

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**NEOKLASİK REALİZM ÇERÇEVESİNDE
ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ (2012-2024)**

**Hazırlayan
Ebrar Fatma GÜNEY**

**Danışman
Prof. Dr. Ömer KURTBAĞ**

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2025, KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**NEOKLASİK REALİZM ÇERÇEVESİNDE
ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ (2012-2024)**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Ebrar Fatma GÜNEY**

**Danışman
Prof. Dr. Ömer KURTBAĞ**

Mayıs 2025, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ebrar Fatma GÜNEY

T.C.

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

Program Adı : Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Neoklasik Realizm Çerçevesinde Çin-Japonya İlişkileri (2012-2024)

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 104 sayfalık kısmına ilişkin 08.05.2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 5' dir.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 08/05/2025

Danışman: Prof. Dr. Ömer KURTBAG

Öğrenci: Ebrar Fatma GÜNEY

KILAVUZA UYGUNLUK

“Neoklasik Realizm Çerçevesinde Çin-Japonya İlişkileri (2012-2024)” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Ebrar Fatma GÜNEY

Danışman

Prof. Dr. Ömer KURTBAĞ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Ömer KURTBAĞ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Ömer KURTBAĞ danışmanlığında **Ebrar Fatma GÜNEY** tarafından hazırlanan “**Neoklasik Realizm Çerçevesinde Çin-Japonya İlişkileri (2012-2024)**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Uluslararası İlişkiler** Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

28/04/2025

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Ömer KURTBAĞ**

Üye : **Prof. Dr. Güner ÖZKAN**

Üye : **Doç. Dr. Erhan AKDEMİR**

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bana değerli zamanını ayıran değerli hocam ve danışmanım sayın Prof. Dr. Ömer KURTBAĞ'a en derin teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Bunun yanı sıra değerli jüri üyelerim Prof. Dr. Güner ÖZKAN ve Doç. Dr. Erhan AKDEMİR'e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca maddi manevi desteğini esirgemeyen sevgili annem Hatice SÜTCÜ'ye, değerli kardeşlerim Sueda Sümeyye GÜNEY ve Sena Elif GÜNEY'e ve sevgili Rüzgar'a teşekkürlerimi ve minnetimi sunarım. Aynı zamanda değerli arkadaşım Merve DANIŞMAN'a yanımda olduğu için teşekkürlerimi sunarım.

Ebrar Fatma GÜNEY, Kayseri 2025

NEOKLASİK REALİZM ÇERÇEVESİNDE ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ (2012-2024)

Ebrar Fatma GÜNEY

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2025
Danışman: Prof. Dr. Ömer KURTBAĞ

ÖZET

“Tarihi rakip” olarak anılan Çin ve Japonya’nın ilişkileri tarih boyunca değişkenlik göstermiştir. Uluslararası sistemde önemli aktörler olan bu iki komşu ülkenin rekabeti, dış politikaları ve bölgedeki gelişmelerle perçinlenmiştir. Japonya açısından yükselen Çin’in, Batı ve müttefiki olan Japonya için tehdit oluşturduğu varsayılırken, Çin açısından ise Japonya’nın ABD ile olan yakın ilişkileri ve bölgedeki faaliyetlerinin, Çin için tehdit oluşturduğu varsayılmaktadır. 2012 yılı sonrasında Çin’de Xi Jinping’in, Japonya’da ise Abe Shinzo’nun göreve gelmesiyle birlikte iki ülkenin de dış politikada daha proaktif bir yaklaşım benimsediği görülmektedir. Bu durumun etkilerinin iki ülke ilişkilerine yansıdığı görülmektedir. Dolayısıyla Çin ve Japonya ikili ilişkileri incelendiğinde uluslararası sistemin baskısının yanı sıra iç faktörlerin de araştırılması gerektiği görülmektedir. Bu tez 2012 yılı sonrasında Çin ve Japonya ilişkilerini Neoklasik Realizm çerçevesinde açıklamayı amaçlamaktadır.

Neoklasik Realizm devlet davranışını anlamak amacıyla uluslararası sistem dinamiklerinin yanı sıra devlet liderleri ve yerel faktörler gibi iç birim faktörlerini de bir araya getiren bir kuramdır. Bu nedenle araştırmanın kuramı olarak Neoklasik Realizm belirlenmiştir. Bu bağlamda tezin ana odağı Çin ve Japonya’nın 2012 ve 2024 yılları arasındaki dönemdeki ikili ilişkileri Neoklasik Realizm çerçevesinde analiz etmektir. Bu bağlamda tez Çin ve Japonya ilişkilerinde sistemin verdiği sinyallerin yanı sıra başta karar alıcılar olmak üzere iç faktörlerin de ikili ilişkileri belirlediği varsayımına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Neoklasik Realizm, Çin, Japonya, dış politika

CHINA-JAPAN RELATIONS WITHIN THE FRAMEWORK OF NEOCLASSICAL REALISM (2012-2024)

Ebrar Fatma GÜNEY

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, May 2025

Supervisor: Prof. Dr. Ömer KURTBAĞ

ABSTRACT

As “historical rivals”, China and Japan's relations have fluctuated throughout history. The rivalry of these two neighbouring countries has been reinforced by their foreign policies and developments in the region. For Japan, a rising China pose a threat to the West and its ally Japan, while for China, Japan's close relations with the US and its activities in the region pose a threat to China. After 2012, with the election of Xi Jinping in China and Abe Shinzo in Japan, both countries adopted a more proactive approach in foreign policy. The effects of this situation are reflected in the relations between the two countries. Therefore, when the bilateral relations between China and Japan are analysed, it is seen that besides the pressure of the international system, domestic factors should also be investigated. This thesis aims to explain the relations between China and Japan after 2012 within the framework of Neoclassical Realism.

Neoclassical Realism as a new theoretical perspective in the Realist school that combines the dynamics of the international system as well as domestic factors such as state leaders and local factors to understand state behaviour. Therefore, Neoclassical Realism is chosen as the theory of the study. In this context, the focus of the thesis is to analyse China and Japan's bilateral relations between 2012 and 2024 within the framework of Neoclassical Realism. In this context, the thesis assumes that in addition to the signals given by the system in China-Japan relations, internal factors, especially decision-makers, also determine bilateral relations.

Keywords: Neoclassical Realism, China, Japan, foreign policy

İÇİNDEKİLER

NEOKLASİK REALİZM ÇERÇEVESİNDE ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ (2012-2024)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	x
HARİTALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE REALİZM

1.1. Uluslararası İlişkilerde Realist Kuramın Ortaya Çıkışı.....	8
1.2. Klasik Realizm	11
1.2.1. Morgenthau'nun Altı İlkesi	14
1.3. Yapısal Realizm (Neorealizm)	17
1.4. Savunmacı ve Saldırgan Realizm	21
1.4.1. Savunmacı Realizm	21
1.4.2. Saldırgan Realizm	23
1.5. Neoklasik Realizm.....	24
1.5.1. Bağımsız Değişken Olarak Uluslararası Sistem	27
1.5.2. Ara Değişken Olarak İç Faktörler	29
1.5.3. Bağımlı Değişken Olarak Devlet Davranışı (Dış Politika)	33

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ

2.1. Çin-Japonya İlişkilerinin Tarihi Arka Planı	35
2.1.1. Birinci Çin-Japon Savaşı (1894-1895)	36

2.1.2. İkinci Çin-Japon Savaşı (1937-1945)	38
2.2. 1949-1971 yılları arasında Çin-Japonya İlişkileri	40
2.3. 1972-1979 Yılları Arasında Çin-Japonya İlişkileri	43
2.4. 1980-1990 Yılları Arasında Çin-Japonya İlişkileri	47
2.5. 1991-2000 yılları arasında Çin-Japonya İlişkileri	50
2.6. 2001-2011 yılları arasında Çin-Japonya İlişkileri	53
2.7. 2012-2024 yılları arasında Çin-Japonya ilişkileri	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEOKLASİK REALİZM ÇERÇEVESİNDE ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ (2012-2024)

3.1. Çin-Japonya İlişkilerindeki Önemli Sorunlar	67
3.1.1. Aşğıılanma Yüzyılı Meselesi	67
3.1.2. Nükleer Güç	70
3.1.3. ASEAN ile İlişkiler	73
3.1.4. Dörtlü Güvenlik Diyalogu (QUAD)	79
3.1.5. Kuşak ve Yol Girişimi	83
3.1.6. Doğu Çin Denizi	87
3.1.7. Senkaku (Diaoyu) Adaları Sorunu	91
SONUÇ	94
KAYNAKÇA	105

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADIZ	: Hava Savunma Tanımlama Bölgesi (Air Defense Identification Zone)
AIIB	: Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (Asian Infrastructure Investment Bank)
APEC	: Asya-Pasifik Ekonomik İş birliği
ARF	: ASEAN Bölgesel Forumu (ASEAN Regional Forum)
ASEAN	: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
ASEM	: Asya-Avrupa Zirvesi (The Asia-Europe Meeting)
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	: Çin Komünist Partisi
GSMH	: Gayrisafi Milli Hasıla
KMT	: Kuomintang
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
ODA	: Resmi Kalkınma Yardımı (Official Development Aid)
TPP	: Trans-Pasifik Ortaklığı (Trans-Pacific Partnership)
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization)

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 3.1.	Çin'in Güney Çin Denizindeki İddia Ettiği Karasuları	77
Harita 3.2.	Dörtlü Güvenlik Diyalogu (QUAD)	81
Harita 3.3.	Kuşak ve Yol Girişimi.....	84
Harita 3.4.	Doğu Çin Denizi.....	87
Harita 3.5.	Doğu Çin Denizi Münhasır Ekonomik Bölgeleri.....	88
Harita 3.6.	Doğu Çin Denizi'nde ADIZ sistemleri	89
Harita 3.7.	Senkaku/Diaoyu Adaları	92

GİRİŞ

Çin ve Japonya'nın ilişkileri her zaman çok yakın olmuştur. Bu yakın ilişkilerin kültürel ve insanlar arası değişim gibi olumlu yanlarının yanı sıra savaşlar ve işgaller içeren bir diğer yanı da vardır (Bu & Kitaoka, 2014). Çin ve Japonya arasındaki bu özel ilişki için birbirlerine bağlı iki ülke olduklarından söz edilebilir. Japonya yazı dili başta olmak üzere Çin'in kültürel, dinsel, artistik ve ahlaki medeniyetinden yararlanırken Çinli devrimciler olumlu ve olumsuz olarak Japonya'dan etkilenmişlerdir. Ancak bu karşılıklı etki ve ortak medeni miras iki ülke arasındaki ilişkilerde daha çok kendini muazzam yanlış anlamalar, savaşlar ve tehditler olarak göstermiştir (Johnson C. , 1972, s. 711). Günümüzde Doğu Asya'nın en büyük iki ekonomisi olan Çin ve Japonya'nın ortak tarihi geçmişe rağmen modern dünyaya adapte olma serüveni farklı ilerlemiştir. Çin için Japonya kültürel mirasını Çin'e borçlu olan bir "küçük kardeş" iken 19.yüzyılda Japonya, modern dünyaya ve teknolojiye Çin'den daha çabuk adapte olmuş, Çin bu sürecin gerisinde kalmış ve bunun bedelini işgaller ve savaşlarla ödemiştir. Ancak bu geride kalma dönemi uzun ömürlü olmamıştır. Nitekim Çin yükselişe geçerek dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Japonya'nın yerini almıştır. İki ülke arasındaki tarih boyu süren bu rekabet hala kendisini göstermektedir.

"Tarihi rakip" olarak da adlandırılan Çin ve Japonya'nın ikili ilişkileri kendine has bir özelliğe sahiptir. İki ülke arasında ilişkilerin temelinde "sıcak ekonomik ilişkiler ve serin siyasi ilişkiler" politikası yer almaktadır. Zaman içerisinde iki ülke arasındaki karşılıklı ekonomik bağımlılık derinleşirken, ikili ilişkileri gergin bir seyir izlemeye devam etmektedir. Özellikle 2012 yılından itibaren Çin'de Xi Jinping'in Japonya'da ise Abe Şinzo'nun göreve gelmesiyle birlikte iki ülke de dış politikada daha proaktif bir tutum takınmıştır. Bu durum birçok defa iki ülkeyi karşı karşıya getirmiştir. Hem Çin'in ve hem

de Japonya'nın etkin olduğu başta Asya-Pasifik ve Hint-Pasifik bölgelerinde olmak üzere birçok alanda iki ülkenin çıkarları atışmaktadırdır.

Bu alışma 2012 yılında yeni liderlerin göreve gelmesiyle birlikte değişen Çin-Japonya ilişkilerini ve politikalarını sistemin verdiği sinyallerin yanı sıra i faktörleri de analizinin bir parçası olarak kabul eden Neoklasik Realizm çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Neoklasik Realizm'in kuramsal ereve olarak seçilmesinin nedeni kuramın Çin ve Japonya'nın liderlerinin uluslararası sistemin verdiği sinyallere nasıl yanıt verdiğini, bu şekilde iç siyasette konumunu ve ülke çıkarlarını nasıl koruduğuna yönelik bir analiz imkânı sunmasıdır.

Neoklasik Realizme göre, bağımsız değişken olan uluslararası sistemin verdiği sinyalleri karar alıcılar, ana değişken olan i faktörlerden oluşan bir süzgeçten geçirerek bağımlı değişken olan dış politikayı şekillendirmektedir. Bu bağlamda Neoklasik Realizm karar alıcı liderlerin imajı ve algısı, stratejik kültür, devlet-toplum ilişkileri ve yerel kurumları i faktörler olarak kabul etmektedir. Çin'de Xi'nin ve Japonya'da Abe'nin liderliği Çin ve Japonya'nın ikili ilişkilerini şekillendiren önemli unsurlardan biri olmuştur. Bunun yanı sıra iki komşu ülkenin ortak tarihi geçmişi ve tarihi rekabeti ikili ilişkileri şekillendiren diğer faktörlerdir. Bu bağlamda bu tez Xi'nin ve Abe'nin liderliğinde Çin-Japonya ilişkilerinin nasıl şekillendiğini ve iki ülkenin diğerine yaklaşımı analiz edilmektedir. Ayrıca ulusal stratejik kültürün iki ülke arasındaki gelişmeleri nasıl etkilediği incelenmektedir.

Bu amaçla tez, Xi ve Abe'nin göreve geldiği 2012 yılından 2024 yılına kadarki süreçte iki ülke arasındaki önemli sorunlara iki ülkenin nasıl yanıt verdiğini ve iki ülke arasındaki ilişkilerin nasıl şekillendiğini açıklamaya odaklanmaktadır. Bu bağlamda Çin ve Japonya'nın ikili ilişkileri Xi ve Abe'nin liderlikleri çerçevesinde şekillendiği ve bunun Neoklasik Realist kuramla açıklanabilir olduğu varsayımı tezin ana hipotezini oluşurmaktadır. Çalışmanın ana odağı, iki ülke arasındaki önemli sorunların iki ülkenin iç faktrlarına dayalı olarak nasıl şekillendiğini ve ikili ilişkilere nasıl yansıdığını Neoklasik Realizm çerçevesinde analiz ederek açıklamaya çalışmak ve aşağıdaki hipoteze yardımcı soruları yanıtlamaktır.

- Çin’de Xi’in yönetime gelmesiyle Çin’in Japonya politikasında değişim gözlemlendi mi?
- Japonya’da Abe’nin yönetime gelmesiyle Japonya’nın Çin politikasında değişim gözlemlendi mi?
- Çin ve Japonya arasındaki önemli sorunlar ve çatışma alanları nelerdir?
- Neoklasik Realizm Çin Japonya ilişkilerini açıklamaya uygun bir kuram mıdır?
- İç faktörler Çin Japonya ilişkilerinde etken midir?

Çin ve Japonya arasındaki ikili ilişkiler iki ülke için de önemli bir yere sahiptir. İki ülke arasındaki ilişkiler gergin, tehlikeli, derin ve karmaşıktır (Vogel, 2019). Çin ve Japonya iki etkin komşu ülke olarak aralarında rekabete rağmen başta ekonomi olmak üzere birçok alanda yakın ilişkiler içindedir. İki ülke arasında yıllardır süren “sıcak ekonomik ilişkiler, serin siyasi ilişkiler” politikası ile iki ülke, aralarında süren gergin siyasi ilişkilere rağmen bundan bağımsız olarak ekonomik ilişkilerini derinleştirmeye devam etmiştir. Bu çalışma Çin ve Japonya’nın ikili ilişkilerini incelemektedir. Bu bağlamda iki ülkenin ikili ilişkilerini etkileyen süreç ve dış politikalarının ikili ilişkilere yansımaları ele alınmaktadır. Çalışmanın kapsamı olarak, Çin’de Xi’in, Japonya’da ise Abe’nin göreve geldiği ve kendi dış politikalarını şekillendirmeye başladıkları 2012 yılından itibaren 2024 yılına kadarki dönem olarak belirlenmiştir. Çin ve Japonya arasındaki önemli sorunların bu dönem içerisindeki gelişimi Neoklasik Realizm kuramı çerçevesinde ele alınmaktadır.

2012 yılından itibaren Çin “Çin rüyası” ve “Çin’in yenilenmesi” politikalarını dış politikaya uyarlamasıyla birlikte Japonya’nın başta Asya olmak üzere bölgedeki çıkarları Çin ile çatışmasına neden olmaktadır. Diğer yandan Japonya’nın 2012 yılından itibaren uygulamaya koyduğu “barışa proaktif katkı” ve “özgür ve açık Hint-Pasifik” politikaları doğrudan Çin’in bölgedeki çıkarlarını hedef almaktadır. Bu bağlamda bu çalışma 2012-2024 yılları arasındaki süreçte Çin ve Japonya’nın dış politikaları ve uluslararası sistemdeki gelişmelerin iki ülkenin ikili ilişkilerine nasıl yansıdığını Neoklasik Realizm kuramı çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca çalışma bu bağlamda literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Bu çalışmada ön hazırlık olarak başta Erciyes Üniversitesi Kütüphanesi olmak üzere yerel kütüphaneler ve online veri tabanları vb. kaynaklardan yararlanılarak

literatür taraması yapılmaktadır. Çalışmada birincil ve ikincil kaynaklara yer verilmiştir. Birincil kaynaklar olarak yazılı anlaşmalar, başta Xi ve Abe olmak üzere Çinli ve Japon karar alıcıların ve siyasi aktörlerin resmi konuşmaları, resmi devlet belgeleri, Çin ve Japonya hükümetlerinin raporları, uluslararası örgütlere ait raporlar ve resmi elektronik kaynaklar yer almaktadır. İkincil kaynaklar olarak Türkçe ve İngilizce kitaplar, süreli yayın makaleleri, akademik eserler, haber siteleri, dergiler ve elektronik kaynaklar yer almaktadır. Çince ve Japonca kaynakların eksikliği, Çince ve Japonca yapılmış kaynaklardan yapılan çeviri eserler ve Çince ve Japonca kaynak kullanan ikincil kaynaklar kullanılarak kapatılmaya çalışılmaktadır.

Çin ve Japonya ikili ilişkilerinin Neoklasik Realizm kuramı ile analiz edilme ihtiyacının ana nedeni, 2012 yılından itibaren iki ülkede de yaşanan hükümet değişikliğinin yeni dış politikalara neden olduğu ve bu bağlamda iki ülkenin de etkin olmak istediği alanlardaki çıkar çatışmalarının da tıpkı dış politika gibi iç faktörlerden etkilenecek şekilde şekillendiğini kanıtlama ihtiyacıdır. Literatür taramasında elde edilen dolaylı ve doğrudan çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Öncelikle kuramsal çerçeveyi oluştururken Neoklasik Realizm tabirini ilk kez kullanan Gideon Rose'un *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy* (1998) adlı çalışmasından yararlanılmıştır. Bir inceleme makalesi olan çalışma Rose, dış politikayı analiz eden dört kurama değinmiş ve bu dört kuramdan biri olan Neoklasik Realist kuramı açıklamaya çalışmıştır. Bu bağlamda Neoklasik Realizm, diğer politikaların aksine devletlerin benzer durumlarda farklı davranış gösterebilirken, farklı durumlarda benzer davranış gösterebilmesini açıklamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla kuram hem uluslararası sistemin verdiği sinyallere hem de devletin iç siyasi faktörlerine odaklanmaktadır (Rose, 1998, s. 150). Rose'a göre, Neoklasik Realist kuram, kendisini Yapısal Realistler ile İnşacılar arasında orta bir noktaya konumlandırarak devlet davranışının bağımsız ve ara değişkenlerden etkilenecek şekilde oluştuğunu savunmaktadır (1998, s. 152-153).

Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman ve Jeffrey W. Taliaferro'nun editörlüğünü yaptığı *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy* (2006) adlı çalışmada çeşitli yazarların bir araya gelerek Neoklasik Realizm üzerine olan çalışmalarına yer verilmiştir. Yine Ripsman, Taliaferro ve Lobell'e ait *Neoclassical Realist Theory of International Politics* (2016) adlı çalışmada da yazarlar Neoklasik Realist kuramı açıklamaya

çalışmışlardır. Yazarlar Neoklasik Realizm'in "kısa vadeli kriz kararları, dış politika davranışları ve tek tek devletlerin büyük stratejik uyum kalıplarından sistemik sonuçlara ve nihayetinde uluslararası sistemin yapısının evrimine kadar uzanan siyasi olguları açıklayabileceğini" savunmaktadırlar (2016, s. 1).

Ezra Vogel'in *China And Japan: Facing History* (2019) adlı çalışması, Çin-Japonya ilişkilerini açıklamaya çalışmıştır. Yazarın bir tarihi sosyolog gözüyle yazdığı çalışma Çin-Japonya ilişkilerindeki tarihsel gelişmeleri açıklamaktadır. Yazara göre Çin-Japonya ilişkileri geniş güçlerin yanı sıra önemli insanlar tarafından şekillenmiştir (2019). Mete Tunçoku'nun *Japonya-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri* (2002) adlı çalışması iki ülke ilişkilerini açıklamaya çalışmıştır. Çalışma Türkçe literatürde konuya dair yapılmış sayılı çalışmalardan biri olup 1952-1978 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Philip Streich'in *The Ever-Changing Sino-Japanese Rivalry* (2019) adlı çalışmasında Çin ve Japonya'nın arasındaki rekabetin temelde değişmeyeceği savunulmuş ve bu iki rakip ülkenin neden gerilimi tırmandırmayı, azaltmayı ya da statükoyu korumayı seçtiği teorik bir argüman çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Wan Ming'in *Understanding Japan-China Relations: Theories and Issues* adlı (2016) adlı çalışmasında Çin-Japonya ilişkileri ilişki yönetimi, iç politika, ulusal kimlikler ve birlikte evrim gibi çeşitli teorik anlayışları çerçevesinde araştırılmaktadır. James C. Hsiung'in *China and Japan at Odds: Deciphering the Perpetual Conflict* (2007) adlı çalışması ise iki ülke arasındaki ilişkilerin dönem dönem iyileşmeler göstermesine rağmen iki ülke arasındaki husumet ve güvensizliğin tarihi bir geçmişe dayalı olduğu ve inatçı bir şekilde derinlere uzadığı savunulmaktadır.

Bunun yanı sıra Sami Kiraz'ın *Suriye İç Savaşı Sırasındaki Türk Dış Politikasının Neoklasik Realizmin Bakış Açısından Analizi (2011-2017)* (2018) adlı doktora tezinde Neoklasik Realizm detaylıca incelenmiş ve Türk Dış Politikası bu çerçevede açıklanmaya çalışılmıştır. Zeynep Baş'ın *A Neoclassical Realist Analysis Of The People's Republic Of China's Policy Towards The Taiwan Issue During The Xi Jinping Era* (2025) adlı yüksek lisans tezinde Xi Jinping'in inançları, değerleri ve imajlarının uluslararası sistemden gelen sinyallerin yorumlanmasında en büyük etkiye sahip olduğu ve Çin'in Tayvan politikasında bunun açıkça görüldüğü savunulmaktadır. Ayşen Aysun Kızıl'a ait 21.

Yüzyılda Asya Pasifik'te Güç Dengesi: Çin- Japonya İlişkileri (2022) adlı doktora tezinde Çin-Japonya ilişkileri tehdit kuramı ve ittifaklar çerçevesinde analiz edilmiştir.

Bu tez üç bölümden oluşmaktadır. Tezin *Uluslararası İlişkilerde Realizm* başlıklı ilk bölümünde çalışmanın temel aldığı kavramsal ve kuramsal çerçeve kapsamlı bir şekilde açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda öncelikle Realist kuramın doğma sürecine ve kuramın öncü temsilcileri Thukydides, Machiavelli ve Hobbes'a değinilmiştir. Daha sonrasında Realist kuramın türleri olan Klasik Realizm, Yapısal Realizm, Saldırgan ve Savunmacı Realizm açıklanmıştır. Bölümün en sonunda da tezin kuramsal çerçevesini oluşturan Neoklasik Realist kuram açıklanmıştır.

Tezin *Çin-Japonya İlişkileri* adlı ikinci bölümünde Çin ve Japonya'nın ikili ilişkilerinin 2024 yılına kadarki gelişim sürecine yer verilmektedir. Bu amaçla öncelikle Çin ve Japonya ilişkilerinin nasıl başladığı ve 1949 yılına kadarki süreçteki gelişimi incelenmektedir. Ardından 1949 ile 1971 yılları arasında Çin Halk Cumhuriyeti'nin öncelikle Batı bloğu olmak üzere uluslararası sistem tarafından dışlanması sebebiyle Japonya ile olan gayri resmi ikili ilişkilerin nasıl şekillendiğine yer verilmektedir. Ardından Çin ile Japonya'nın resmi olarak ikili ilişkilere başladığı 1972 yılı ile Çin'de Tiananmen olaylarının yaşandığı 1989 yılı arasındaki dönem iki ayrı bölümde incelenmektedir. 1990 yılından çalışmanın kapsamının sonu olan 2024 yılına kadarki Çin ve Japonya'nın ikili ilişkileri ise üç ayrı başlıkta incelenmektedir. Bölüm Çin ve Japonya'nın 2024 yılına kadarki süreçte dış politikalarındaki değişimler, ikili ilişkilerinin nasıl geliştiğini ve değiştiğini açıklamaktadır.

Tezin *Neoklasik Realizm Çerçevesinde Çin-Japonya İlişkileri (2012-2024)* adlı üçüncü bölümünde ise çalışmanın ana amacı olarak Çin ve Japonya'nın 2012 ile 2024 yılları arasındaki ikili ilişkileri Neoklasik Realizm kuramı çerçevesinde analiz edilerek açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla Çin ve Japonya ilişkilerindeki önemli sorunlar ayrı ayrı alt başlıklarda incelenmektedir. Bölümde alt başlıklarda verilen bu sorunların ikili ilişkilerdeki yerine yer verilmektedir. Ayrıca 2012 ile 2024 yılları arasındaki süreçte bu sorunların ikili ilişkilerdeki yeri ve nasıl şekillendikleri Neoklasik Realist kuram çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Son olarak tezin sonuç bölümünde tezin özetinin yanı sıra tezin argümanının doğrulanıp doğrulanmadığı ve teze yardımcı sorulara ne tür cevaplar bulunduğu açıklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE REALİZM

1.1. Uluslararası İlişkilerde Realist Kuramın Ortaya Çıkışı

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından uluslararası sistemde Milletler Cemiyeti'nin kurulması ve açık diplomasi gibi gelişmeler bir grup akademisyen tarafından iyimser karşılanmıştır. Bu çerçevede yeni dünya düzeninde uluslararası iş birliği, serbest ticaret, demokratik yönetimler ve uluslararası örgütler ile ebedi barışın inşa edileceğine inanılmaktaydı (Çalış & Özlük, 2007, s. 228). Diğerleri tarafından İdealistler olarak adlandırılan bu grubun kökeni Aydınlanma Çağı'na ve Immanuel Kant'a kadar uzanmaktadır.

Immanuel Kant için insan doğası bencil olmakla birlikte hem iyiyi hem de kötüyü barındırmaktadır. Kant'a göre "Bir arada yaşayan insanlar arasında tabii hal (status naturalis) bir barış hali değil, her zaman ilan edilmiş olmasa bile her an patlayabilecek görünen bir harp halidir. Böyle olunca bir barış halinin kurulması" gerekmektedir (1960, s. 17). Kant ebedi barış halinin sağlanması için "evrensel hukuka itaat eden gevşek bir konfederasyon veya Milletler Cemiyeti (ahlaki kozmopolitizm) öngörmüş, ancak despotik bir Leviathan olarak gördüğü bir Dünya Hükümeti (Milletler Federasyonu) fikrini reddetmiştir" (Pojman, 2005, s. 62-63).

İdealist kuramcılar için bir diğer önemli isim dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson ve 1918 yılında açıkladığı Wilson İlkeleri olarak da bilinen 14 ilkedir. Denizlerde serbestlik, açık diplomasi, ticaret, silahsızlanma, uluslararası bir örgütün tesisi, sömürgeler ve self-determinasyon gibi noktalara değinen bu 14 ilkenin yanı sıra Wilson, insan doğasının iyi olduğunu savunmuş, liberal demokratik devletlerin birlikte

uluslararası barış ve güvenliğin sağlanacağını ve insanlığın eğitilmesi ile ise savaşın bir politika aracı olmaktan çıkacağını iddia etmekteydi (Çalış & Özlük, 2007, s. 228).

Kant ve Wilson'dan etkilenen İdealist kuramcılar için Birinci Dünya Savaşı sonrası dünya düzeni olumlu bir gelişme olarak kabul görmüş ve ebedi barışa dair umutlar güçlenmiştir. İki dünya savaşı arası dönemde oldukça ilgi gören İdealistler, “insan ilişkilerinde ilerlemenin insan aklının uygulanması yoluyla sağlanabileceğine ve insan etkileşiminin temelinde temel bir çıkar uyumunun yattığına inanan, özellikle savaş arası dönemin iyi niyetli, iyimser rasyonalistleri” olarak tanınmaktadırlar (Long, 1991, s. 286). İdealistlerin 1919 ile 1939 yılları arasındaki popülerliği Avrupa’da faşizmin yükselmesi, Milletler Cemiyeti’nin işlevsiz kalması ve nihayetinde İkinci Dünya Savaşı’nın çıkması ile sona yaklaşmıştır. 1939 yılında yayınladığı “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” adlı eserinde E.H. Carr İdealist kuramcılarını “Ütopyacı” olarak tanımlamıştır. Kendisini Realist olarak tanımlayan Carr, eserinde İdealistleri ve İdealist kuramı sertçe eleştirmiştir. Carr, Realizm adına Ütopyacılık’a yönelik sert eleştirilerde bulunsada Realizmi tek gerçek olarak sunmamıştır. Eserinde, sağlıklı bir siyasi düşüncenin yalnızca iki kuramın da bir arada var olmasıyla gerçekleşeceğini savunmuştur. Ancak Ütopyacı düşüncenin Realist eleştirisinin aciliyetini de belirtmekten geri durmamıştır (Bull, 1969, s. 625).

İdealist kuramın karşısında Realist kuramın yer aldığı varsayımı ile birlikte Uluslararası İlişkiler disiplinde “Birinci Büyük Tartışmasının” İdealistler ve Realistler arasında olduğu varsayılmaktadır. Hatta bu varsayım günümüzde birçok çevrede kabul görmektedir. Mustafa Aydın’a göre Realist kuram modern Uluslararası İlişkiler disiplinde Birinci Dünya Savaşı’nın ardından disiplinde egemen olan İdealist kuramın İkinci Dünya Savaşı’nı öngörememesi üzerine gelişen liberal bakış açısının bir eleştirisi ve alternatifi olarak ortaya çıkmıştır (2004, s. 34). Bunun yanı sıra Michael Banks, 1918’den beri “büyük tartışmaların” var olduğunu, bunların ilki olan İdealizm-Realizm tartışmasında Realizmin güç politikasına ilişkin yaygın bir genel teori ile birlikte başa geçtiğini savunmaktadır (1985, s. 10). Bundan hareketle Realist kuramın Uluslararası İlişkiler disiplininin en önemli kuramlarından biri olduğu söylenebilir.

R. Niebuhr, E. H. Carr, H. Morgenthau, A. Wolfers, N. Spykman, K. Waltz, J. Mearsheimer, R. Schweller ve daha birçok kuramcı tarafından savunulan Realist kuramın kökeni Thukydides’e kadar uzanmaktadır. “İÖ 465/455 yıllarında Atina’da dünyaya

geldiği tahmin edilen Thukydides İÖ 424'te strategos (komutan) olarak savaşa katılmış, fakat savaşta göstermiş olduğu başarısız bir mücadeleden sonra aynı yıl sürgüne gönderilmiştir" (Gözlü & Efe, 2023, s. 394). Sürgüne gönderilmesinin ardından savaş tarihi yazıcılığına soyunan Thukydides, bizzat katıldığı Peloponnesos Savaşları'nı kaleme almıştır. Aynı adlı eserinde Thukydides, gerçekleşen tarihi gelişmelere nesnel şekilde yaklaşmıştır. Eserinde insan doğası üzerinde duran Thukydides, çıkar ve sosyalliğin bir arada bulunduğu normal seyirdeki insan doğası ile hırs, kıskançlık ve rekabetin tırmandığı aşırılık durumundaki insan doğasını karşılaştırmaktadır. Büyük Peloponnesos Savaşı'nın ardından istikrarsızlaşan birçok Yunan şehir devleti insanların kendi çıkarlarını reddederek yaşam ve barış yerine intikamı seçtikleri için iç savaşlara sürüklenmiştir. Bu tür şiddet ve görecelik, tarih boyunca tekrar etse dahi insan doğasının normallüğünün dışında seyretmiştir (Johnson L. M., 1993).

"Thucydides, güce duyulan açlığı ve kişisel çıkarları takip etme ihtiyacını hem bireylerin hem de devletlerin tanımlayıcı unsurları olarak görmüştür" (Rosenboim, 2023, s. 137). Thukydides'e göre Sparta ve Atina arasında geçen Peloponnesos Savaşları'nın gerçek nedeni Atina'nın gücünün yükselmesidir ve bu durumun Sparta'yı endişelendirmesi savaşı kaçınılmaz kılmıştır (2009, s. 12). Bunun yanı sıra Thukydides eserinde imparatorluğun yükselmesi için üç motivasyon kaynağı olduğunu, bunların en önde yer alan korku ve onu takip eden onur ve çıkar olduğunu savunmaktadır. Ayrıca eserinin birçok yerinde zayıf devletlerin güçlü olanların boyunduruğu altında olduğuna değinmiştir (Thucydides, 2009, s. 24).

Realist kuramın temellerini oluşturan bir diğer düşünür Niccolò Machiavelli'dir. Modern devletin ilk teorisyenlerinden biri olan Machiavelli'ye göre, uluslararası siyasette onur ve şan arayışı önemli bir motivasyon kaynağıdır (Rosenboim, 2023, s. 138). Machiavelli'nin "Prens" ve "Savaş Sanatı Üzerine" adlı eserleri Uluslararası İlişkiler disiplini ve Realist kuramda önemli bir yere sahiptir. Machiavelli, kendisinden önceki düşünürlerin aksine kendisini dinsel düşünüşten kurtarmış ve siyaseti bilimselleştirme çabasını göstermiştir. Machiavelli'ye göre siyasal iktidar tanrısal bir kaynaktan değil, güçten doğmaktadır (Kayacı, 2017, s. 227). Machiavelli'nin "insan doğası üzerine olan fikirleri ve bu fikirler üzerine kurguladığı siyaset anlayışı ölümünün hemen ardından hem siyaset felsefesine hem de Uİ disiplinine önemli katkılar sunmuştur" (Kurnaz & Avcı, 2024, s. 106).

Machiavelli'ye göre insan doğası gereği nankör, değişken, içten pazarlıklı, riyakâr, korkak ve çıkarıcıdır (2016, s. 64). Machiavelli, savaşın olağan, barışın ise istisnai bir dinlenme anı olduğunu savunmaktadır (Kardeş, 2017, s. 339).

17.yüzyıl'da yaşamış İngiliz düşünür Thomas Hobbes, Realist kuramın kökenlerini oluşturan düşünürlerden bir diğeridir. Hobbes, eserlerinde devletler arasındaki ilişkilere pek değinmemiş olsa da Machiavelli ile birlikte Uluslararası İlişkiler disiplininin akademik çevresinde Realist kurama dair neredeyse her incelemede adı geçmektedir (Yurdusev, 2006, s. 305). Egemenlik ve güvenlik gibi konulara değindiği “Leviathan” adlı eserinde devleti merkeze koymuştur. Eserin 13. Bölümü, siyaseti toplum öncesi bir “doğa durumunda” tasvir etmektedir. Bu durum insan doğasına ve uluslararası anarşiye eşit derece ağırlık veren bir Realizm doğurmaktadır (Donnelly, Realism, 2013, s. 34). Hobbes'a göre, tüm insanlar doğuştan eşittirler. Bedensel olarak zayıf dahi olsa kişiler bir araya gelerek en güçlünün hayatını sonlandıracak kadar güçlü hale gelebilir (2007, s. 92). Doğa durumundaki eşitlik güvensizliği doğururken, güvensizlik savaşı doğurur. İnsan doğasında üç kavga nedeni vardır. Bunlar insanları kazanç için mücadeleye iten rekabet, güvensizlik ve şan ve şereftir (Hobbes, 2007, s. 94). Ayrıca bütün insanlarda durmak bilmeyen bir güç arzusu vardır ve bu yalnızca ölümle sona erer (Hobbes, 2007, s. 71).

“Siyasi Realizm” ve “Realpolitik” olarak da adlandırılan Realist kuram, köklerini Thukydides, Machiavelli ve Hobbes'un eserlerinden almıştır (Aydın, 2004, s. 36-37). Realizm zaman içinde dönem şartlarına uyum sağlayarak dönüşüme uğramıştır. Bunun sonucunda Klasik Realizm, Yapısal Realizm ve Neoklasik Realizm adında Realizmin birçok şekli ortaya çıkmıştır. Ancak genel hatlarıyla geleneksel olarak Realist kuram, insan doğasının kusurlu olduğunu, uluslararası anarşide siyasi çatışmanın kaçınılmaz olduğunu, devletlerin bir nebze siyasi düzen ve ahlaki korumadaki vazgeçilmez rolünü, devletlerarası ilişkilerin rekabetçi ve potansiyel olarak şiddet içeren doğasını ve geniş kapsamlı küresel reformun imkânsızlığını vurgulamaktadır (Scheuerman, 2009, s. 2).

1.2. Klasik Realizm

Öncüleri Thukydides, Machiavelli ve Hobbes'u takip eden Klasik Realist kuram iki savaş arası dönemde (1918-1939) İdealist kurama tepki olarak ortaya çıkmıştır. Klasik Realizm'e göre, Westphalia Anlaşmasından bu yana kabul gören devletlerin egemen

eşitliği prensibi nedeniyle uluslararası siyasette anarşi hakimdir (Aydın, 2004, s. 37). Uluslararası İlişkilerin klasik sisteminin anarşik olarak kabul görmesinde eşitsiz dağıtılmış güç ve uluslarüstü bir otoritenin yok olması gerekçe görülmektedir. Bu nedenle egemen ulus devletler sonsuzluk boyunca kendisinden daha büyük güçleri tehdit olarak görecektir ve güç dengesi sisteminde hayatta kalmaya çabalayacaktır (Herz, 1957, s. 473). Bu hayatta kalma mücadelesinde devletler tehdit karşısında karşılıklı olarak askeri gücünü artırmaya devam edecek ve bu durum güvenlik ikilemini doğuracaktır.

Klasik Realizm'e göre devletler uluslararası düzenin tek aktörüdür. Uluslararası siyaset esasen konjektürel olup uluslararası anarşik düzende ulus devletler kendi kabiliyetlerine güvenerek hayatta kalmaya çabalamaktadırlar. Her ne kadar devletler yasal egemenlikleri koşullarında eşit olarak var olsa da uluslararası düzenin aktörleri olarak büyük ve küçük güçler olarak kabiliyetlerine göre derecelendirilmektedirler. Devletlerin dış politikaları iç politikalarından bağımsızdır ve devletler üniter aktörlerdir. Devletler ulusal çıkarlara dayalı kararlara yol açan bir karar alma süreciyle karakterize edilen aktörlerdir (Dougherty & Pfaltzgraff, Jr, 2001, s. 63-64).

Öncülerinden etkilenen Klasik Realizm egoizm üzerine kuruludur. Bireyler ve gruplar siyasi eylemlerini kendi kişisel çıkarları çerçevesinde gerçekleştirirler. Bu egoist davranışın kökeni insan doğasıdır (Wohlforth, 2008, s. 133). İnsanlar doğaları gereği sadece kendisini düşünen bencil ve çıkarıcı yaratıklardır. İnsanların bu zafiyetlerinden kurtulması mümkün değildir (Aydın, 2004, s. 38). “İnsan her zaman ihtiyaçlarını asgari gerekliliklerin ötesine taşıyacak kadar yaratıcı ve kendi ihtiyaçlarının baskısını başkalarının ihtiyaçlarından daha fazla hissedecek kadar bencil olacaktır” (Niebuhr, 2013, s. 196). İnsanlar doğa düzeninden kurtulmak için bir araya gelerek devletleri kurmuşlardır. Bu devletler de aynı insanlar gibi kendi çıkarları peşindedir (Aydın, 2004, s. 38). Devletler bencillikleri ile meşhurdurlar. George Washington'a göre, devletler kendi çıkarlarının ötesinde güvenilmezdirler. Hiçbir devlet kendi çıkarı dışında bir anlaşmaya imza atmamıştır (Niebuhr, 2013, s. 84).

Klasik Realizm'in merkezinde güç kavramı yer almaktadır. Aynı Siyaset Bilimi gibi uluslararası siyaset de güç mücadelesinden ibarettir. Uluslararası siyasetin nihai amacı ne olursa olsun öncelikli amacı gücü elde etmektir. Devlet adamları özgürlük, güvenlik, refah ya da gücün kendisini hedefleyebilirler. Hatta hedeflerini dini, felsefi, ekonomik ya

da sosyal idealler ile tanımlayabilirler. Ancak hedeflerine uluslararası siyaset araçları yoluyla ulaşmak amacıyla güç için çabalayacaklardır (Morgenthau, 1985, s. 31). Güç mücadelesi ve güç kavramı Klasik Realizmin en önemli parçalarından biridir. Lasswell ve Kaplan güç kavramının Siyaset Bilimi'nin belki de en temel parçası olduğunu savunmaktadır. Buna göre siyasi süreç gücün şekillenmesi, dağıtılması ve kullanılmasından ibarettir (Lasswell & Kaplan, 2017, s. 75). Ancak güç kavramının tanımı konusunda bir uzlaş yoktur. Robert Dahl'a göre güç, A'nın, B'nin yapmayacağı bir şeyi B'ye yaptırabilme kabiliyetidir (1957, s. 203). Bertrand Russell'a göre ise güç, planlanan etkilerin üretilmesi olarak tanımlanabilir (2004, s. 23). Buna göre, güç elde edilen bir kazanç olup dilediğini daha fazla edinmiş olan taraf diğer taraftan daha güçlü olacaktır. Morgenthau ise gücü insanın diğer insanların eylemleri ve zihinleri üzerindeki kontrolü olarak tanımlamaktadır. Siyasi güç ile ise kamu otoritesini elinde bulunduranlar arasındaki karşılıklı kontrol ilişkileri, kamu otoritesi ve halk arasındaki kontrol ilişkileri tanımlanmaktadır (Morgenthau, 1985, s. 31).

Dünyanın dönmesini sağlayanın egemen devletlerin güç arzusu olması nedeniyle bu anarşik düzende barışı sağlamanın iki yolu vardır. Bunlardan ilki, uluslararası sahnede güç mücadelesini kendi kendine düzenleyen sosyal güçler mekanizması, güç dengesidir. Diğeri ise güç mücadelesi üzerinde dünya kamuoyu düşüncesi, uluslararası ahlak ve uluslararası hukuk şeklindeki normatif kısıtlayıcılardır. Yine de bu iki araç da güç mücadelesinin barışçıl sınırlar içinde gerçekleşmesini sağlamaya yeterli değildir (Morgenthau, 1985, s. 27).

Carr'a göre güç her siyasi düzenin gerekli bir bileşenidir (1946, s. 232). Güç piramidinin en başında askeri güç yer almaktadır. Askeri gücün yanı sıra devlet kendi çıkarlarını ilerletmek için ekonomik gücü ve fikir üzerindeki gücü araç olarak kullanmaktadır (Johnson T. J., 1996, s. 232). Carr'a göre 1918 yılında İtilaf devletlerinin zaferi bu üç gücün başarılı bir şekilde kullanılmasıyla başarılmıştır (1946, s. 137). Carr, mevcut statükodan memnun olan güçler ile memnun olmayan güçler arasındaki mücadelenin bir yandan ahlak diğer yandan güç mücadelesini yansıttığı iddiasının bir yanılısına olduğunu savunmaktadır. Ona göre, ahlaki mesele ne olursa olsun güç siyaseti iki tarafta da baskın konumdadır (Carr, 1946, s. 105).

Morgenthau'ya göre ulusal ve uluslararası siyasette üç basit kalıp vardır. Bir siyasi politika, gücünü korumayı ya da gücünü arttırmayı ve yahut da gücünü göstermeyi amaçlar. Bu bağlamda, güç dağılımını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmek yerine sahip olduğu gücü korumayı tercih eden bir ulus devlet statüko politikasını izlemektedir. Sahip olduğu gücün ötesine geçerek daha fazla güç elde etmek isteyen bir ulus devlet ise dış politikasında emperyalizm politikasını izlemektedir. Sahip olduğu gücü korumak ya da arttırmak amacıyla gücünün gösterişi yapan ulus devlet prestij politikasını izlemektedir. Statüko politikası mevcut güç dağılımını korumayı amaçlamaktadır (Morgenthau, 1985, s. 52-53). Klasik Realizm'de devletler ya statükoyu korumak ya da değiştirmek isterler. Statükoyu değiştirmek isteyen devletler uluslararası barışı riske atarlar. Carr ise bazı ulus devletlerin uğruna savaşmak zorunda kalmadan statükoyu korumak isterken bazılarının uğruna savaşmadan mevcut statükonun değişmesini dilediğini savunmaktadır (1946, s. 53). Ancak bunun gerçekleşmesi olası değildir. Bu nedenle devletler başta askeri gücü olmak üzere gücünü artırma yoluna gider.

Morgenthau'ya göre güç dengesinin “doğrudan karşıtlık” ve “rekabet” olmak üzere iki temel kalıbı vardır. Doğrudan karşıtlık kalıbına göre, bir A devleti B devletine karşı emperyalist bir politika güdebilir ve B devleti bu duruma mevcut statükoyu koruma ya da kendi emperyalist politikası ile karşılık verebilir. 1812 yılında Fransa ve müttefiklerinin Rusya ile ilişkisi buna örnek olarak verilebilir. Bu kalıp, diğer devlet üzerinde güç kurmak isteyen devletle bu karşı çıkan devlet arasında olan ilişkisinden doğan doğrudan karşıtlığı göstermektedir (Morgenthau, 1985, s. 192-193). Rekabet kalıbına göre ise, bir A devletinin C devletini hakimiyeti altına alması için gereken gücünün B devleti tarafından dengelenmesi ve tam tersi durumda B devletinin A devleti tarafından dengelenmesi durumudur. Bu durumun sonucunda A ve B devletleri C devleti konusundaki rekabetleri sonucunda güçleri dengelenmektedir (Morgenthau, 1985, s. 194). Morgenthau'ya göre, küçük devletler bağımsızlıklarını bu güç dengesine ya da büyük devletlerin himayesine ve yahut da emperyal devletlerin ilgisizliğine borçludur (1985, s. 196).

1.2.1. Morgenthau'nun Altı İlkesi

Morgenthau'ya göre Siyasi Realizm'in altı ilkesi vardır. Bu altı ilkenin ilkinde göre, Siyasi Realizm, bütün siyasetin toplum gibi kökleri insan doğasına dayanan nesnel yasalar ile yönetildiğini savunmaktadır. Realizm ne kadar kusurlu ve tek taraflı olursa olsun bu

yasalardan yola çıkarak rasyonel bir teori oluşturmalıdır. Bunun yanı sıra Realizm siyasette akıl ve kanıt ile desteklenen rasyonel ve nesnel olgular ile hüsnükuruntu ve önyargı ile desteklenen öznel yargılar arasında ayrım yapabilmelidir. Siyasi yasaların dayandığı insan doğası Çin, Yunan ve Hint klasik felsefelerinden bu yana değişim göstermemiştir. Bu nedenle yüzlerce hatta binlerce yıl öncesine dayanan teoriler sırf eski oldukları için göz ardı edilmemelidir. Her siyasi teori akıl ve deneyimden oluşan ikili bir testten geçmelidir. Bu testten başarılı olan bir teorinin eski olması nedeniyle göz ardı edilmesi önyargıdan öte değildir. Realizm için teori akıl yoluyla anlam kazandırmalı ve gerçekleri tespit etmelidir. Realizm dış politikanın karakterini yalnızca siyasi eylemler ve bu eylemlerin öngörülebilir sonuçlarının incelenmesi ile tespit edilebildiğini varsaymaktadır (Morgenthau, 1985, s. 4).

Siyasi Realizm'in ikinci ve üçüncü ilkesi güç ile ifade edilen çıkar kavramı üzerinde durmaktadır. İkinci ilkeye göre Siyasi Realizm'in uluslararası siyaseti anlamasına yardımcı olan ana gösterge, güç ile ifade edilen çıkar kavramıdır. Bu kavram uluslararası siyaseti anlamaya çalışan akıl ile anlaşılması gereken olgular arasındaki bağlantıyı göstermektedir. Bu kavram siyaseti ekonomi, din, estetik veya etik gibi diğer alanlardan ayrı olan özerk bir eylem ve anlayış alanı olarak belirlemektedir. Morgenthau böyle bir kavram olmadan siyasi ve siyasi olmayan olgular arasında ayrım yapılamayacağı ve siyasi alana sistematik bir düzen getirilemeyeceği için uluslararası ya da yerel bir siyaset teorisi tamamen imkânsız olacağını savunmaktadır (1985, s. 5).

Bunun yanı sıra Siyasi Realizm rasyonel bir dış politikanın iyi bir dış politika olduğunu varsaymaktadır. Rasyonel bir dış politika, riskleri en aza indirirken faydaları en yükseğe çıkarmaya çabalar. Bu şekilde hem ihtiyatlılık ahlaki ilkesine hem de başarının siyasi gerekliliğine uygundur. İyi yani rasyonel olan bir dış politika ile gerçeklik arasında bir uçurum olduğunu kabul eden Siyasi Realizm sadece teorinin siyasi gerçekliğin rasyonel unsurlarına odaklanması gerektiğini değil, aynı zamanda dış politikanın kendi ahlaki ve pratik amaçları açısından da rasyonel olması gerektiğini savunur (Morgenthau, 1985, s. 10).

Siyasi Realizm'in üçüncü ilkesine göre, Realizm, güç ile ifade edilen temel çıkar kavramının evrensel olarak geçerli nesnel bir kategori olduğunu varsaysa da sabit bir anlam yüklemekten kaçınmaktadır. Çıkar düşüncesi zaman ve mekân koşullarından

etkilenmeksizin siyasetin özünü oluşturmaktadır. Ancak çıkar dış politikanın oluşturulduğu kültüre ve tarihe bağlı şekillenir ve siyasi eylemi etkiler. Devletlerin dış politikalarında izleyebilecekleri hedefler, herhangi bir ulusun şimdiye kadar izlediği ya da izleyebileceği tüm hedefleri kapsayabilir. Bu durum güç kavramı için de geçerlidir. Gücün içeriği ve kullanım biçimi kültür ve tarih tarafından şekillenir. Ayrıca Realizm dış politikanın aşırı istikrarsızlık ve yahut büyük ölçekli şiddet içeren mevcut tehdit durumlarında dahi değişebileceğini savunmaktadır (Morgenthau, 1985, s. 10-11).

Siyasi Realizm'in dördüncü ve beşinci ilkesinde Siyasi Realizm ile ahlak arasındaki ilişki incelenmektedir. Dördüncü ilkeye göre, Siyasi Realizm siyasi eylemin ahlaki öneminin farkında olsa da ahlaki buyruk ile başarılı siyasi eylem arasındaki gerilimi göz ardı edemez. Çünkü bu gerilimi göz ardı etmek, bu gerilimi yok etmek ve böylece siyasetin yalın gerçeklerini ahlaki açıdan gerçekte olduğundan daha tatmin edici ve ahlak yasasını gerçekte olduğundan daha az titizmiş gibi göstermek, hem ahlaki hem de siyasi meseleyi gizlemek demektir. Realizm, evrensel ahlaki ilkelerin soyut evrensel formülasyonları içinde devletlerin eylemlerine uygulanamayacağını ancak zaman ve mekânın somut koşullarının süzgecinden geçirilmeleri gerektiğini savunur. Her ne kadar birey kendisi için "Fiat justitia, pereat mundus (Dünya yok olsa bile adalet yerini bulsun)" diyebilse de devletin kendi himayesi altındakiler adına bunu söylemeye hakkı yoktur (Morgenthau, 1985, s. 12).

Beşinci ilkeye göre, Siyasi Realizm, tekil bir devletin ahlaki arzuları ile evreni yöneten ahlaki yasaları özdeşleştirmeyi reddetmektedir. Realizm, hakikat ile düşüncüyü birbirinden ayırdığı gibi hakikat ile putperestliği de birbirinden ayırmaktadır. Çok azı uzun süre dayanmayı başarsa da tüm devletler kendi özel isteklerini ve eylemlerini evrenin ahlaki amaçlarına giydirmek için ayartılır. Belirli bir milliyetçilik ile Takdir-i İlahi'nin öğütleri arasında kurulan denklem ahlaki açıdan savunulamaz. Çünkü bu denklem ahlaki ilke, İdeal ya da Tanrı'nın kendisi adına devletleri ve medeniyetleri yok eden bir körlüğe neden olabilir. Bu nedenle siyasi eylemin güç ile ifade edilen çıkar çerçevesinde şekillenmesi en uygun davranış olacaktır (Morgenthau, 1985, s. 13).

Siyasi Realizm'in altıncı ve son ilkesine göre, Siyasi Realist tıpkı bir ekonomist, avukat, akademisyen ya da din adamının kendi alanını savunduğu gibi yalnızca siyasi alanın özerkliğini savunmaktadır. Siyasi Realist siyasi olanlar dışındaki düşünce ölçütlerinden

habersiz değildir. Ancak Siyasi Realist bu ölçütleri siyasetin ölçütleri haline getirmekten başka bir şey yapamaz ve diğer alanlara uygun düşünce ölçütlerini siyasi alana dayattıklarında diğer okullarla yollarını ayırır. İşte bu noktada Siyasi Realizm, uluslararası siyasete yönelik yasalıcı-ahlaki yaklaşıma karşı çıkmaktadır (Morgenthau, 1985, s. 13-14). “Siyasi alanın özerkliğinin diğer düşünce biçimleri tarafından yıkılmasına karşı bu Realist savunma, bu diğer düşünce biçimlerinin varlığını ve önemini göz ardı etmek anlamına gelmez. Daha ziyade, her birine kendi uygun alanının ve işlevinin verilmesi gerektiğini ima eder” (Morgenthau, 1985, s. 16).

1.3. Yapısal Realizm (Neorealizm)

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından yükselişini yaşayan Realist kuram, Soğuk Savaş döneminde egemenliğini sürdürmüştür. Ancak Soğuk Savaş dönemindeki devlet-dışı aktörlerin öneminin artması, devletin dış politikayı iç politikayı birbirinden ayıran üniter yapının zayıflaması, sömürge karşıtı egemen devletlerin geleneksel ulus devlet çizgisinden uzaklaşması, askeri-stratejik konuların yanı sıra başta ekonomi olmak üzere başka alanların da uluslararası ilişkilerde önemli hale gelmesi ve Vietnam Savaşı’nda açıkça görüldüğü gibi askeri gücün her zaman sonucu belirleyen unsur olmadığı gerçeği gibi gelişmeler Realist kuramın hemen her yönüyle eleştirilmesine neden olmuştur (Aydın, 2004, s. 47).

Bu eleştiriler karşısında Realist kuramcılar Realizm’i dönemin şartlarına daha uyumlu hale getirmek ve kurama bilimsel bir çerçeve oluşturmak için çabalamışlardır. Bu çabaların sonucunda Yapısal Realizm diğer bir deyişle Neorealizm ortaya çıkmıştır. Kenneth Waltz tarafından 1979 yılında yayınlanan “Theory of International Politics” adlı eser günümüzde kuramın temel eserlerinden biri sayılmaktadır. Waltz eserinde Realist kuramın bir yandan eksik yanlarını tamamlamaya çalışırken diğer yandan kurama yönelik eleştirilere cevap vermeye çalışmıştır. Siyasi yapılar üzerinde duran Waltz’a göre siyasi yapılar, birimler arasındaki ilişkiler, siyasi işlevlerin tahsisi, gücün dağılımı gibi düzen ilkeleri, işlevlerin farklılaşması ve kapasitelerin dağılımı ile tanımlanmaktadır (Donnelly, Realism, 2013, s. 37). Uluslararası politikanın kesin olarak tanımlanmış bir yapıya sahip bir sistem olarak düşünülebileceği fikri, Neorealizm’i Klasik Realizm’den ayıran temel özelliktir (Waltz, 1990, s. 30).

Waltz'a göre bir sistem, bir yapıdan ve birbiriyle etkileşim içinde olan birimlerden oluşmaktadır. Yapı ise sistemi bir bütün olarak düşünmeyi mümkün kılan sistem genelindeki bileşendir. “Yapı kavramı, farklı şekilde yan yana getirilmiş ve birleştirilmiş birimlerin farklı şekilde davrandığı ve etkileşim içinde farklı sonuçlar ürettiği gerçeğine dayanmaktadır” (Waltz, 1986, s. 70-73). Uluslararası yapılar, ilk olarak sistemin düzen prensibiyle diğer bir deyişle anarşiyle, ikinci olarak da kapasitelerin birimler arasındaki dağılımıyla tanımlanır. Anarşik bir alanda yapılar, ana birimleri açısından tanımlanır (Waltz, 1990, s. 29).

Siyaseti bir sisteme oturtan Waltz, siyaseti düzenleyen iki temel prensibin olduğunu savunur. Bunlar hiyerarşi ve anarşidir. Birimler otorite ve itaat ilişkileri içindeyse hiyerarşi, değilse anarşi hakimdir. Hiyerarşinin getirdiği yerleşik kurallar çerçevesindeki siyaset ile anarşi çerçevesinde yürütülen siyaset arasında çarpıcı düzeyde niteliksel farklılıklar vardır (Donnelly, Realism, 2013, s. 37). Hiyerarşi, bir sistemin parçaları arasında üstlük ve altlık ilişkilerini gerektirir ve bu da birimlerin işlevlerinin farklılaşması anlamına gelir. Uluslararası siyasi sistemde anarşinin hâkim olması birimlerin işlevlerinin farklılaşmasını önlemektedir. Bu nedenle uluslararası siyasi sistemlerin birimleri olan devletler, yerine getirdikleri işlevlere göre resmi olarak farklılaşmazlar. Anarşi, bir sistemin birimleri arasında koordinasyon ilişkilerini gerektirir ve bu da onların aynılığını ima eder (Waltz, 1979, s. 93).

Devletler, etkileşimleri uluslararası siyasi sistemlerin yapısını oluşturan birimlerdir. Bu birimler üniter yapıdadır ve iç politikası uluslararası siyasetteki eylemlerini değiştirmez. Diğer bir deyişle devletler uluslararası sistemde birer kara kutudur. Her devlet egemen bir siyasi varlık olmak ile birlikte sahip oldukları güç, servet, ebat ve şekil olarak birbirinden farklılık göstermektedir. Ancak bu farklılık uluslararası siyasi sistemlerdeki işlevleri değil sahip oldukları kapasiteleri üzerinedir. Devletlerin çoğu ortak olan görevleri yerine getirmeye çalışır ve hedefledikleri amaçlar benzerdir (Waltz, 1979, s. 95-96). “Bir sistemin yapısı, sistemin birimleri arasında kapasitelerin dağılımındaki değişikliklerle birlikte değişir. Ve yapıdaki değişiklikler, sistemin birimlerinin nasıl davranacağı ve etkileşimlerinin üreteceği sonuçlar hakkındaki beklentileri değiştirir” (Waltz, 1979, s. 97). Bundan hareketle, devletler arasındaki güç dağılımının değişimi ile

sistemsel değişim meydana gelir ve bu tür bir değişimin temel aracı savaştır (Aydın, 2004, s. 49).

Yapısal Realizm Klasik Realizm'in aksine devletleri uluslararası siyasi sistemin tek aktörü olarak görmemektedir. Waltz'a göre devletler tek uluslararası aktörler değillerdir ve hiçbir zaman olmamışlardır. Devlet dışı aktörlerin sistem içindeki önemi göz ardı edilmemelidir. Ancak bir sistemin yapısını tanımlarken sistemi oluşturan sonsuz sayıdaki nesneden başlıca olanları seçilir ve sistem bu nesneler ile tanımlanır. Her sistemde olduğu gibi uluslararası siyasi sistemlerde de hangi birimlerin sistemin parçaları olacağına karar verilmelidir (Waltz, 1979, s. 93).

Waltz'a göre büyük devletler başlıca aktörler oldukları için uluslararası siyaset onlar tarafından tanımlanmaktadır. Bu durum teoride olduğu kadar pratikte de kendini göstermektedir. Devletler, devlet dışı aktörler ile ilişkilerinde kuralları belirleyen taraftır. İsterlerse aktif bir şekilde kuralları değiştirebilecekleri gibi var olan kurallara uymayı da tercih edebilirler (Waltz, 1979, s. 94-95). Waltz'a göre uluslararası siyaset bir çeşit kendi kendine yetme (self-help) sistemidir. Bu sistemde en yüksek kapasiteye sahip birimler, kendilerinin olduğu kadar başkalarının da eylemleri belirlemektedir. Uluslararası siyaset döneminin büyük devletleri tarafından yazılmaktadır (Waltz, 1979, s. 72). Bunun yanı sıra uluslararası sistemde birimler hayatta kalma çabası içinde olup davranışlarının koşulları için endişelenirler. Bu nedenle kapasitelerini en yükseğe ulaşacak şekilde arttırmaya çabalarlar (Waltz, 1979, s. 105).

Uluslararası siyasi sistemlerin anarşik yapısında birimler arasında kapasitelerin dağılımı eşit değildir. Devletler içinde bulundukları kendi kendine yetme sistemi içinde çıkarlarına hizmet etmek amacıyla kapasitelerinin tamamını kullanmak zorundadırlar. Devletlerin ekonomik, askeri ve diğer kapasiteleri sektörlere ayrılıp ayrı ayrı değerlendirilmez. Devletler şu ya da bu şekilde üstün oldukları için en tepeye yerleştirilmezler. Devletlerin sıralanması, nüfus ve toprak büyüklüğü, kaynaklarının zenginliği, ekonomik gücü, askeri gücü, siyasi istikrar ve yetkinlik gibi unsurların tamamına bağlı olarak gerçekleştirilir. Bu nedenle devletler birbirlerinin kapasitesini anlamak için çok çaba harcamaktadırlar (Waltz, 1979, s. 131).

Uluslararası sistemde küçük devletler büyük devletler ile ittifak yaparak büyük devletlerin kazançlarından yararlanmaya çalışabilirler. Aynı şekilde büyük devletler küçük devletleri yanına çekebilmek için bazı teşviklerde bulunabilirler. “Eklemlenme” (bandwagoning) olarak adlandırılan bu politikaya Waltz karşı çıkmaktadır. Waltz’a göre hiyerarşinin var olduğu bir sistemde eklemlenme kazanç getirebilir çünkü birimin güvenliği tehlikeye girmemektedir. Ancak anarşinin hâkim olduğu uluslararası sistemde eklemlenme tehlikelidir. Çünkü anarşinin getirdiği güvensizlik ortamında başta güçlü devletler olmak üzere diğer aktörler her zaman birer tehdittir (Donnelly, Realism, 2013, s. 38). Bu nedenle Waltz eklemlenme yerine “dengeleme” politikasını savunmaktadır. Buna göre anarşik sistemin teşvik ettiği davranış eklemlenme değil dengelemedir. Güvenliğin en büyük amaç olduğu anarşik sistemde devletler ancak hayatta kalmayı güvence altına alırlarsa güç, huzur ve kâr gibi diğer hedefleri güvenle arayabilirler. Devletler için güç bir amaç değil yalnızca bir araçtır. Bu nedenle devletler zayıf devletler ile ittifak yapmayı güçlü devletlere tercih edebilirler. Sistemin onları aramaya ittiği amaç güvenlidir (Waltz, 1979, s. 126). Bundan hareketle devletler büyük güçleri dengeleyen ittifaklar yapmayı tercih edeceklerdir.

Yapısal Realizme göre çok kutuplu sistemlerde ikiden fazla olan aktörlerin dost ve düşman belirlemede daha gevşek sınırlara sahip olduğunu ve bu durumun devletler arası ilişkilerin daha akışkan ve belirsiz olmasına neden olduğunu savunmaktadır. Bu sistemde herhangi birinin eylemleri diğerlerinin güvenliğini tehlikeye atabilmektedir. Diğer yandan iki kutuplu sistemde belirsizlik daha azdır ve stratejik hesaplamalar daha kolay yapılabilir. Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği askerî açıdan diğer bir devlete bağımlı değil, yalnızca kendi güçleri ile birbirlerini dengelemektedir. İki ülke arasındaki dengeleme müttefiklerine bağlı olarak değildir. Bundan hareketle dengelemenin dış yerine iç unsurlar ile gerçekleştiği savunulabilir (Waltz, 1979, s. 168).

Yapısal Realizm’i Klasik Realizm’den ayıran bir diğer özellik insan doğasına yaklaşımıdır. Klasik Realizm’e göre insan doğasının kötücül yapısı ve dindirilemeyen güç arzusu devletleri de benzer şekilde güç peşinde koşturmakta itmektedir. Yapısal Realizm ise insan doğasını göz ardı etmiş ve devletlerin davranışına farklı şekilde yaklaşmıştır. Yapısal Realistlere göre uluslararası sistemin yapısı devletleri güç peşinde koşturmakta itmektedir. Uluslararası sistemde güçlü devletlerin üzerinde bir otoritenin yokluğu

devletleri sürekli güvensizlik ortamında hissetmelerine yol açar. Bu nedenle hayatta kalmak için devletler kendilerini koruyacak kadar güç sahibi olmaya çabalarlar (Mearsheimer, 2013, s. 52).

1.4. Savunmacı ve Saldırgan Realizm

Yapısal Realist kuramcıları uluslararası sistemin anarşik yapısında devletlerin hayatta kalmak için izlemesi gereken davranışlar konusunda fikir ayrılığı yaşamışlardır. Gücün bir amaç değil araç olduğunu kabul eden Yapısal Realistler devletlerin hayatta kalmak için ne kadar güce sahip olması gerektiği konusunda fikir birliğine varamamıştır. Bu durumun sonucunda Yapısal Realistler Savunmacı (defensive) ve Saldırgan (offensive) Realistler olarak ikiye ayrılmışlardır. Saldırgan Realizmin öncülerinden olan John Mearsheimer kuramını Saldırgan Realizm olarak tanımlamış ve Waltz ve beraberindekileri Savunmacı Realist olarak nitelendirmiştir (Mearsheimer, 2001). Savunmacı ve Saldırgan Realizm Yapısal Realist kuramın farklı türevleridir. Savunmacı ve Saldırgan Realizm, “Gerçek” Realist kuram ya da en iyi Uluslararası İlişkiler kuramı rekabeti içinde değildir (Donnelly, 2004, s. 76).

1.4.1. Savunmacı Realizm

Savunmacı Realizm uluslararası sistemin temel aktörleri olan devletlerin davranışlarının rasyonel seçime dayandırmaktadır. Savunmacı Realizm’i Yapısal Realizm’den ayıran üç özellik vardır. Bunların ilkinde göre Savunmacı Realizm Yapısal Realizm’in aksine devletlerin uluslararası sistemdeki davranışlarını açıklarken yalnızca rasyonel seçime dayandırır. İkinci olarak Savunmacı Realizm uluslararası sistemde savunma-saldırı dengesi olduğunu ve bu dengeye göre devletlerin fethinin zorlaştığı veya kolaylaştığını savunmaktadır. Bunun yanı sıra devletlerin sahip olduğu hâkim teknolojiler ve coğrafi koşullar genellikle savunmayı desteklemektedir. Revizyonist devletin ele geçirdiği kaynakları sahip olduklarıyla birleştirmesi ve gücünü uzaktan yansıtması zordur. Bu nedenle fethin zor olduğu bir dünyada revizyonist devleti dengelemek için çok fazla dengelemeye ihtiyaç duyulmayacaktır. Üçüncüsünde ise savunmanın lehine olan bir savunma-saldırı dengesi ile rasyonaliteyi birleştiren Savunmacı Realizm devletlerin statükonun korunmasını desteklemesi gerektiğini savunmaktadır. Genişleme nadiren

zorunludur ve dengeleme politikası tehdit edici güç arttırımına en uygun yanıttır (Elman, 2007, s. 17).

Savunmacı Realizm güvenlik ikilemi üzerinde de durmuştur. Jervis'e göre devletlerin diğerlerinin güvenliğini azaltmadan kendi güvenliğini arttırabileceğini savunmaktadır. Buna göre, savunma güvenlik ikilemini iyileştirebilir. Saldırının lehine olan bir durumda fetih ve saldırganlık mümkündür. Hatta saldırı potansiyelinin çok güçlü olduğu durumda statükocu devletler savunmanın pahalı olduğu gerekçesi ile saldırıya yatırım yapmayı güvenlik ikilemini derinleştirmesine rağmen tercih edebilirler. Bundan hareketle devletler şu anda barışçıl olan bir devletin daha sonra bu tutumu terk etmesi olasılığı nedeniyle endişelenirler (Jervis, 1978, s. 199).

Bir Savunmacı Realist olarak Stephen Walt geleneksel Realizm'in güç dengesi kavramına alternatif olarak tehdit dengesi kavramını öne sürmüştür. Buna göre güç dağılımı uluslararası sistemde çok önemli bir yere sahip olmasına rağmen devletler, güç yerine tehdide karşı ittifaklar kurarak dengeleme yapmaktadır. Tehdidin seviyesi ise coğrafi yakınlık, saldırı kabiliyetleri ve algılanan niyetlere yere göre belirlenmektedir (Walt, 1987, s. 5). Savunmacı Realizm'de revizyonist devletlere karşı daha zayıf devletler ittifaklar kurarak denge sağlayabilmektedir. Hatta Waltz, uluslararası sistemin yapısı gereği teşvik ettiği davranışın dengeleme olduğunu savunmaktadır. Bundan hareketle devletler daha güçlü tarafta yer alarak güçleri arttırma yoluna gitmezler. Çünkü devletlerin sistem içindeki ilk kaygısı güç değil sistem içindeki konumlarını korumaktır (Waltz, 1979, s. 126).

Devletlerin uluslararası sistemdeki gücünü arttırma dileği rasyonel değildir. Çünkü öyle bir durumda sistem güç arayışındaki devleti cezalandırmaktadır. Bundan hareketle devletlerin hegemonya olma arayışı akıllıca değildir (Measheimer, 2013, s. 52). Zayıf devletler seçme özgürlüğüne sahiplerse tehditkâr güçlü tarafa karşı zayıf tarafı tercih ederler. Çünkü kurdukları ittifak ile güçlü tarafı caydıracak kadar savunma ya da saldırı gücüne eriştiklerinde güçlü tarafı sindirmiş olacaklardır (Waltz, 1979, s. 127). Diğer bir deyişle devletler, kendilerini güvensizlik içine düşüren devlet ya da devletlere karşı birlikte hareket ederek uluslararası sistemde dengenin yeniden kurulmasını sağlamaktadır.

1.4.2. Saldırgan Realizm

John Mearsheimer'ın "The Tragedy of Great Power Politics" adlı eserinde değindiği kurama Saldırgan Realizm adını vermiş ve bu kuramın öncülerinden biri olmuştur. Saldırgan Realizm Savunmacı Realizm'in aksine güç kavramı üzerinde durmaktadır. Savunmacı Realistlerin aksine devletlerin hayatta kalmak için güç arttırımı yapmak zorunda olduklarını savunurlar. Devletlerin birbirine zarar verebileceği uluslararası sistemde devletler kendilerini korumak için güç arayışına girerler.

Mearsheimer'ın Saldırgan Realist kuramı beş varsayıma dayanmaktadır. Bunlardan ilki, uluslararası sistemin anarşik yapıda olmasıdır. İkincisi, büyük güçlerin birbirine zarar vereceği hatta yok edebileceği kadar askeri kapasiteye sahip olmasıdır. Buna göre, devletlerin hepsi bir diğeri için tehdit olsa da bazı devletlerin askeri kapasitelerinin daha fazla olması onları daha tehlikeli yapmaktadır. Üçüncü varsayıma göre devletler, hiçbir zaman diğerrinin niyetini kestiremez. Üstelik devletlerin niyetleri zamanla değişim gösterebilir. Bu nedenle devletlerin niyetlerini tamamen tahmin etmek mümkün değildir. Dördüncü varsayıma göre, hayatta kalma büyük güçlerin başlıca amacıdır. Devletlerin önceliği toprak bütünlüğünü ve siyasi düzenini korumaktır. Beşinci ve son varsayım ise büyük güçlerin rasyonel aktörler olduğudur. Devletler hayatta kalmak için stratejik düşünürler (Mearsheimer, 2001, s. 30-31).

Savunmacı Realizm'in savunduğu devletlerin "yeterince" güç sahibi olma eğiliminde olduğu iddiasını Saldırgan Realizm reddetmektedir. Saldırgan Realizm'e göre başta büyük güçler olmak üzere devletler bu şüpheli dünyada güçlerini en üst seviyeye çıkarmaya çalışırlar. Hatta büyük güçler diğerr devletlerin de üstünde bir hegemonya olma arayışı içindedir. Ancak Mearsheimer bir devletin hegemonya olmayı başarmasının mümkün olmadığını savunmaktadır (2001, s. 40). Devletler rakiplerinin potansiyel gücünü ve eylemlerini göz önüne alarak rasyonel şekilde hareket ederek saldırmanın yararlarını ve zararlarını hesap ederler. Uluslararası sistemde güç dengesi büyük güçlerin lehine şekillenirse hegemonik bir savaşın çıkma ihtimali yüksektir. Bu nedenle çok kutuplu düzen tehlikelidir. İki kutuplu düzende ise iki hegemonya potansiyeli olan güç birbirini dengeleyerek küresel hegemonyayı oluşturabilir (Toft, 2005, s. 387).

Saldırgan Realizm'e göre ekonomik ve siyasi güçler gibi askeri gücün dışındaki güçler gizli güçlerdir. Askeri güç uluslararası sistemde gerçek güçtür. Hatta Mearsheimer askeri gücü "ultima ratio" olarak tanımlamaktadır (2001, s. 56). Buna Japonya'yı örnek olarak gösteren yazar Japonya'nın güçlü bir ekonomiye ve servete sahip olmasına rağmen askeri gücünün zayıf olması nedeniyle büyük güç olmadığını savunmaktadır. Bundan hareketle uluslararası siyasette güç dengesinden kasıt askeri gücün dengesidir (Mearsheimer, 2001, s. 55-56).

Saldırgan Realizm'e göre diğerlerinin güdülleri ve niyetleri hakkındaki kaçınılmaz belirsizlik nedeniyle devletlerin tek seçeneği, saldırgan bir tutum takınmasıdır. Rasyonellik bunu gerektirir. Bunun nedeni, büyük güçlerin ancak güçlerini azami seviyeye çıkarsa güvenliğini sağlayabileceği varsayımıdır (Wheeler, 2011, s. 259). Ancak devletlerin kapasitelerini arttırmaları güvenlik ikilemini doğurabilmektedir. Buna karşılık olarak Mearsheimer, devletlerin diğerinin karşı tepkisini toplamadan kapasitesini arttırabileceğini savunmaktadır. Buna göre, revizyonist devlet dikkatli zamanlaması, potansiyel hedeflerin işi yokuşa sürmesi ve bilgi asimetriteri ile başarılı olabilir. Güç maksimizasyonu kendi kendini yok etmek zorunda değildir ve bu nedenle devletler rasyonel olarak küresel hegemonya yerine bölgesel hegemonyayı hedefleyebilirler (Elman, 2007, s. 18).

1.5. Neoklasik Realizm

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte iki kutuplu yapı çökmüştür ve bununla birlikte Francis Fukuyama'nın tabiriyle bilinen dünyanın sonuna gelinmiştir. Bu durum Realist kuramcılarını yeni arayışlara itmiştir. Gideon Rose, 1998 yılında bu arayışına "Neoklasik Realizm" adını vermiştir ve kuramın öncüsü olmuştur. Neoklasik Realizm yeni bir kuram oluşturmaktan ziyade Klasik Realizm'e bir geri dönüş ve Yapısal Realizm'i daha ileriye taşıyan bir alt okuldur (Rathbun, 2008, s. 311). Rose'a göre Neoklasik Realizm, Yapısal Realizm'in aksine hem iç hem de dış değişkenleri açıkça ele almakta, Klasik Realizm'den bazı düşünceleri döneme uygun olarak yeniden yorumlayarak sistematik hale getirmektedir (1998, s. 146).

Yapısal Realizm, Waltz'ın da üstünde durduğu gibi bir devletin dış davranışını gösteren dış politika yerine devletlerin tekrar eden etkileşimlerini açıklayan uluslararası siyasetle

ilgilenmektedir. Yapısal Realizm’de devlet bir kara kutudur ve iç siyaset, uluslararası siyaseti ilgilendirmez. Neoklasik Realizm ise devletin kara kutusunu açmıştır ve liderlerin uluslararası siyaseti belirlemede etkili olduğunu savunmaktadır. Neoklasik Realizm, kuramını oluştururken geleneksel Realist kuramdan yola çıkmıştır. Buna göre devletler ana aktörlerdir ve güç dengesindeki değişimler devletlerin davranışlarını belirler. Buna ek olarak Neoklasik Realizm’e göre, güç dengesi tek başına devletin eylemlerini etkilemez. Devletlerin uluslararası olaylara vereceği tepkileri etkileyen birim düzeyinde (bireyler ve yerel değişkenler) yer alan farklı düzeylerde değişkenler vardır (Rosa, 2018, s. 35-36).

Devletlerin liderleri yerel ve uluslararası gündemleri ilerletmek ve iç siyasette meşruiyetlerini korumak amacıyla kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olmaya çabalarlar. Devletlerin teknolojik ve ekonomik güç biriktirmekteki amacı hem uluslararası sistemde hem de devlet içindeki potansiyel faydalar ve çıkarlardır. Devletler dış çıkarım ve dış doğrulama olmak üzere iki uluslararası stratejiden yararlanırlar. Dış çıkarım stratejisi, küresel pazarlar ve dış kaynaklar gibi devlet sınırlarının ötesindeki kaynakların birikimini ifade etmektedir. “Dış doğrulama stratejisi ise liderlerin uluslararası toplumdaki otoriter statülerini kendi iç statülerini güçlendirmek için kullanma girişimleri olarak tanımlanır. Örneğin, yeni bir devletin liderliğinin uluslararası tanınırlık kazanma becerisi genellikle iç meşruiyetin güçlendirilmesi için önemli bir temel olarak görülür” (Dougherty & Pfaltzgraff, Jr, 2001, s. 88-89).

Bu durum Neoklasik Realizm’in, Yapısal Realizm’in savunduğu, devletlerin dış güvenlik politikalarını, öncelikle uluslararası sistemde ortaya çıkan ve her devletin politika seçenekleri yelpazesini şekillendiren tehdit ve fırsatları göz önünde bulundurarak oluşturdukları düşüncesini reddettiği anlamına gelmemektedir. Aksine Neoklasik Realistler bu konuda Yapısal Realistler ile aynı fikirdedir. Uluslararası sistemin anarşik yapısı nedeniyle en ufak bir hatanın savaşa yol açabileceği ve devletler kendilerini dışardan doğru bir şekilde güvence altına almazlarsa hayatta kalmaları tehlikeye gireceğinden, devletlerin dış uyaranlara odaklanmaları ve bunlara uygun yanıt verecek dış politikalar oluşturmaları desteklenmektedir (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 19). Ancak Neoklasik Realizme göre “güvenlik tehditleri hem iç faktörlerden (birey/birim), hem de sistem unsurlarından kaynaklanan karma bir anlayışın sonucudur”

(Akgül-açıkmeşe, 2011, s. 54). Rose’a göre Neoklasik Realizm bir devletin dış politikasının kapsamı ve hırsı her şeyden önce uluslararası sistemdeki yeri ve özellikle de göreceli maddi güç kapasiteleri tarafından yönlendirilmekte olduğu için Realist bir kuramdır. Diğer yandan ise bu tür güç kapasitelerinin dış politikadaki dolaylı ve karmaşık etkisi nedeniyle sistemik baskıların birim düzeyinde müdahale değişkenleri aracılığıyla tercüme edilmesi gerektiği için neoklasiktir (Rose, 1998, s. 146).

Neoklasik Realizm güç dengesinin uluslararası siyasetteki önemini kabul etmekle birlikte yerel ve toplumsal analiz düzeyindeki faktörlerin uluslararası ilişkileri nasıl etkilediğinin ciddi bir şekilde ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bir devletin revizyonist ya da statükocu olup olmayacağına liderlerin etkisi, normların ve kurumların rolü olası faktörlerdir (Viotti & Kauppi, 2012, s. 42).

Rose’a göre dış politikayı analiz eden dört kuram vardır. Bunlardan ilki “Innenpolitik” kuramlardır. Innenpolitik kuramlar, devletlerin davranışlarının siyasi ve ekonomik ideolojiler, milli karakter, partizan siyaseti ya da sosyo-ekonomik yapı gibi iç faktörler tarafından belirlendiğini savunmaktadır. Bu bağlamda bir ülkenin dış politikası iç dinamiklerin ürünüdür. Innenpolitik kuramlardaki temel sorun devlet davranışını açıklamada saf birim düzeyindeki faktörlerden yararlanıldığında benzer iç faktörlere sahip devletlerin farklı davranışlar gösterebilirken farklı iç faktörlere sahip devletlerin benzer davranış göstermesini açıklamada yetersiz kalmasıdır (Rose, 1998, s. 148).

Dış politikayı analiz eden ikinci kuram Saldırgan Realist kuramdır. Saldırgan Realizm iki kutuplu sistem ve nükleer caydırıcılık dışında uluslararası anarşide güvenliğin az olduğunu ve devletlerin bu nedenle kapasitelerini azami seviyeye çıkarmaya çalıştığını savunmaktadır. Buna göre uluslararası sistem devletleri saldırgan bir tutum benimsemeye zorlamaktadır. Devletlerin iç faktörlerdeki farklılıkları Saldırgan Realizm için önemli değildir çünkü uluslararası sistemin baskısı devletleri benzer davranışlara itecek kadar sert ve ağırdır. Buna göre devletin dış politikası dış etmenler ve kapasitesine bağlıdır (Rose, 1998, s. 149).

Dış politikayı analiz eden üçüncü kuram Savunmacı Realist kuramdır. Savunmacı Realizm Saldırgan Realizm’in aksine uluslararası anarşide güvenliğin az olduğunu savunmamaktadır. Savunmacı Realizm’e göre devletlerin güvenlik arayışı daha fazla

refah ve huzur için olup devletler kendilerini yalnızca nadiren gerçekleşen dış tehditlere karşı korumak zorundadırlar. Devletlere tehditlere karşı ittifaklar geliştirerek birbirlerini dengelemektedirler. Devletlerin dış politikalarında değişim sistemde haydut devletlerin olağandışı revizyonist yaklaşımıdır. Buna göre, devletlerin davranışları, teoride yalnızca sistemin etkisiyle pratikte ise hem sistemin hem de iç faktörlerin etkisi ile şekillenmektedir (Rose, 1998, s. 149-150).

Dış politikayı analiz eden dördüncü ve son kuram Neoklasik Realist kuramıdır. Neoklasik Realizm dış politikayı analiz eden diğer kuramlardan farklı bir yaklaşım benimsemektedir. Rose bu üç yaklaşımın yetersiz olduğunu savunmaktadır. Rose’a göre Innenpolitik kuramların dış politikayı yalnızca iç faktörlere göre açıklamasının yeterli değildir ve devletlerin dış politikasının uzun zaman dilimleri içerisinde uluslararası sisteme ve göreceli güç dağılımına dayalıdır (Rose, 1998, s. 150). Saldırgan ve Savunmacı Realizm uluslararası sistemin belirleyici rolüne değinse de iki kuram da devletlerin benzer şartlarda farklı davranmasını ya da farklı şartlarda benzer davranmasını açıklamada yetersiz kalmaktadırlar.

“Neoklasik Realizm, devleti iki düzey arasındaki bağlantı noktasında, iki siyasi alan arasındaki köprü olarak konumlandırarak düzenler” (Brawley, 2009, s. 2). Neoklasik Realizm analiz yaparken devletlerin dış politikalarını bağımlı değişken olarak kabul etmektedir. Uluslararası sistem bağımsız değişken iken kanun yapıcılar ve yerel aktörler gibi iç birim faktörleri ise ara değişkendir.

1.5.1. Bağımsız Değişken Olarak Uluslararası Sistem

Zakaria’ya göre “iyi bir dış politika teorisi öncelikle uluslararası sistemin ulusal davranışlar üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu sormalıdır, çünkü bir devletin uluslararası ilişkilerdeki en güçlü genelleştirilebilir özelliği uluslararası sistemdeki göreceli konumudur” (1992, s. 197). Bu bağlamda Neoklasik Realizm uluslararası sisteme büyük önem atfetmektir. Neoklasik Realizm diğer Realist kuramlar gibi uluslararası sistemin yarattığı baskının devletlerin davranışını belirlediğini savunmaktadır. Bunun yanı sıra sistemin gerçek ve ciddi tehditler içerdiğini kabul etmektedir (Brawley, 2009, s. 2). Ancak uluslararası sistemden etkilenen kanun koyucuları sistemdeki gelişmeleri iç birim faktörlerinden etkilenerken analiz ederler ve devlet davranışını buna göre belirler.

Uluslararası sistem Neoklasikler için oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Uluslararası sistemde göreceli güç dağılımı, güç dengesi ve saldırı-savunma dengeleri gibi unsurlar devletlerin davranışlarını belirlemektedir. Yine de tek başlarına devlet davranışını açıklayamazlar.

Neoklasik Realizme göre devletler güvenlik arayışından ziyade uluslararası anarşinin neden olduğu belirsizlikte kendi dış çevrelerini şekillendirmek ve kontrol etme arayışı içindedir. Çıkarları ne olursa olsun devletler görece güçlerinin daha fazla olmasını az olmasına yeğlemektedir. Devletler göre güçleri arttıkça daha fazla çevrelerini etkilemek istemekte ve daha hırslı olmaktadır daha az olduğu durumda eylemlerini ve hırslarını buna bağlı olarak azaltmaktadır (Rose, 1998, s. 152). Bu bağlamda devletlerin davranışları göreceli güç dağılımından da etkilenmektedir. Neoklasik Realizm devletin maddi kapasitesini tanımlarken çeşitli diğer Realist kuramlar gibi çeşitli ölçülerden yararlanmaktadır. Bu ölçüler, Gayrisafi Milli Hasıla, savunma bütçesi, askeri kapasite, askeri araştırma ve kalkınma, nüfusun büyüklüğü, demografi, doğal kaynaklar ve toprak büyüklüğü sayılabilir (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 44). Eğer devletler sisteme uyum sağlamakta başarısız olursa, ağır sonuçlarla yüzleşirler (Rathbun, 2008, s. 296).

Neoklasik Realizme göre uluslararası sistemin getirdiği sistemsel teşvikler ve kısıtlamalar ile devletlerin tercih ettiği fiili diplomatik, askeri ve dış ekonomik politikalar arasında kusurlu bir aktarım varsayılmaktadır. Bu bağlamda “Uzun vadede, uluslararası siyasi sonuçlar genellikle devletler arasındaki gerçek güç dağılımını yansıtır. Ancak daha kısa vadede, devletlerin izlediği politikalar nadiren nesnel olarak etkilidir veya tamamen sistemik bir analize dayalı olarak öngörülebilirdir” (Lobell, Ripsman, & Taliaferro, 2009, s. 4).

Neoklasik Realizm uluslararası sistemdeki bölgesel dinamikler de küresel güç sisteminden ve iç siyasetten bağımsız olmayan yarı özerk dinamiklere sahiptir. Bölgesel aktörler arasında bölgede egemen güç olma ya da lider olma nedeniyle rekabete girerler (Lobell, 2009, s. 49). Hint-Pasifik ve Asya-Pasifik bölgelerinde Çin ve Japonya’nın arasındaki rekabet buna örnek olarak verilebilir.

Neoklasik Realizm bağımsız değişken olarak kabul ettiği uluslararası sistemin devlet davranışını belirlemede tek etken olarak kabul etmese de kuramda önemli bir yer tuttuğu

aşıkardır. Öyle ki “Neoklasik Realist kuramlar şu varsayımla başlar: her devletin dış davranışı, her şeyden önce uluslararası sistemdeki gücü ve konumu ve özellikle de maddi kapasitesini göreceli payı tarafından şekillendirilir” (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 56). Ancak Neoklasik Realizm devlet davranışına diğer etmenleri de dahil ederek diğer Realist kuramlardan ayrılmaktadır.

1.5.2. Ara Değişken Olarak İç Faktörler

Neoklasik Realizm karar alıcıların stratejik hesaplarını, görece güç algılarını ve iç siyasetteki kısıtlamaları uluslararası baskı ile devletin dış politikası arasında yer alan ara değişkenler olarak kabul etmektedir (Lobell, Ripsman, & Taliaferro, 2009, s. 28). Neoklasik Realizme göre uluslararası sistemin anarşik yapısı devletlerin davranışlarını etkileyen tek etmen değildir. Devletlerin uluslararası sistemin teşvik ve kısıtlamalarına farklı yanıtlar vermesinin altında ara değişken kabul edilen iç faktörler yer almaktadır. “Devletlerin iç yapıları dış politika çıktısının oluşmasında nihai karar verici konumundadır” (Kiraz, 2018, s. 28).

Karar alıcılar bağımsız değişken olan uluslararası sisteme uyacak politikalar hazırlarken doğru algılara müdahale eden lider imajı ve algısı; devletin tepkisini şekillendiren stratejik kültür; konulan kanunların ve politikaların işleyişini etkileyen devlet-toplum ilişkileri ve belirlenen politikaya karşı toplumsal muhalefetle karşılaşan devlet liderlerini kısıtlayabilen yerel siyasi kurumlar olmak üzere çeşitli iç birim faktöründen etkilenmektedir. Bu durum karar alıcıların uluslararası sisteme en uygun politikayı seçmelerini engelleyebilir. Bu bağlamda karar alıcılar iç siyasi faktörlerin etkilediği bir dizi politika arasından seçim yapmak zorunda kalır (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 33-34).

Neoklasik Realizm’e göre ara değişkenler birbirinden bağımsız değildir ve birbirlerini de etkileyebilmektedir. Bu bağlamda devlet liderinin algısı uluslararası faktörlerin yanı sıra lider imajından ve stratejik kültürden de etkilenmektedir. Karar alıcıların hem karar alma hem de politika uygulama süreçleri ise stratejik kültür, devlet-toplum ilişkileri ve yerel siyasi kurumlardan etkilenmektedir (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 60).

Karar alıcıların uluslararası sistemin verdiği sinyalleri ve devletin iç siyasi yapısını algılama şekli ve buna göre karar vermesi en önemli iç faktörlerden birisidir. Dünya liderleri hem uluslararası hem de iç siyasetin kısıtlamalarına maruz kalabilmektedir. Uluslararası sistemin anarşik yapısı okunması zor ve karmaşık bir yapı olduğu için devletler güvenliğin az ya da çok olduğunu anlamakta güçlük çekerler ve bu alacakaranlığın içinde yön bulmaya çabalarlar (Rose, 1998, s. 152). Devlet liderlerinin dış politikadaki etkisine bakıldığında Neoklasik Realizm'in Klasik Realizm'den etkilendiğini söylemek mümkündür.

Neoklasik Realizm karar alıcıları dış politika analizinde temel aktör olarak görmektedir. Devlet liderleri ve dış politika karar alıcıların kapsadığı bu kadroların algısını etkileyen iç faktörler de önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda karar alıcıların siyasi görüşleri, ideolojileri, dünya görüşü ve diğer öznel özellikler dış politikanın belirlenmesinde rol oynamaktadır (Kiraz, 2018, s. 31). Oldukça kişisel olan bu özellikler bireyin önceki deneyimleri ve değerleri tarafından şekillenmiştir ve temel inançlar oldukları için kolayca değiştirilemezler. Bu özellikler bir kez oluştuktan sonra karar alıcıların bilgiyi nasıl işlediğini, nelere dikkat ettiklerini, neleri görmezden geldikleri ve sinyalleri, bilgileri ve olayları nasıl algıladıklarını bildiren bilişsel filtreler görevi görürler. “Dış dünyayla ilgili gelen tüm bilgiler bu bilişsel filtrelerden geçerek liderin dış uyaranlara ilişkin algısını kişiselleştirir ve önyargılı hale getirir” (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 62). Böylelikle karar alıcılar uluslararası sistemdeki teşviklere ve kısıtlamalara algılarına göre tepki gösterirler. Bu bağlamda devletler karar alıcılarının algılarına göre farklı davranışlar gösterebilirler.

Neoklasik Realizm'e göre önemli kabul gören bir diğer iç faktör stratejik kültürdür. Stratejik kültür tanımını ilk kez Jack Snyder kullanmıştır. Snyder'a göre stratejik kültür “bir ulusal stratejik topluluğun alışılmış davranış kalıplarının, koşullanmış duygusal tepkilerin ve fikirler toplamının bütünü” kapsamaktadır (1977, s. 8). Sovyetler Birliği örneği üzerinde duran yazara göre devletlerin davranışları kendilerine özgü olan stratejik kültürden kaynaklanmaktadır. Baskın ideolojiler de stratejik kültürün bir parçasıdır. İdeolojiler, devletlerin uluslararası gelişmelere tepkisini, güç kullanımına yaklaşımını ve milliyetçiliğin derecesini etkileyebilir (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 69). Soğuk Savaş döneminde başta ABD olmak üzere Batılı güçlerin Komünist Çin'e

yaklaşımı ve Çin'in Kore Savaşı'nda kendisi gibi Komünist ideolojiye sahip olan Kuzey Kore'yi desteklemesi bu durum ile açıklanabilir.

Ulusal stratejik kültür değişimi zor olmakla birlikte, istisnai durumlarda yeniden ya da sıfırdan inşa edilebilmektedir. Böyle bir durumun gerçekleşmesi ulusal hükümetlerin bilinçli eylemlerine, büyük tarihsel olayların etkisine ve yahut da yabancı işgalcilerin dayatmalarına bağlıdır ve inşa süreci zaman alır. Buna örnek olarak Japonya'nın 19'uncu yüzyılın sonunda yaşadığı Meiji Restorasyonu ya da 20'nci yüzyılın başlarında Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk'ün laikleştirme çabaları verilebilir (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 68).

Stratejik kültür, uluslararası sistemin getirilerine uyum sağlamaya çalışan karar alıcıların hareketlerini kısıtlayabilmektedir. Devletin çıkarlarını ve güvenliğini koruyacak bir adım stratejik kültürün dayatmaları nedeniyle atılmayabilir. Bu durumda karar alıcılar kapana kısılmış hissedebilirler. Stratejik kültür, olağandışı sistemsal gelişmelerin yanı sıra daha az uç koşulların olduğu durumlarda dahi dış politikayı sınırlayabilir ve şekillendirebilir (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 69-70).

Neoklasik Realizm'e göre ara değişken olan bir diğer iç faktör devlet-toplum ilişkileridir. Devletin kurumları ile ekonomik ve toplumsal gruplar arasındaki etkileşimle açıklanan devlet-toplum ilişkilerinde diğer bir ara değişken iç faktör olan yerel kurumlar önemli bir yere sahiptir. Devlet-toplum ilişkileri, devlet ile toplum arasındaki uyum, anlaşmazlık durumlarında toplumun devlete olan itaatının derecesi, devlet ve devlet ile bağlantılı ganimetlerin dağılımı için toplumsal koalisyonlar arasındaki rekabet, devlet içindeki siyasi ve sosyal uyum düzeni ve dış politika ve ulusal güvenlik hedeflerine yönelik kamuoyu desteği ile ilgilidir. Bunlar karar alıcıların ulusal gücü elde etme, harekete geçirme ve kullanma gücünün derecesini etkileyebilir (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 71). Karar alıcılar dış politikayı belirlerken yerel kurumların toplumdan ne derecede özerk olduğuna göre bağımsız davranabilirler. Bu bağlamda dış politikada toplumun etkisi ve devlet kurumları ile ilişkisi göz ardı edilemez. Karar alıcılar ekonomik ve toplumsal grupların destek göstermesi ya da karşı çıkmasına bağlı olarak hareket etmek zorunda kalabilirler. Karar alıcılar, toplumsal başkaldırı ihtimalini göz önünde bulundurarak dış politikada adımlar atarlar.

Devlet ve toplum arasındaki etkileşimin bir diğer yüzü sivil-asker ilişkileridir. Sivil-asker ilişkilerinde yerel bir kurum olarak ordu, sivil toplum ve karar alıcıların arasındaki etkileşim dikkate alınmaktadır. Güç kullanımında ve teknik açıdan uzmanlaşmış olan ordu, devleti korumakla yükümlüdür. Sivil-asker ilişkilerindeki “temel mesele ordu üzerindeki sivil kontrol ile kendi dar çıkarları olan güçlü ve etkili bir ordunun sağlanması arasında nasıl bir denge kurulacağıdır” (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 73). Bu dengeyi etkileyen faktörlerden biri de devletin stratejik kültüründe ordunun sahip olduğu yerdir. Eğer ordu politik olarak devlet kurumlarında sivil toplumdaki daha etkin bir konumda ise ordunun çıkarları toplumun çıkarlarının önüne geçebilir. Diğer yandan sivil toplumun güçlü olduğu bir devlet modelinde ise ordu siyasi açıdan etkin değildir ve güç kullanımı sivil toplumun ve siyasi elitlerin kontrolü altındadır.

Neoklasik Realizm’de bir diğer ara değişken yerel kurumlardır. Yerel kurumlar devlet ve toplum arasındaki ilişkileri kristalize etme gücüne sahiptir. Yerel kurumlar, devlet yapısını ve iç siyasi kurumları içermektedir. Bu kapsamda genellikle anayasal hükümler, örgütsel rutinler ve süreçler ve bürokratik gözetim çerçevesinde oluşturulmuş olan resmî kurumlar, siyaset üzerindeki rekabetin gerçekleştiği geniş parametreleri belirlemektedir. Resmî kurumlar politika belirlerken kimlerin politika belirleyeceği, kimin veto edebileceğini belirleme gücüne sahiptir. “Bu bağlamda, devletlerin farklı kurumsal yapıları, sistemik baskılara yanıt verme yetenekleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir” (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016, s. 75). Resmî kurumların yanı sıra resmi olmayan ya da yarı resmi olan kurumlar da devlet davranışını belirlemede rol oynayabilmektedir. Yazılı ya da anayasal olmayan hükümler içeren bu kurumlar dış politikayı belirlemede karar alıcıları etkileme gücüne sahiptir. Ancak resmî kurumlar kadar güçlü değildir.

Sonuç olarak ara değişkenler bağımsız değişken olan uluslararası sistemdeki gelişmeleri bir filtreden geçirerek devlet davranışını etkilemektedir. Ara değişkenler yalnızca uluslararası sistemin dayatmalarını değil aynı zamanda diğer iç faktörleri de etkileyecek potansiyele sahiptirler. Neoklasik Realizm analizine ara değişkenler olan iç faktörleri de dahil ederek diğer Realist kuramlardan ayrılmaktadır.

1.5.3. Bağımlı Değişken Olarak Devlet Davranışı (Dış Politika)

Neoklasik Realizm uluslararası durumlara devletlerin tepkisini açıklayan bir dış politika kuramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Neoklasik Realizm büyük güçlerin dış ve güvenlik politikalarının yanı sıra bölgesel ve küçük güçlerin ayırt edici özelliklerini de açıklayabilmektedir (Lobell, 2009, s. 43). Bir dış politika kuramı olması dolayısıyla Neoklasik Realizme göre dış politika ya da devlet davranışı bağımlı değişken olarak kabul görmektedir.

Bağımlı değişken olarak dış politikanın kısa ya da uzun vadedeki değişimi ara değişkenler ve uluslararası sistemin gerekliliklerine göre belirlenmektedir. Dış politika kısa vadede başta karar alıcıların algıları olmak üzere birçok iç faktörden etkilenmektedir. Uzun vadede ise dış politika sistemin gereklilikleri ve stratejik kültür ya da devlet-toplum ilişkileri gibi ara değişkenlerden etkilenmektedir (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016). Bundan hareketle dış politikanın uluslararası sistem ve iç faktörlere bağımlı olarak dönüşüm geçirmesi Neoklasik Realizmin yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak Neoklasik Realizm uluslararası sistemde devletlerin benzer durumlarda farklı davranışlar sergilerken farklı durumlarda benzer davranışlar göstermesinde uluslararası sistemin verdiği sinyallerin yanı sıra ara değişkenler olan iç birim faktörlerinin de etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu bağlamda devlet davranışında uluslararası sistemin sinyalleri öncelik olmakla birlikte devlet davranışı bu sinyallerin iç faktörlerin süzgecinden geçmesiyle oluşmaktadır. Neoklasik Realizm'in devlet davranışını analiz ederken iç ve dış faktörleri bir arada kullanması, Realist geleneğe stratejik kültür ve algı konularını dahil etmesi ve karar alıcıların etkisini ön plana çıkarması kendisini diğer Realist kuramlardan ayıran özelliklerdir.

Çin ve Japonya'nın arasındaki ilişki incelendiğinde ikili ilişkilerdeki birçok sorunun temelinde ülkelerin birbirine karşı davranışı belirleyen iç faktörün olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Japonya'nın Çin politikası Çin'in yükselmesi gibi bağımsız değişken uluslararası sistemin verdiği sinyallerin yanı sıra ara değişkenler olan karar alıcıların Çin algısı ve stratejik kültüre göre şekillenmiştir. Diğer yandan Çin'in Japonya politikasında ara değişken ulusal stratejik kültürün etkisi bariz şekilde öne çıkmaktadır. Bu anlamda

Neoklasik Realizm tezin ana odağı olan Çin Japonya ikili ilişkilerini açıklamada uygun bir kuram olduğu söylenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ

2.1. Çin-Japonya İlişkilerinin Tarihi Arka Planı

Çin-Japonya ilişkileri çok eskiye dayanmakla birlikte kayda değer ilk diplomatik ilişkilerinin, M.S. 593 yılının başlarında, kendisi de bir Budist olan Prens Shotoku'nun Çin'e Budizm konusunda eğitim almaları amacıyla keşiş ve öğrenci göndermesiyle başladığı söylenebilir (Hsiung, 2007, s. 2). Bu dönemde, Çin gücünün zirvesindeyken Japonya, Çin'den etkilenen bir ülke konumundaydı. Bu durum Çin'in Japonya politikasını belirleyen temel unsurdur.

Daha sonraki dönemlerde, Çin ve Japonya'nın ikili ilişkilerini Çin açısından olumsuz yönde etkileyen iki hadise yaşanmıştır. Bu hadiselerden biri Yuan hanedanlığı (1260-1368) döneminde, diğeri ise Ming hanedanlığı (1368-1644) döneminde meydana gelmiştir. İlk hadise, Japon korsanların Yangzhou ve Ningbo gibi önemli Çin şehirleri dahil olmak üzere Çin kıyılarını yağmalamalarıdır (Hsiung, 2007). Bu durumun sonucunda Çin ve Japonya'nın ikili ilişkileri bozulmuş ve iki ülke arasındaki ticaret azalmıştır.

İkinci hadise ise, alt tabakadan gelmesine rağmen başarılı bir asker olan daimyō Hideyoshi Toyotomi'nin ordusunun, 1592 yılında Çin'in hakimiyetinde olan Kore yarımadasını işgal etmesidir. Bu işgalde ordu yalnızca bir yıl içinde Kore'nin başlıca önemli şehirlerini ele geçirmiştir. Himayesi altında olan Kore'ye yardım etmek amacıyla, Çin ordularını göndermiştir. Hideyoshi destek kuvvetin gelmesiyle geri çekilmeyi kabul etse de 1597 yılında yarımadayı yeniden işgal etmiştir. Ancak Hideyoshi'nin 1598'deki ölümünün ardından ordusu, Kore'den çekilmiştir (Hsiung, 2007). Böylece Japonya'nın ilk kez Çin'i ele geçirme planı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu bağlamda Çin'in gözünde

Japonya'nın konumu değişim göstermeye başlarken Japonya açısından Çin'in tehdit edilebileceği düşüncesi yer edinmeye başlamıştır.

19'uncu yüzyılın sonlarına gelindiğinde, Japonların Ryukyu adaları (Çin'in etkisi altında olan bir harağgüzar devlet), Formosa (Tayvan) ve Kore (Çin himayesindeki süzeren bir devlet) bölgelerine olan seyahatleri, Çin ve Japonya'nın birçok defa karşı karşıya gelmelerine neden olmuştur. Japonya'nın 1609'daki işgalinin ardından Çin ve Japonya'nın ortak himayesi altına girmiş olan Ryukyu adaları, zamanla Çin'in etkisizliği nedeniyle Japonya'nın hakimiyeti altına girmiştir. Hatta 1871'de Formosa kıyılarına vuran bir grup Ryukyulu denizcinin adanın yerlileri tarafından öldürölmesinin ardından, Japonya, Çin'den tazminat talebinde bulunmuştur. Çin'in sorumluluk almayı reddetmesi üzerine 1874 yılında, Japonya Formosa'nın bir kısmını işgal etmiştir. İngilizlerin arabuluculuğu ile Çin, hayatını kaybeden Ryukyulu denizcilerin tazminatını ödemeyi kabul etmiştir (Hsiung, 2007). Bu sayede Japonya Ryukyu adalarının tek başına hamisi konumuna gelmiştir. Nitekim 1879 yılında Japonya, Ryukyu krallığına son vermiş ve adaları Okinawa olarak yeniden adlandırarak Japon topraklarına dahil etmiştir. Böylelikle Japonya'nın bölgedeki gücü artmıştır.

2.1.1. Birinci Çin-Japon Savaşı (1894-1895)

Birinci Çin-Japon Savaşı, yaklaşık 20 yıl boyunca Çin'in kendi hakimiyeti altındaki Kore'nin hâkimiyeti üzerine Japonya ile girdiği rekabetin bir sonucudur. Çin'in en eski harağgüzar devletlerinden biri olan Kore 1870'li yıllara kadar çoğunlukla egemen bir devletti. Ancak 1876 yılında Japonya, Kore'yi Ganghwa Anlaşmasını imzalamaya zorlamıştır. Bu anlaşmada Kore tamamen bağımsız bir devlet olarak sayılarak Çin'in hakimiyeti yok sayılmış ve üç liman Japon ticaretine açılmıştır. Buna karşılık olarak Çin, Kore kralı Gojong'u orta ölçekli reformlar yapmaya ikna etmiştir (Harris, 2018, s. 268). Bu reformlar, reformlara karşı çıkan muhafazakârlar ile reformcular arasında askeri bir gerilime neden olmuş ve ayaklanmalar çıkmıştır. Bu ayaklanmaları bastırmak amacıyla hem Çin ordusu hem de Japon ordusu 1880'li yıllarda Kore'ye konuşlanmıştır. İki ülke arasında, savaş çıkmasını önlemek amacıyla 1885 yılında Tianjin Anlaşması'nı imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre iki ülke de diğerini bilgilendirmeden Kore'ye ordu göndermeyeceklerini kabul etmişlerdir.

Ancak 1894 yılının haziran ayında dini temelli Donghak (Doğu Öğrenimi) köylü hareketinin Kore'nin güneybatısını ele geçirip başkent Seul'a doğru ilerlemesi üzerine Kore kralı Gojong Çin'in yardımını istemiştir. Çin hükümeti Japonya'yı bilgilendirdiğini iddia etse de Japonya bu iddiayı reddetmiş ve bu durum üzerine 8.000 Japon askerini Kore'ye göndermiştir. Ayaklanma hızlıca bastırılmış olsa da Japon ordusu çekilmemiş ve 23 Temmuz'da, Seul'u işgal etmiş, Kral Gojong'u kaçırmış ve yerine Japonya yanlısı bir hükümet getirmiştir. 1 Ağustos 1894 tarihinde ise Çin ve Japonya arasında savaş başlamıştır (Harris, 2018, s. 268).

Japonya'nın zaferiyle sonuçlanan savaşın sonunda 17 Nisan 1895 tarihinde Shimonoseki Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre (1895),

- *Çin Kore'nin tam bağımsızlığını ve egemenliğini tanıyacaktır. Bunun sonucunda Kore'nin Çin'e karşı haraç ödemeleri ve seremoniler son bulacaktır.*
- *Fêngtien eyaletine bağlı adalar, Formosa adası ve ona bağlı küçük adalar ve Pescadores adalar grubu Japonya'ya bırakılacaktır.*
- *Çin Japonya'ya 200.000.000 Kuping tael tazminat ödeyecektir.*
- *Bu anlaşma ile iki ülkenin daha önce imzaladığı ticari anlaşmalar feshedilmiştir.*
- *Çin halihazırda Japon ticari gemilerine açık olan limanların yanı sıra Şaşih, Chungking, Hangçov ve Suçov limanlarını da Japonya'ya açacaktır.*
- *Çin Japonya'ya hukuksal ve ticari ayrıcalıklar tanıyacaktır.*

Shimonoseki Anlaşması gelecekteki Çin-Japonya ilişkilerinde de önemli bir yeri olan bir anlaşmadır. Gelecekte Çin Senkaku /Diaoyu adalarına dair hak iddiasında bu anlaşmaya atıfta bulunacaktır. Bu anlaşmanın ardından Çin ve Japonya ilişkileri, Çin'in aleyhinde şekillenmeye devam etmiştir. 1905 yılında yaşanan Rus-Japon Savaşı'nın ardından Japonya Çin'in kuzeydoğusunda yer alan Mançurya'da haklar elde etmiş ve böylelikle Çin anakarası ile sınır komşusu olmuştur. Japonya'nın emperyalist hırsları arasında, tüm Çin'i ve daha sonrasında Asya'yı fethetmek olsa da önceliği önce Mançurya, Moğolistan ve Kuzey Çin'i birleştirerek oradaki etkinliğini artırmaktı. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, Japonya'nın eline Almanya'nın Çin üzerinde olan etkisini azaltmak ve Alman kolonilerini ele geçirmek için bir fırsat geçmiş oldu. 23 Ağustos'ta Almanya'ya savaş ilan eden Japonya, 6 Ekim'e gelindiğinde Alman yapımı Jiaozhou-Jinan demiryolunu ve Almanya'ya ait olan Çingdao dahil çevre illeri ele geçirmiştir. Bunun yanı sıra Japonya Çin'i Yirmi Bir Talep adlı bir dizi talebi kabul etmeye

zorlamıştır. Çin'i tamamen Japon himayesi altına alacak olan bu taleplerin bir kısmını Japonya, uluslararası baskı sonucunda geri çekmek zorunda kalmıştır (Shao, 2023, s. 153). Yine de Japonya bu savaşla birlikte Çin ile ilgili emellerine bir adım daha yaklaşmıştır.

1917 yılında Çin de tarafsızlığını bir kenara bırakarak Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Bu nedenle Çin, Paris Barış Konferansı'na büyük umutlarla katılmıştır. Ancak Versay Anlaşması ile Shandong'daki Alman toprakları Çin'e iade edilmemiş, bunun yerine Japonya'ya bırakılmıştır. Bunun yanı sıra Çin'in yabancılara tanıdığı hukuksal ve ticari ayrıcalıkların kaldırılması talebi reddedilmiştir. Bunun üzerine Çin anlaşmayı imzalamayı reddetmiştir (Shao, 2023, s. 154).

Bu dönemde Japonya'nın uluslararası sistemdeki konumu Çin'den daha yukarıdaydı ve daha fazla söz sahibiydi. Ancak ne Japonya ne de Çin uluslararası sistemde büyük güç olarak kabul görmemekteydi. Bu bağlamda Çin ve Japonya arasındaki rekabet bölgesel nitelikteydi ve diğer güçler için güvensizlik yaratmaktan uzaktı. Ancak Japonya'nın yaşadığı Meiji Restorasyonu Japonya'yı büyük güçlerin bir parçası olma hedefine yaklaştırmış ve Japonya bu hedefine ulaşmak için başta Çin olmak üzere Asya'yı ele geçirmeyi amaçlamaktaydı.

2.1.2. İkinci Çin-Japon Savaşı (1937-1945)

1928 yılında Çin'de milliyetçi hükümetin kurulmasının ardından yeni yönetim Çin'in yabancı unsurlardan arınarak tam egemenliğini kazanmasını amaçlamıştır. İmparatorluk dönemi Çin'in yaşadıklarını bir utanç kaynağı kabul eden yönetim bu utançtan sıyrılmayı öncelikli amaç edinmiştir. Büyük Buhran'ın acı verici sonuçlarıyla mücadele eden Japonya ise yaşadığı iç karışıklıklar ve siyasi istikrarsızlıklar sonucunda demokrasiden uzak ve otoriter bir rejimle baş başa kalmıştır. Bunun sonucunda hükümet ekonomik gücünü yeniden inşa etmek için savaş yolunu seçmiştir. İç siyasette yaşadığı gelişmeler Japonya'yı uluslararası sistemde revizyonist bir tutum benimsemesine neden olmuştur. Bu doğrultuda Japonya, 1931 yılında Mançurya'da konuşlanmış olan Japon Kwantung ordusu ile bir darbe gerçekleştirmiş ve bölgede Mançukuo adında kukla bir devlet kurmuştur. Çin hükümeti, Japonya ile mücadele edecek yeterli askeri kapasiteye sahip olmadığı ve kendi içinde yaşadığı siyasi sorunlar nedeniyle bu duruma karşı ılımlı bir

duruş sergilemiştir. Çin de Japonya gibi iç siyasette yaşadığı gelişmeler doğrultusunda bu şekilde hareket etmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda Çin doğrudan gelen Japon tehdidini göz ardı edecek bir tavır sergilemek zorunda kalmıştır. Ancak Çin'in milliyetçi hükümetinin açıkça Japonya'ya karşı direnmeme politikası, Japonya'nın açık tehdidi karşısında değişmek zorunda kalmıştır (Mitter, 2022, s. 177).

1934 yılında Japonya yayınladığı Amo Doktrini ile Doğu Asya'nın ve Çin'in kendi etki alanı olduğunu, bölgedeki barışın korunmasının özellikle kendi sorumluluğu içine girdiğini savunmuştur ve yabancı güçlerin başta Çin olmak üzere bölgedeki faaliyetlerinin Japonya'nın etkinliğini baltaladığını iddia etmiştir (Wei, 2017, s. 162). Japonya'nın bu tutumu sonucunda Çin'de milliyetçi hükümetin, komünistlerle olan mücadeleyi bir kenara bırakarak Japonya'ya karşı ortak bir noktada birleşme gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1937 yılının başlarında, Japonya Çin'in kuzeyinde yerel güçlerle iş birliği yaparak bölgede Çin hükümetinin etkinliğini azaltmaya yönelik hamleler yapmaya başlamıştır. Nitekim 7 Temmuz 1937 tarihinde, Beiping'in yakınındaki Wanping'deki bir köprüde Çin ve Japon ordusu karşı karşıya gelmiş ve aralarında ufak bir çatışma çıkmıştır. Gerginliğin büyümesi ile birlikte Japon ordusu önce Baiping'i sonra da Tianjin'i ele geçirmiştir. Buna karşılık Çin hükümeti komünistlerle iş birliği yaparak Japonya'ya karşı topyekûn mücadeleye başlamıştır (Mitter, 2022, s. 178). Nanking katliamı da dahil olmak üzere Çin'in çok büyük kayıplar verdiği bu savaş sekiz yıl sürmüştür. İkinci Dünya Savaşı ile paralel ilerleyen savaş, ülkesine atılan iki atom bombasıyla sarsılan Japonya'nın 1945 yılında teslim olmasıyla birlikte sona ermiştir.

Bu savaşın sonucunda, Japonya 1914 yılından sonra elde ettiği Pasifik'teki tüm adalar ve Çin'den aldığı Formosa, Pescadores adaları ve Mançurya dahil olmak üzere tüm toprakları iade etmek zorunda bırakılmıştır (Shao, 2023). Savaşın ardından Japonya ABD tarafından işgal edilmiştir. Diğer yandan, ortak düşmanın aradan çekilmesiyle birlikte Çin'de milliyetçiler ve komünistler arasındaki iş birliği sona ermiş ve Çin bir iç savaşa sürüklenmiştir. ABD tarafından desteklenen Kuomintang (KMT) hükümeti ile Mao Zedong liderliğindeki Çin Komünist Partisi (ÇKP) arasındaki savaş, 1946 yılında başlamıştır. Üç yıl süren bu savaş, ÇKP'nin zaferiyle sonuçlanmış ve KMT hükümeti

Tayvan adasına sığınmıştır. Bunun sonucunda Çin, ÇKP önderliğindeki Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ve Tayvan'daki Çin Cumhuriyeti (ÇC) olarak ikiye bölünmüştür.

Sonuç olarak revizyonist bir dış politika izleyerek Çin'i ele geçirmeye çalışan Japonya'nın bu hedefi Çin'in iç politikada, farklılıkları bir kenara bırakarak ortak düşmana karşı milliyetçilerin ve komünistlerin birleşmesi ile başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Japonya'nın başarısızlığı yalnızca Çin'e bağlı olmasa da Çin'in iç siyasetindeki gelişmeler Çin'in dış politikadaki elini güçlendirmiş ve Çin Japonya'ya topyekûn bir savaş ile karşı koymayı başarmıştır. Ancak iç siyasetteki istikrarsızlığı Çin'i Japonya'ya karşı kazandığı zaferin ardından kanlı bir iç savaşa sürüklemiş ve Çin gerçek anlamıyla ikiye bölünerek Çin'in uluslararası sistemdeki konumu derinden sarsılmıştır.

2.2. 1949-1971 yılları arasında Çin-Japonya İlişkileri

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından iki kutuplu bir düzene geçiş yapan uluslararası sistemde ABD işgali altındaki Japonya, tam bağımsızlığını kaybettiği için resmi bir dış politikaya sahip değildi. Japonya'nın bütün dış ilişkileri Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanı tarafından belirlenmekte ve kontrol edilmekteydi (Mendl, 1978). Diğer yandan anakara Çin'de kurulan ÇHC başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere birçok önemli uluslararası örgütten dışlanmıştı. Bu durum ÇHC'yi Sovyetler Birliği liderliğindeki Doğu bloğuna yaklaştırmıştır. Nitekim 1950 yılında ÇHC ve Sovyetler Birliği arasında Çin-Sovyet Dostluk, İttifak ve Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması imzalanmıştır. Soğuk Savaş, iki ülke arasında görünmez bir duvar örmüştür. Ancak resmi olarak diplomatik ilişki kurması mümkün olmayan bu iki ülke gayri resmi olarak ticari ilişkiler kurmayı şirketler aracılığı ile başarmıştır. 1950 yılında ÇHC Dışişleri Bakanı Japonya ile ticari ilişkileri yeniden kurmak amacıyla Japon delegasyonunu davet etmeyi kabul etmiştir. 1950 yılının sonuna doğru Çin-Japonya ticari ilişkileri savaş öncesindeki duruma geri dönmüştür (King, 2016). Ancak Batı bloğunun Çok Taraflı İhracat Kontrolleri Koordinasyon Komitesini (COCOM) kurması ile birlikte Japonya ÇHC'ye ambargo uygulamaya başlamış ve ticaret kısıtlanmıştır (Shao, 2023, s. 341). Japonya ve ÇHC uluslararası sistemin dayatmalarına rağmen resmi olmasa bile gayri resmi olarak diplomatik ilişkiler yürütmeye çabalamış ancak başarısız olmuşlardır.

Japonya 1951 yılında Müttefik güçleriyle San Francisco Barış Anlaşması'nı imzalamıştır. Ancak bu anlaşmaya ÇHC, Tayvan, Sovyetler Birliği ve Sovyetler Birliği'nin müttefikleri dahil edilmemiştir. Bu anlaşmayla birlikte Japonya tam bağımsızlığını yeniden kazanmış olsa da ABD-Japonya Güvenlik Anlaşması Japonya'yı Soğuk Savaş'ta ABD bloğuna yerleştirmiştir (Itoh, 2017). Bu nedenle Japonya'nın ABD işgalinden kurtulmasına rağmen dış politikada tam bağımsızlığı söz konusu değildir. Anlaşmaya ÇHC'nin dahil edilmemesi daha sonra ÇHC ve Japonya arasındaki ilişkilerde soruna yol açmıştır.

ÇHC'nin Kore Savaşı'na müdahil olmasıyla birlikte ABD ve ÇHC güçlerinin karşı karşıya gelmesi, ABD'nin Çin politikasını doğrudan etkilemiştir. BM'nin Komünist ÇHC'yi saldırgan olarak nitelemesi ABD'nin ÇHC konusundaki tutumunu pekiştirmiş ve açıkça ÇHC karşıtı bir duruş sergilemiştir. Bunun sonucunda ABD, Japonya'yı komünizmle mücadelede bir "kale duvarı" görevi görececek şekilde desteklemeye başlamıştır (Takamine, 2006, s. 25). 1952 yılının ardından Batı bloğunun komünist ülkelere karşı olan ambargoyu sıkılaştırması ile Japonya'nın ticari ilişkileri daha da kısıtlanmış ve Japonya, ABD ve Kanada'dan sonra ÇHC'ye en sıkı ambargoyu uygulayan Batı bloğu ülkesi olmuştur (Takamine, 2006). ABD'nin baskısı altında Japonya'nın ÇHC ile ilişkilerinde bağımsız bir dış politika sürdüremediği açıkça görülmektedir.

1953 yılında Japonya, Tayvan yönetimi ile Japonya-ÇC Barış Anlaşması'nı imzalayarak Tayvan yönetimi ile diplomatik ilişkiler kurarken resmi olarak ÇHC'yi yok saymaya devam etmiştir. Ancak gayri resmi olarak ticari ilişkileri sürdürmeye devam etmiş, bu doğrultuda gayri resmi ticari anlaşmalar imzalamıştır. 1960'lı yıllara kadar Japonya'nın ÇHC politikası "ekonomik ve siyasi ilişkileri ayırmak (seikei bunri)" üzerine kurulmuştur (Hoppens, 2015, s. 30). Bu politika ÇHC ve Japonya arasında en azından gayri resmi şekilde ilişkilerin ilerlemesine olanak sağlamıştır.

Japonya'da 1957 yılında göreve gelen Kişi Nobusuke göreve gelişinden kısa bir süre sonra Tayvan'ı ziyaret etmiş ve Tayvan yönetimine resmi ziyaret gerçekleştiren ilk Japonya Başbakanı olmuştur. Ancak diğer yandan Japonya ve ÇHC arasındaki Dördüncü Özel Ticari Anlaşma 1958 yılında gerçekleşmiş ve Kişi yönetimi ÇHC'nin Japonya'daki ticaret heyetine yarı-diplomatik statü verilmesi ve ÇHC milli bayrağının Japonya'daki ofisinde dalgalandırılması taleplerini kabul etmiştir. Ancak bu talep Washington ve Taipei yönetimlerince diplomatik bir kriz çıkarmış ve Kişi yönetimi baskılar sonucunda

bu talepleri geri çevirmiştir. İki ülke arasındaki ilişkileri olumsuz etkileyen bu gelişmelerin yanı sıra Japonya’da yaşanan Nagazaki bayrak olayı¹ ile birlikte ÇHC ve Japonya arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Nihayetinde ÇHC, Japonya ile olan ticaret anlaşmasını tek taraflı feshetmiş ve Mayıs 1958’de 6 yıldır süren ticari ilişkileri sonlandırmıştır (Takamine, 2006, s. 33). ÇHC ve Japonya arasındaki ticari ilişkiler gelişse de ÇHC’nin Japonya tarafından resmi olarak tanınmamasının ikili ilişkilere darbe vuran bir durum olduğu söylenebilir. Nitekim Japonya ÇHC ile ticari ilişkilerini ilerletmekte bir sorun görmezken uluslararası sistemde ÇHC’yi resmi olarak tanıyacak kadar ileri gitmekten kaçınmış ve çekimser politikalarını sürdürmeye devam etmiştir.

Ağustos 1958’de ÇHC Başbakanı Zhou Enlai, Çin-Japonya ilişkilerinin normalleşebilmesi için üç prensibin gerçekleşmesi gerektiğini savunmuştur. Bu üç prensip: Japonya hükümeti sözde ve eylemde ÇHC’ye karşı olan düşmanlığı sona erdirecektir; Japonya iki Çin yaratma planlarını sonlandıracaktır; Japonya hükümeti, Japonya ve Komünist Çin arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesini engellemekten kaçınacaktır. Japonya önce kabul ettiği üç prensipten oluşan bu talepleri daha sonra uygulamaya sıcak bakmamıştır (Mendl, 1978).

Japonya ve Çin arasındaki ticaret 1959 ve 1960 yıllarında yok derecesine inmiş olsa da ilerleyen yıllarda yavaşça artmıştır. Zhou Enlai Japonya ile ilişkilerin normalleşmesi için öne sürdüğü üç prensibin ardından Japonya ile ticaretin gerçekleşmesi için üç kategori oluşturmuştur. Bunlar: Ticaret, iki hükümet arasındaki resmi anlaşmalarca garanti altına alınacaktır; Ticaret, Çinli ve Japon firmalar arasındaki kontratlarla gerçekleşecektir; Ticaret, hammadde ihtiyacı ÇHC’ye dayalı olan işletmelerin destekleneceği şekilde özel olarak tasarlanacaktır (Mendl, 1978, s. 21). Taraflarca “Ticaret Muhtırası” ve “Dostane Ticaret” olarak adlandırılan bu muhtıra 1962 yılında Japonya ve ÇHC arasında görüşülmüş ve 1972 yılına kadar iki ülkenin ticari ilişkilerinin dayanağını oluşturmuştur. Japonya ÇHC ile ticari ilişkilerini geliştirirken siyasi olarak ÇHC karşıtı duruşunu korumuştur. ÇHC, Batı bloğu tarafından dışlanması nedeniyle bloğun parçası olan

¹ 1958 yılında Nagazaki’deki Filateli sergisinde aşırı milliyetçi bir Japon vatandaşının ÇHC bayrağını direktten indirilmesiyle meydana gelen olay. ÇHC bu eylemi ciddiye almış ve Japonya’dan resmi özür talep etmiştir. Ancak Japonya ÇHC’yi tanımadığı gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir (Wilczynski, 1981, s. 372).

Japonya ile ilişkileri geliştirecek adımlar atmaya hazır olsa da resmi olarak tanınma gibi isteklerinden ödün vermemiştir. Yine de ticari ilişkilere sıcak bakmış ve ticari ilişkiler gelişmeye devam etmiştir.

1969 yılında Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP) yapılan araştırmalarda Senkaku/Diaoyu adalarının da olduğu bölgede muhtemel zengin petrol ve doğal gaz rezervleri bulmuştur. Bu raporla birlikte Japonya, ÇHC ve Tayvan adalar üzerindeki hakları konusunda mutlak anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Japonya adaların kendisine ait olduğunu savunurken Tayvan ve ÇHC yönetimleri adaların Postsdam Anlaşması'na göre kendilerine geçtiğini iddia etmektedir. Bu bağlamda Senkaku adaları meselesi iki ülke arasındaki en temel sorunlardan biri olduğu söylenebilir.

16 Temmuz 1971 tarihinde Japonya'ya sadece dakikalar önce haber veren ABD Başkanı Richard Nixon, ABD Milli Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger'ın ÇHC Başbakanı Zhou Enlai ile görüşmek için Çin'e gizli bir ziyaret gerçekleştirdiğini ve kendisinin de Mayıs 1972'den önce Çin'e bir ziyaret gerçekleştireceğini tüm dünyaya canlı yayında duyurmuştur. Böylelikle yıllarca Japonya'yı, Japonya'nın en önemli komşularından biri olan Çin ile ilişkilerini kısıtladıktan sonra ABD ilk diplomatik ilişkiyi Japonya'yı pas geçerek kurmuş olmuştur. Bu olay Japonlar tarafından "Nixon Şoku" olarak adlandırılmıştır (Hoppens, 2015, s. 73).

Sonuç olarak bu dönemde ÇHC ve Japonya uluslararası sistemin baskısı sonucunda resmi ilişkiler kuramamış, buna alternatif olarak gayri resmi ticari ilişkilere ağırlık vermişlerdir. Uluslararası sistemin kısıtlamalarına karşı ÇHC ve Japonya, iki komşu ülke olarak karşılıklı ekonomik bağımlılığı derinleştirmeye çabalamışlardır.

2.3. 1972-1979 Yılları Arasında Çin-Japonya İlişkileri

Çin-Amerikan ilişkilerinin yumuşama sürecine girmesi, ÇHC'nin Ekim 1971'de Birleşmiş Milletler'e girmesi ve Japonya'da Temmuz 1972 seçimlerinde başbakanlık görevine Satō Eisaku yerine Tanaka Kakuei'nin gelmesiyle Japonya'nın Çin meselesi ile ilgili üzerindeki baskı ortadan kalkmıştır. Bu durum, Çin-Japonya ilişkilerinin normalleşme sürecine girmesine olanak sağlamıştır (Takamine, 2006). Böylelikle Çin ve

Japonya arasında gayri resmi ilişkileri bir kenara bırakılarak resmi ilişkilere ilk adım atılmıştır.

27 Eylül 1972 tarihinde Tanaka Kakuei ve Zhou Enlai Pekin’de ilk görüşmeyi gerçekleştirmişlerdir. Japonya ve Tayvan yönetimi arasında 1952’de imzalanan Barış Anlaşmasını kabul etmeyen ÇHC, Japonya ile Çin arasındaki savaşın resmîyette hala devam etmekte olduğunu, bu nedenle yayınlanacak ortak bildiri ile savaşın resmî olarak bitirilmesini talep etmiştir. Japonya ise ÇHC’nin durumunu anlamakla birlikte Japonya’nın 1952 Anlaşmasını reddederek yaklaşık yirmi senedir süregelen barışı yok saymasının mümkün olmadığını savunmuştur (Hoppens, 2015). ÇHC’nin Tayvan meselesi üzerine diğer talepleri ise Japonya’nın Taipei’deki büyükelçiliğini yakın gelecekte kapatması ve Tayvan’ı Çin’in bir parçası olarak kabul etmesidir. Bunun yanı sıra ÇHC, Japonya’dan savaş tazminatı talep etmeyeceğini belirtmiştir. Görüşmeler sırasında Tanaka Zhou’nun Senkaku/Diaoyu adaları hakkındaki görüşlerini sorsa da Zhou bu konunun bu noktada konuşulmamasının daha iyi olacağını belirtmiştir (Vogel, 2019). Ortak bildiri 29 Eylül 1972 tarihinde yayınlanmıştır. Ortak bildiriye göre (MOFAJ, 1972),

- *Japonya ve ÇHC arasında şimdiye kadar var olan olağandışı ilişkiler bu ortak bildirinin yayınlamasıyla son bulmuştur.*
- *Japonya hükümeti ÇHC hükümetini, Çin’in tek hükümeti olarak tanımıştır.*
- *ÇHC hükümeti Tayvan’ın ÇHC’nin ayrılmaz bir parçası olduğunu yineler. Japonya hükümeti ÇHC hükümetinin bu duruşunu tamamen anlamakta ve saygı göstermektedir ve Potsdam Bildirisi’nin 8. Maddesindeki duruşunu kararlı bir şekilde korumaktadır.*
- *Japonya hükümeti ve ÇHC hükümeti 29 Eylül 1972 itibari ile diplomatik ilişkiler kurmaya karar vermiştir. İki hükümet de uluslararası hukuk ve uygulamalara göre kendi başkentlerinde birbirlerinin büyükelçiliklerinin kurulması ve işlevlerinin yerine getirilmesi için gereken tüm önlemlerin alınmasına karar vermişlerdir.*
- *ÇHC hükümeti Çin ve Japon insanları arasındaki dostluğun ışığında Japonya’dan savaş tazminatı talebinden feragat etmiştir.*
- *Japonya ve ÇHC hükümetleri egemenlik ve toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı, karşılıklı saldırmazlık, birbirlerinin iç işlerine müdahale etmeme, eşitlik ve karşılıklı yarar ve birlikte barış içinde yaşama ilkeleri temelinde iki ülke arasında kalıcı barış ve dostluk ilişkileri kurma konusunda anlaşmışlardır.*

- *Japonya ve ÇHC arasındaki ilişkilerin normalleşmesi herhangi bir üçüncü ülkeye yönelik değildir. İki ülke de Asya-Pasifik bölgesinde hegemonya arayışına girmeyecektir ve her biri, başka bir ülke ya da ülkeler grubunun böylesi bir hegemonya kurma çabalarına karşıdır.*
- *Japonya hükümeti ve ÇHC hükümeti, iki ülke arasındaki dostluk ve barış ilişkilerini geliştirmek ve sağlamlaştırmak amacıyla, iki ülke arasında dostluk ve barış anlaşması oluşturmak niyetiyle iki hükümet de görüşmelere başlayacaktır.*
- *Japonya hükümeti ve ÇHC hükümeti iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmek ve insanlar arasındaki alışverişini genişletmek amacıyla, iki hükümet, var olan hükümet dışı anlaşmalar da dikkate alınarak, ticaret, nakliye, havacılık ve balıkçılık gibi meseleler üzerinden anlaşmalar yapmak amacıyla görüşmelere başlayacaktır.*

Ortak bildirinin yayınlanmasıyla birlikte, Japonya Dışişleri Bakanı Ōhira Masayoshi, iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulması nedeniyle Japonya ile Tayvan arasındaki barış anlaşmasının tek taraflı olarak feshedildiği duyurmuştur (Shao, 2023). Buna karşılık olarak Tayvan, Japonya ile diplomatik ilişkilerini sonlandırmıştır. İki hükümet de büyükelçiliklerini ve karşılıklı başkonsoloslukları geri çağırarak ancak iki ülke arasındaki gayri resmi ilişkiler devam etmiştir (Itoh, 2017, s. 141). Bu bağlamda Japonya ÇHC ile resmi ilişkiler kurarken Tayvan ile olan resmi ilişkisi sona ermiş ve gayri resmi ilişkilere evrilmiştir.

Çin'in ilk Japonya büyükelçisi Chen Chu, Mart 1973'te Tokyo'ya ulaşırken, Japon meslektaşı Ogawa Heiştirō Nisan 1973'te Pekin'e varmıştır. Kısa süre sonra ortak bildiride anlaşıldığı üzere birbirini ardına, denizaltı kablo bağlantıları (Mayıs 1973), ticaret (Ocak 1974), nakliye (Kasım 1974) ve balıkçılık (Ağustos 1975) üzerine ikili anlaşmalar yapılmıştır. Ancak havacılık anlaşmasında yaşanan anlaşmazlık, bu dönem Çin-Japonya ilişkilerinin temel sorunlarından biri olmuştur (Hoppens, 2015, s. 129). Sorunun temelinde Japonya ÇHC ile resmi olarak diplomatik ilişkileri başlatmasına ve Japonya-ÇC Barış Anlaşmasını tek taraflı feshetmiş olmasına rağmen, Tokyo ve Taipei arasında doğrudan uçuşların hala gerçekleşmekte olması yatmaktadır.

Japonya bayrağı taşıyan Japon havayolları düzenli olarak Taipei'ye uçmaktaydı. Tayvan bayrağı taşıyan Çin Havayolları ise düzenli olarak Haneda-Tokyo'ya uçmaktaydı. ÇHC bu durumu Japonya'nın imzaladığı Çin-Japonya Ortak Bildirisi'ndeki Çin-Japonya

ilişkilerine ilişkin üç siyasi ilkenin ihlali olarak görmüştür (Itoh, 2017, s. 153). 1974 yılında Japon Havayolları'nın Tayvan'a ait Çin Havayolları ile ilişkisini kesmesiyle birlikte Japonya ve ÇHC arasında sonunda bir uzlaşya varılmıştır. Yine aynı yılda başlanan balıkçılık anlaşması görüşmelerinde Çin kendi karasularında balıkçılık yapılmasına dair çeşitli kısıtlamalar talep etmesiyle zorlu geçmiştir. Japonya sonunda Çin'in kısıtlamalarının çoğunu kabul etmiştir (Vogel, 2019, s. 336).

26 Ocak 1977 tarihinde Japonya kıta sahanlığını 4.8 km'de 19.3 km'ye çıkartmıştır. Bu durum, Japonya egemenliği altındaki uluslararası geçiş yolu olan Tsugaru ve Tsushima boğazlarından geçiş hakkı konusunda tartışmaya neden olmuştur. Tartışmanın temeli Japonya'nın kendi karasularında nükleer silahlı gemilerin geçişine izin vermiyor olmasıdır. Çin, Japonya'nın bu kararından doğrudan etkilenmiyor olsa da Sovyetler Birliği'nin nükleer silahlı denizaltılarının Büyük Okyanus'ta geçişinin kısıtlanmasını memnuniyetle karşılamıştır (Mendl, 1978, s. 92).

Şubat 1978'de Pekin'de Çin-Japon Uzun Vadeli Ticaret Anlaşmasının imzalanmasının ardından Temmuz 1978'de Çin-Japon Barış ve Dostluk Anlaşması için görüşmelere başlanmıştır. Çin'in anlaşmaya 1972 Ortak Bildirisinde de yer alan "hegemonya maddesinin" eklenmesi talebine Japonya önce sıcak bakmamış daha sonrasında, anlaşmaya eklenecek hegemonya maddesine ayrıca bu anlaşmanın özellikle bir üçüncü devleti hedef göstermediğini eklemek istemiştir. Çin, Japonya'nın bu teklifine karşılık olarak anlaşmanın hegemonya arayışında olmayan üçüncü bir devlete karşı olmadığı teklifini sunmuştur. Japonya bu teklifi reddetmiş ve görüşmelerin sonunda Çin Japonya'nın karşı teklifini kabul etmiştir. Bununla birlikte hegemonya maddesi, "bu anlaşma her iki tarafında üçüncü devletlerle ilişkilerine ilişkin konumunu etkilemeyecektir" şeklinde düzenlenmiştir (Itoh, 2017, s. 162). Nihayetinde 12 Ağustos 1978 tarihinde Japonya ve ÇHC arasında Çin-Japon Barış ve Dostluk Anlaşması imzalanmıştır.

19-29 Ekim 1978 tarihlerinde Çin Devlet Başkanı Deng Xiaoping resmi anlaşma belgelerini değiş tokuş etmek, iki ülkenin ilişkilerini geliştirmek için çabalayan Japon yetkililere teşekkür etmek ve Çin'i modernize etmenin yollarını öğrenmek amacıyla Japonya'yı ziyaret etmiştir. Görüşmelerin ardından yapılan basın konuşmasında Senkaku/Diaoyu adaları sorununa dair soruya bu soruna dair iki ülke arasında bir uzlaşya

varılmadığını, hatta iki ülkenin adalara farklı şekilde isimlendirdiğini belirtmiştir. Ancak iki ülkenin farklılıkları bir kenara bırakarak bir uzlaşuya varmak amacıyla iş birliği yapmaları gerektiğini söylemiştir (Vogel, 2019, s. 338). Haziran 1979'da Japonya hükümeti Senkaku/Diaoyu adalarının çevresindeki petrol rezervlerini iki ülkenin ortaklaşa keşif operasyonu gerçekleştirmeyi teklif etmiş ve Çin başbakan yardımcısı Gu Mu'nun eylül ayındaki Japonya ziyaretinde bu teklif kabul edilmiştir. Bu dönem Çin ve Japon liderler Senkaku/Diaoyu adaları meselesine daha ılımlı yaklaşmış ve karşılıklı ilişkileri sarsacak bir raddeye ulaşmasına izin ermemişlerdir.

Çin'in yaşadığı ekonomik kriz nedeniyle Japon firmalarla yaptığı birçok anlaşmayı feshetmesi üzerine Japonya, Çin için beş yıllık Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) planı hazırlamıştır ve Aralık 1979 tarihinde Japonya Başbakanı Ōhira Masayoshi'nin Pekin ziyaretiyle ilk Yen borç paketi Çin'e ulaştırılmıştır. Japonya'nın Çin için hazırladığı ODA programına göre Japonya, Çin'e on yıl ertelemeli olarak otuz yılda %3 faiz oranıyla geri ödemeli toplam 1.5 Milyar dolarlık bir borç paketi hazırlanmıştır. ODA paketinin ilk 200 Milyon dolarlık paket ile Çin'e ait üç demiryolu, iki liman projesi ve elektrik hattı inşası projeleri dahil olmak üzere altı projenin desteklenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra Japonya ve Çin arasındaki dostluğun simgesi olacak Çin Japon Dostluk Hastanesi ayrıca ayrılmış 61 Milyon dolarlık bir yardımla inşa edilecektir (Hoppens, 2015, s. 194). Japonya'nın ODA planı gelecek dönemde Çin Japon ilişkilerinin temel taşlarından biri olmuştur.

Sonuç olarak bu dönemde ilk kez resmi ilişkiler içinde olan Çin ve Japonya ilişkileri uluslararası sistemin verdiği olumlu sinyallerin yanı sıra liderlerin teşvikiyle birlikte ılımlı seyretmiştir. Bu dönem ilişkilerinde iki ülkenin liderlerinin de algısı olumlu yöndedir.

2.4. 1980-1990 Yılları Arasında Çin-Japonya İlişkileri

1981 yılının sonuna doğru Çin dış politikasında bazı değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan biri hegemonya karşıtı duruşuna Sovyetler Birliği'nin yanı sıra ABD'yi de dahil etmesidir. ABD'de Reagan yönetimi Japonya'nın savunma yükünün daha büyük bir kısmını yüklenmesini talep etmesine Japonya olumlu yanıt verdiğinde, Çin yönetimi giderek artan ABD-Japonya stratejik iş birliğine karşı daha tarafsız bir tutum almıştır.

1970’li yıllarda Sovyetler Birliği karşıtı tutumu nedeniyle Japonya’nın silahlanmasını ve ABD Japonya Güvenlik Anlaşmasını doğal sürecin parçası olarak kabul eden Çin, 1982’de ABD Japonya Anlaşmasına ne karşı tutum ne de destekleyen bir tutum sergilediklerini belirtmiştir (Cheng, 2015, s. 318). Çin’in tarafsız tutumu ikili ilişkilere olumlu yansımış olsa da daha sonraki gelişmeler ikili ilişkilere darbe vurmuştur.

26 Haziran 1982 tarihinde Japonya gazetelerinde, Japonya Millî Eğitim Bakanlığı’nın tarih kitaplarında değişime giderek Japonya’nın İkinci Dünya Savaşı’nda işlediği suçlara dair eleştirinin azaltılacağına yönelik haberler çıkmıştır. Sonradan asılsız olduğu ortaya çıkan bu haberlere Çin tarafından önce karşılık verilmemiştir. Ancak 20 Temmuz 1982 tarihinde Çin gazetelerinde Japonya’nın Çin’e karşı işlediği savaş suçlarına dair detaylı haberler çıkmaya başlamıştır. Japonya’nın teslimiyetinin otuz yedinci yıl dönümü olan 15 Ağustos’ta bu medya kampanyası zirve yapmıştır. Bunun yanı sıra Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri Hu Yaobang On İkinci Ulusal Parti Kongresinde Japonya’yı Japon militarizminin dirilmesine karşı uyarmıştır (Vogel, 2019). 1982’den önce Çin, Japonya’nın 1945 öncesi saldırılarının tarih kitaplarında işleniş şekline yönelik Japonya ile uzun süreli tartışmaya girmemiştir. Çin’in ders kitaplarına yönelik medya kampanyası, Japonya’nın ticari amaçlı Tayvan ziyareti ile denk gelmiştir. Ziyaretin amacı Japonya ile Tayvan arasındaki ticaret açığını azaltmaya yönelik yeni yollar bulmaktır. Ancak Pekin yönetimi ziyareti gerçekleştiren heyetin siyasi ve ekonomik açıdan yüksek nitelikli olmasından dolayı kaygılanmıştır. Bunun yanı sıra ziyaretin sonunda yapılan anlaşmada Tayvan için “devlet” ibaresi kullanılması Çin’in Japonya’nın iki Çin politikasına yönelik endişelerini arttırmıştır (Drifte, 2005, s. 27).

Kasım 1983’te ÇKP Genel Sekreteri Hu Yaobang, gerçekleştirdiği Tokyo ziyaretinde Japonya Başbakanı Nakasune Yasuhiro’nun Uzak Doğu’daki Sovyet SS-20 füzelerinin iki ülkeye karşı tehdit oluşturduğuna değinerek iki ülke arasında bilgi alışverişi ve Sovyetler Birliği’nin füzelerini azaltması için ortaklaşa hareket edilmesi teklifine karşılık vermemiştir (Cheng, 2015, s. 318). Çin, ABD ve Japonya ile olan stratejik iş birliğinden Sovyet tehdidine karşı bağımsız bir dış politika yürütmeyi hedeflemiştir.

15 Ağustos 1985 tarihinde Japonya Başbakanı Nakasune Yasuhiro hayatını kaybeden 2,4 milyon Japon askerinin ruhunun bulunduğu Yasukuni Tapınağı’na resmi ziyaret gerçekleştirmiştir. Böylelikle ilk kez başbakanlık seviyesinde resmi ziyaret

gerçekleştirilmiştir. Savaş suçlularının ruhlarının da yer aldığı tapınağa yapılan bu ziyarete Çin tepki göstermiştir. Bu tepki karşısında Nakasune, kendisini bu ziyaretin savaşın bitiminin kırkuncu yıldönümü dolayısıyla gerçekleştirdiğini, hayatını kaybeden askerlere saygılarını sunmak istediğini ve kendi öz kardeşinin de ruhunun tapınakta yer aldığını açıklayarak savunmuştur. Ancak ertesi yıl Çin ve Kore'nin eleştirilerinden dolayı tapınağı ziyaret etmek yerine saygılarını diğer yollarla sunacağını açıklamıştır (Vogel, 2019, s. 352). Yasukuni Tapınağı Çin ve Japonya ilişkilerinde tarihsel geçmişe dayalı sorunlardan biri olmayı sürdürecektir ve Japon liderlerin bu konudaki tavrı ikili ilişkilerde belirleyici rol oynayacaktır.

Japonya bu dönemde dış politikasında ekonomik ve askerî açıdan Amerikan bağımlılığını sona erdirmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda Japonya savunma harcamalarını arttırmış ve ABD ile stratejik iş birliğini sıkılaştırmıştır. “Balon ekonomi” ile büyüyen Japonya, Başbakan Nakasune önderliğinde daha tutucu bir duruş sergilemiştir. Çin'in, Japonya'ya karşı olan tarafsız tutumunun yerini zamanla eleştirel bir tutum almıştır. Ağustos 1985'te Çin Başbakan Yardımcısı Yao Yilin Japonya'nın savunma hazırlıklarının kendini savunma için gerekenden daha fazlasına dönüştüğünü ve bu durumun Japonya'nın komşularını tedirgin ettiğini belirtmiştir (Drifte, 2005, s. 27). 1987'de Nakasune, Japonya'nın gayrisafi milli hasılasının %1'inden daha fazlasının savunma alanında harcama yapılmasını önleyen kanunu kaldırmıştır. Buna karşılık Çin, Japon militarizminin yeniden hortladığına dair korkularını dile getirmiştir (Vogel, 2019, s. 354). Japonya'nın geçmişteki hegemon olma çabaları yıllar sonrasında da Çin'in Japonya politikasında gündeme gelmeye devam etmektedir.

Siyasi açıdan anlaşmazlıklar yaşayan iki ülke arasında ekonomik ilişkiler gelişmeye devam etmiştir. Japonya Çin'e önemli ölçüde teknolojik ve finansal destek sağlayan ilk kapitalist ülke olmuştur. 1980'li yıllarda Çin'in yıllık toplam ticaretinin %20'sini Japonya oluşturmaktaydı. Ancak ekonomik ve siyasi ilişkiler geliştikçe Çin'in Japonya'nın geçmişteki yayılmacı politikalarına karşı sert eleştirisi, ikili ilişkilere gölge düşürmüştür (Benvenuti, Chung, Khoo, & Tan, 2022, s. 111).

3-4 Haziran 1989 tarihlerinde yaşanan Tiananmen katliamı Batı toplumunda olduğu gibi Japon toplumunda da büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Ancak Japonya hükümeti Çin-Japon Savaşı'nda Çin halkının yaşadıkları nedeniyle Çin'i ağır şekilde eleştirecek ahlaki

pozisyonda olmadığının düşüncesindeydi. Japonya Başbakanı Uno Sōsuke, iki ülkenin geçmişini nedeniyle Çin-Japonya ilişkilerinin Çin-Amerikan ilişkilerinden çok farklı olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra Japonya hükümeti Çin'in siyasi ve ekonomik olarak yalnızlaştırılmasının olayları azmettiricilerinden ziyade Çin halkını etkileyeceğini ve Çin-Japon ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceği çekincesi içerisindeydi. Olayların hemen ardından 4 Haziran 1989 tarihinde Japonya'nın Çin'e yaptığı ODA yardımı Japonya hükümeti tarafından durdurulsa da Batı ülkeleri kadar sert yaptırımlar uygulamaktan kaçınılmıştır (Drifte, 2005, s. 29-31).

Temmuz 1989'da yapılan G7 Ekonomi Zirvesi'nde Japonya Çin'e karşı uygulanacak yaptırımları diğer ülkeler gibi desteklese de diğer ülkelerin yaptırımları arttırmamaları konusunda ısrar etmiştir. Olaylardan bir yıl sonra Temmuz 1990'da yapılan G7 Ekonomi Zirvesi'nde Japonya Başbakanı Kaifu Tōşiki, Japonya'nın Çin'e olan borç desteğini yeniden sürdüreceğini açıklamıştır (Vogel, 2019, s. 355). Böylelikle Japonya, Çin'e karşı olan yaptırımları kaldırmıştır.

Bu dönem Çin Japonya ilişkileri Japonya'nın ABD'nin uydusu olmaktan çıkıp müttefiki olma çabalarının yanı sıra, Japonya'daki ders kitabı krizi ve Yasukuni tapınağı ziyareti gibi iç siyasi gelişmelerin Çin tarafından uluslararası mesele haline getirilmesi üzerine şekillenmiştir. Bu nedenle iki ülke arasındaki ilişkiler önceki dönemler kadar ılımlı seyretmemiş bunun yerine soğuk seyretmiştir.

2.5. 1991-2000 yılları arasında Çin-Japonya İlişkileri

Japonya 1989 Tiananmen olaylarının ardından yapılan yaptırımları kaldıran ilk G7 ülkesi olmuştur. Japonya 1991 yılında Çin'e üçüncü borç planını gerçekleştirmiştir. Yine aynı yıl Japonya Başbakanı Kaifu Tōşiki Tiananmen faciasının ardından Çin'i ziyaret eden ilk büyük devlet lideri olmuştur. Kaifu Pekin'deyken Çin ve Japonya arasında Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması imzalanmıştır. 1992 yılında ise Japonya İmparatoru Akihito, Çin'i ziyaret ederek iki ülke arasında tarihi bir ilke imza atmıştır (Vogel, 2019).

1990'lı yıllarda Japonya ve Çin ikili ilişkilerinde iki önemli unsur çıkar çatışmasına neden olmaktaydı. Bu unsurlardan ilki iki ülkenin ekonomilerinin gelişme hızıydı. Öyle ki

Çin'in Gayrisafi Milli Hasılatı 1992 ile 1995 yılları arasında iki katına çıkarken Japonya, 1990 yılının ardından balon ekonomisinin çökmesi nedeniyle resesyona girmiştir. Çin, ekonomik olarak Japonya'nın desteğine ihtiyaç duymaktan Japonya'nın dengi bir ülke konumuna yükselmekteydi. İki ülke arasında çıkar çatışmasına neden olan ikinci unsur ise askeriyede ve uluslararası meselelerde iki ülkenin de etkin bir şekilde var olmasıdır. Çin'in askeri modernizasyonu için yıllık savunma harcaması 1990'lı yıllarda iki rakamlı sayılara ulaşmışken Japonya, Soğuk Savaş döneminde koruduğu dikkat çekmeme politikasını bir kenara bırakarak uluslararası barış misyonlarına askeri destek vermeye başlamıştır (He, 2009, s. 235). Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Çin ve Japonya stratejik ortaklığını besleyen yegâne tehdit ortadan kalkmıştır. Bu durum iki ülke arasındaki rekabetin perçinlenmesine neden olmuştur.

1992 yılında Çin, Senkaku/Daiyou adalarında hak iddiasını yasalaştıracak kanunu geçirmiştir. 1996 yılında ise bölgede petrol arama faaliyetlerine başlamıştır. 1995 yılında iki ülke arasındaki siyasi ve askeri sorunlar yeniden ortaya çıkmıştır. Çin'in 1990 yılından beri süregelen nükleer silah programı Japonya'da tepkiyle karşılanmıştır. Buna karşılık Pasifik Savaşı'nın on beşinci yıl dönümünde Japonya'nın askeri geçmişiyle yüzleşemediği yönünde önce Çin medyasında haberler çıkmış, bunun ardından kasım ayında Çin ve Kore, Japonya'yı bu konuda suçlamıştır (Sutter, 2021, s. 176).

Japonya'nın Savunma Üzerine Beyaz Kâğıdı'nda Çin'in göze çarpmayan bir konumu 1990'lı yılların sonlarına doğru değişim göstermiştir. 1996 yılından itibaren Rusya'nın tehdit düzeyi azalırken Çin'in Japonya için potansiyel tehdit olma düzeyi artmıştır (Drifte, 2005, s. 44). Çin'in Tayvan boğazındaki askeri tatbikatları, Filipinler'e ait olan Panganiban Resifi'ni işgal etmesi ve Japonya için bir tehdit olan Kuzey Kore ile olan stratejik ortaklığı iki ülkenin ikili ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir.

Çin'in Tayvan Boğazı'ndaki ısrarlı askeri tatbikatlarının neden olduğu Tayvan krizi 1996 yılında ABD'nin müdahil olmasıyla sona ermiştir. ABD, bölgeye iki adet uçak gemisi göndermiş ve Çin ile ABD neredeyse karşı karşıya gelmiştir. İki taraf da bu durumu ilişkileri iyileştirmek amaçlı kullanmış ve kriz sona ermiştir. ABD'nin bölgedeki varlığı ve Japonya'nın ABD ile olan stratejik ortaklığı Çin için tehdit olarak görülmeye başlanmıştır.

1996 yılında Japonya Çin için dördüncü borç planını başlatmıştır. Bu borç planında öncekilerinin aksine Çin'in iç kesimlerinin kalkındırılması, çevresel iyileştirme ve tarımın geliştirmesi yer almaktadır. 1980'li yıllarda Japonya'nın ODA planı Çin'in endüstriyel kalkınması amacı taşırken bu dönemdeki değişim Japon ODA planının yetersiz kaldığı yönünde eleştiriye maruz kalmıştır (Inada, 2002, s. 129). Çin'in nükleer silah denemeleri nedeniyle bu yardımların küçük bir kısmı dondurulmuştur.

1997 yılında ABD Başkanı Bill Clinton Japonya'ya uğramadan doğrudan Çin'e bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyarette ABD ve Çin, Hindistan'ın nükleer silah denemelerini kınayan ortak bir bildiri yayınlamıştır. Bu ziyarete Japonya sıcak bakmamış ve bölgedeki en önemli ABD ortağı olarak bildiride yer almamış olması nedeniyle kendi statüsünün küçümsendiği kanısına varmıştır. Bunun yanı sıra ABD Japonya'ya danışmaksızın Tayvan politikasında değişikliğe gitmiştir (Yahuda, 2014). “Üç Hayır” olarak da bilinen bu politikaya göre ABD Tayvan'ın bağımsızlığını, bir Çin bir Tayvan politikasını ve uluslararası örgütlerde Tayvan üyeliğini desteklemeyecektir. ABD'nin bu politikasına Japonya destek vermemiş ve bu politikaya uymayı reddetmiştir. Japonya'nın bu tutumu Çin tarafından eleştirilmiştir.

1998 yılında iki ülke arasında imzalanan Barış ve Dostluk Anlaşması'nın yirminci yıldönümü nedeniyle Çin Başkanı Jiang Zemin Japonya'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyarette Jiang Zemin, Japonya'dan -kısa süre önce Japonya'yı ziyaret eden Güney Kore Cumhurbaşkanı Kim Dae-jung'a yapıldığı gibi- Japonya'nın geçmişte yaptıklarına karşılık yazılı bir özür talep etmiştir. Ancak Japonya yazılı özür talebini reddetmiş, yalnızca sözlü olarak Çin'den özür dilemiştir. Çin, Japonya'nın bu tutumunu Japonya'nın geçmişi inkâr etme şeklinde görmüş ve tepkiyle karşılaşmıştır.

1999 yılında Japonya Başbakanı Obuchi Keizo Çin'e ziyaret gerçekleştirmiş ve Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne (WTO) girmesi konusunda desteğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra Obuchi, Jiang'ın Japonya ziyaretinde öne sürülen otuz üç alanda iş birliğine destek vermiştir. Bu ziyaret bozulmaya başlayan ikili ilişkileri olumlu yönde etkilemiştir (Vogel, 2019, s. 378). Ancak iki ülke arasındaki rekabetin güçlenmesi, Çin'in nükleer silah denemeleri ve Japonya'nın ABD'den bağımsız Çin ve Tayvan politikaları ikili ilişkilerin serin seyretmesine neden olmuştur.

2.6. 2001-2011 yılları arasında Çin-Japonya İlişkileri

Japonya Başbakanı Haşimoto Ryūtarō'nun 1996 yılındaki ziyaretinin ardından üst düzey devlet görevlileri tarafından ziyaret edilmeyen Yasukuni Tapınağı, 2001 yılında, Çin'in ısrarlı tepkilerine rağmen Japonya Başbakanı Koizumi Junichirō tarafından ziyaret edilmiştir. Koizumi başbakanlık döneminin sona erdiği 2006 yılına kadar her yıl bu ziyareti tekrarlamıştır. Bu durum ikili ilişkileri ziyadesiyle zedelemiş ve bu dönem 1972'den bu yana devam eden ikili ilişkilerin en kötü dönemi olarak adlandırılmıştır. Koizumi'nin bu tutumuna karşılık olarak Çin liderleri Koizumi ile birlikte uluslararası zirvelere katılmayı reddetmiş ve ülkede Japonya'ya karşı toplu protestolar düzenlenmiştir (Jash, 2023 , s. 197). Başta öğrenciler olmak üzere binlerce Çinlinin dahil olduğu bu protestolarda Japonya hükümetinden resmi bir özür talep edilmiştir. Bu protestolar, iki ülkenin tarihi boyunca en büyük Japonya karşıtı gösteri haline gelmiştir. Protestolarda Çin'deki Japon işletmeleri ve Japon ürünleri satan yerlere taşlı saldırılarda bulunulmuş, Japon arabalarına zarar verilmiş ve Japonya Pekin büyükelçisinin evi taşlanmıştır (Vogel, 2019, s. 369).

Bu dönemde iki ülke arasında yaşanan bir diğer kriz ise Japonya'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimî üyelik süreci üzerinedir. Çin, Japonya'nın BMGK daimî üyeliğine ülkenin geçmişte Çin'e ve diğer Asya ülkelerine yaptıklarını neden göstererek karşı çıkmıştır. BM Genel Sekreteri Kofi Annan ve BM üyelerinin üçte iki çoğunluğunun desteğini alan Japonya'ya karşı Çin, daimî üye olarak Japonya'yı veto etme hakkına sahiptir. Çin, ülkesindeki Japonya karşıtı gösterilere değinerek, Japonya'nın geçmişi ile yüzleşmiş bir ülke olmadığını ve daimî üyeliğe layık olamayacağını savunmuştur (Vogel, 2019). Bunun yanı sıra Çin, Japonya'nın ABD ile birlikte Tayvan'ı destekleyerek kendisinin hak ettiği koltuktan mahrum bırakıldığını savunmuştur. Çin politik sebeplerle Japonya'yı eleştirmesine rağmen doğrudan veto etmek yerine geçmişte Japonya tarafından işgale uğramış Güneydoğu Asya ülkelerinin desteğini almayı amaçlamıştır. Nitekim Japonya'nın daimî üyeliği kabul edilmemiştir.

İkili ilişkileri zedeleyen bir diğer olay ise Japonya'nın ders kitapları üzerinedir. Japonya Ulusal Eğitim ve Bilim Bakanlığı, ders kitaplarının milli bayrak ve milli marş gibi milli değerlere daha fazla yer vererek “daha dengeli” bir içeriğe sahip olmasını talep etmiştir. Bu talep doğrultusunda 2000 yılında yayınlanan ortaokul ve lise ders kitaplarının

uluslararası tepki çekme endişesi ortaya çıkmıştır. Yeni kitaplarda Japonya'nın Asya'daki savaşı için "işgal" yerine "ilerleme" tabiri kullanılmış "Nankin katliamı" yerine ise kayıplar azaltılarak "Nankin kazası" denilmiştir. Bunun yanı sıra ders kitaplarından, Japonya'nın savaşta Asyalı kadınların seks kölesi olmaya zorlanması çıkarılmıştır (Chung, 2016, s. 10).

2001 yılında Çin ve Kore hükümetleri ders kitapları konusunda endişelerini dile getirmiş ve Japonya hükümeti kitapların daha inceleme aşamasında olduklarını ve bu endişelerin dikkate alınacağını belirtmiştir. İnceleme sonrasında yeniden düzenlenmiş olan kitaplara Nankin katliamını ve Çin'in kayıpları eklenirken, kadınların seks kölesi olmaya zorlanması dahil edilmemiştir (Chung, 2016, s. 9). Bu durum Çin medyasında büyük bir yer edinse de Çin hükümeti 1982'deki kitap krizinin aksine konuya dair bilinçli bir medya kampanyası yürütmemiştir. İkili ekonomik ilişkileri korumak amaçlı böyle bir tutum izleyen Çin hükümeti, ülke çapındaki protestoları kontrol altına almaya çalışmıştır.

2002 yılında revize edilmiş ders kitapları Japonya Milli Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından onaylanarak yayınlanmış ve buna tepki olarak Japonya, Çin ve Kore'den yüz civarı aktivist ortak tarih üretmek amacıyla bir komite kurmuştur. 2002 ile 2005 yılları arasında birçok defa bir araya gelen bu komite, "Geleceğe Açılan Bir Tarih: Üç Doğu Asya Ülkesinin Çağdaş ve Modern Tarihi" adında bir eser yayınlamıştır (Chung, 2016, s. 10). Ancak bu eser hükümetlerce desteklenmediği için yalnızca tavsiye niteliğinde kalmıştır.

2005 yılında ders kitaplarının ikinci baskısına izin verilmesi ile birlikte nisan ayında, Çin'de toplu protestolar başlamıştır. Japonya karşıtı bu gösterilerde binlerce kişi Japonya'nın Pekin Büyükelçiliğinin etrafında toplanıp taşlı saldırılar ve sloganlarla protesto etmişlerdir. Bunun sonucunda 2006 yılında Japonya Başbakanı Abe Şinzo'nun Çin ziyaretinde iki ülke, ortak tarih araştırması amacıyla ortak bir proje başlatmıştır. Bu proje istenilen derecede başarılı olmasa da 2010 yılında proje komitesi, tarih alanında 599 sayfalık bir rapor yayınlamıştır (Chung, 2016, s. 11).

2006 yılında Koizumi yerine Abe Şinzo'nun Japonya başbakanı olmasıyla birlikte Çin-Japonya ilişkileri normalleşme sürecine girmiştir. Koizumi döneminde Çin ile gerçekleşmeyen karşılıklı ziyaretler ve görüşmeler, Abe Şinzo döneminde yeniden

başlamıştır. Japonya Başbakanı Abe Şinzo göreve geldikten sonra yalnızca yüz gün içerisinde Çin devlet Başkanı Hu Jintao ve Çin Başbakanı Wen Jiabao ile iki kez görüşme gerçekleştirmiştir (Wan, 2016, s. 10). İki ülke arasındaki görüşmelerde Çin ve Japonya ortak savunma planları yeniden gündeme gelmiş ve iki taraf da karşılıklı donanma ziyaretleri konusunda anlaşmıştır. Ancak bu ziyaret Abe Şinzo'nun yerine gelen Fukuda Yasuo döneminde 2007 yılında gerçekleşmiştir.

2004 yılının aralık ayında Amerikan Başkanı ABD, Hindistan, Avusturalya ve Japonya'nın BM ile birlikte geniş çaplı yardım çalışmalarında iş birliği yapmak amacıyla bir koalisyon kuracağını açıklamıştır. Daha sonrasında bu koalisyon 2007 yılında Japonya Başbakanı Abe Şinzo'nun girişimi ile diplomatik ve askeri iş birliği yapılacak bir oluşuma evrilmiştir. Dörtlü Güvenlik Diyaloğu (Quad) adını alacak olan bu oluşum ABD başkan yardımcısı Dick Cheney, Avusturalya Başbakanı Jon Howard ve Hindistan Başbakanı Manmohan Singh tarafından da desteklenmiştir. Ancak Abe'nin istifası ve Avusturalya'nın oluşumdan çekilmesi ile yaklaşık on yıl sonra, 2017'de yeniden canlanacak olan oluşum 2008'de sona ermiştir (Rai, 2018, s. 139).

İki ülkenin ekonomik ilişkileri ise Çin ekonomisinin güçlenmesiyle farklı bir yöne ilerlemiştir. 2000 yılında Japonya, Çin'e yaptığı ekonomik yardımı, Çin ekonomisinin güçlenmesi nedeniyle yeniden gözden geçireceğini açıklamıştır. 2001 yılından itibaren Japonya'nın Çin'e karşı Yen borçları her geçen yıl düzenli olarak azaltılmıştır. 2004 yılında Japonya'nın Çin ODA planı, 2000 yılındaki planın yalnızca yarısından daha azdır. 2005 yılından itibaren Japonya Çin'e olan ekonomik desteğini 2008 yılına kadar sonlandırmayı amaçlamıştır (He, 2009, s. 275).

2008 yılında Japonya Başbakanı Fukuda, iki ülke arasındaki ortak stratejik çıkarlar için, aynı yıl Pekin'de gerçekleştirilecek olan olimpiyatların açılışına katılacağına dair Çin Devlet Başkanı Hu Jintao'ya Japonya ziyareti sırasında söz vermiştir (Yahuda, 2014). Çin olimpiyatlara ev sahipliği yapmaya hazırlanırken Sichuan eyaletinde yaşanan depremin ardından Japonya destek amacıyla, 61 personel ve depremzedeler için yardım paketi göndermiştir (Vogel, 2019, s. 385). Çin, Japonya'nın desteğini olumlu karşılamıştır. Ağustos 2008'de Japonya Başbakanı söz verdiği gibi Pekin Olimpiyatları açılış törenine katılmış ve iki ülke ilişkileri sorunsuz bir şekilde ilerlemiştir.

2009 yılında Fukuda görevini Hatoyama Yukio'ya bırakmıştır. Başbakan Hatoyama ABD merkezli Japon dış politikasını terk ederek Asya merkezli bir dış politika gütmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda Hatoyama ilk resmi ziyaretini ABD yerine Çin'e gerçekleştirmiştir. Yalnızca 9 ay görevde kalan Hatoyama yerine göreve gelen Kan Naoto selefinin izinden giderek Çin ile iyi ilişkiler kurmayı hedeflemiştir (Vogel, 2019). Ancak 2010 yılındaki gelişmeler bu hedefi sekteye uğratmıştır.

2000 yılında Çin'in Gayrisafi Milli Hasılası 1.198 Milyar dolar iken Japonya'nın Gayrisafi Milli Hasılası 4.667 Milyar dolardı. Ancak 2010 yılına gelindiğinde ise Çin'in GSMH 5.879 Milyar dolara ulaşırken Japonya'nın GSMH 5.474 Milyar dolarda kalmıştır. Bunun sonucunda Çin, Japonya'yı geçerek dünyanın ikinci büyük ekonomisi olmuştur (Yahuda, 2014). Çin'in bu hızlı ekonomik yükselişi karşısında Japonya, Doğu Asya'daki ilişkileri geliştirerek Çin'e karşı etkinliğini arttırma amacı gütmüştür. Bu durum Çin ve Japonya'nın bölgesel rekabetini güçlendirmiştir.

7 Eylül 2010 tarihinde Japonya Kıyı Güvenliği Senkaku/Diayou adalarının yedi buçuk mil kuzeydoğusunda Japonya yönetimindeki karasularda bir Çin balıkçı teknesi fark etmiştir. 1972 yılında yönetimi ABD'den Japonya'ya geçen bölgenin karasularına, iki ülkenin anlaştığı üzere, Çin tekneleri girmemekteydi. Yanlışlıkla karasularına girilmesi durumunda kıyı güvenliğinin uyarısı üzerine Çin tekneleri bölgeden ayrılmaktaydı. Ancak bu balıkçı teknesi Japonya Kıyı Güvenliğinin uyarılarına rağmen bölgeden ayrılmamıştır. Bu durumun üzerine Japonya Kıyı Güvenliği tekneyi denetlemiş ve teknenin Çinli yetkililerden izinsiz bir şekilde orada bulunduğu ve teknenin kaptanının sarhoş olduğu anlaşılmıştır. Tekne kaptanını Japonya hükümeti Japon kıyı güvenliği teknesine zarar vermesinden dolayı Japonya mahkemesinde yargılamak isteyince bu durum iki ülke arasında bir diplomatik kriz haline gelmiştir (Vogel, 2019, s. 387). Bu kriz, iki ülke arasındaki ilişkileri derinden sarsmış olmasına rağmen 2011 yılında Japonya'nın Tohoku depremine Çin Japonya'nın 2008 yılındaki jistine karşılık yardımlarını ve desteğini göndermiş ve iki ülke arasındaki gerginlik biraz da olsa hafiflemiştir.

Bu dönemde Çin-Japonya ilişkilerinin en kötü dönemi yaşanmıştır. Japonya Başbakanı Koizumi dönem ilişkilerinde en etkin aktörlerden biri olmuştur. Bu dönem Çin'in Japonya politikası Japonya'nın geçmişe Çin'e yaptıkları üzerine kurulmuş olup ikili

ilişkileri belirleyen bu geçmiş olmuştur. Bunun yanı sıra Çin'in önlenemez yükselişi ilişkilere yansımış ve Japonya ilk kez dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumundan düşmüştür. Bütün bu gelişmelere rağmen Japonya'nın Koizumi sonrası Çin politikası ikili ilişkileri ilerletmek ve normalleştirme üzerine kurulmuş ve bu yönde adımlar atılmıştır.

2.7. 2012-2024 yılları arasında Çin-Japonya ilişkileri

Japonya'nın yaşadığı doğal afetin ardından durulan Çin-Japonya ilişkileri bu dönemde yeniden kötüleşmiştir. İki ülke arasında diplomatik krize yol açmış olan Senkaku/Diaoyu adaları sorunu bu dönemde yeni bir boyut atlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana üzerinde kimsenin yaşamadığı Senkaku/Diaoyu adalarından üç tanesi üzerinde, ailesi bu adaları katsuobushi imal etmek amacıyla kullanan Kurihara Hiroyuki resmi olarak hak iddia etmektedir. Bu adaların Kurihara Hiroyuki'den satın alınarak Japonya tarafından millileştirilmesi düşüncesi ilk kez dönemin Tokyo valisi İşihara Şintaro tarafından ortaya atılmıştır. Bu amaçla bağış toplama kampanyası yürüten İşihara'nın hedefinde adaları satın alarak üzerinde yapılar inşa etmek vardı (Vogel, 2019, s. 390).

Japonya Başbakanı Noda Yoşihiko adaların İşihara yerine Japonya hükümeti tarafından satın alınmasının daha uygun olacağına kanaat getirerek bu yönde adım atmıştır. Bu satın alımın gizlice yapıp daha sonrasında Çin ile bu konu hakkında görüşülmesi planlansa da 8 Temmuz 2012 tarihinde Asahi gazetesinde hükümetin bu planı "millileştirme" başlığı altında haberleştirilmiştir. Bunun üzerinde Çin, Japonya'nın adaları "millileştirme" projesine "şiddetle karşı çıkmıştır" (Vogel, 2019, s. 319). Çin'in karşı çıkmasına rağmen Japonya hükümeti, adaların Kurihara'dan 2.05 milyar yen karşılığında satın alınmasında anlaşmıştır. Çin buna karşılık "süreci yakından takip ettiklerini ve Çin'in egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak adına gereken önlemleri alacağını" belirtmiştir (BBC News, 2012). İki ülke arasındaki gerginliğe rağmen Japonya, 11 Eylül 2012 tarihinde söz konusu adaları satın almıştır. Japonya'nın bu hamlesine karşılık olarak Çin, adalar üzerindeki egemenliğini korumak amacıyla iki tane devriye gemisini bölgeye göndermiş ve Pekin Japonya büyükelçisini bu konuda uyarmak amacıyla çağırmıştır (The Guardian, 2012). Bunun yanı sıra Çin'de Japonya karşıtı eylemler düzenlenmiş, bu eylemlerde Japonya menşeli araçlar ve Japonya bayrağı yakılmıştır.

Japonya'nın Senkaku/Diaoyu adalarını satın almasının ardından Çin, 13 Aralık 2012 tarihinde, Devlet Okyanus İdaresi'ne ait bir gözetleme uçağını Senkaku/Diaoyu adalarından Japonya hava sahası üzerinden uçurmuştur. 19 Ocak 2013 tarihinde ise Çin bir 1. Sınıf Jiangkai fırkateyninin ateş kontrol radarını Senkaku/Diaoyu adaları civarındaki Japon Deniz Öz Savunma Kuvvetlerine ait bir helikoptere sabitledi. Bu olaydan on bir gün sonra bir 2. Sınıf Jiangwei fırkateyninin ateş kontrol radarını bu kez Japon Deniz Öz Savunma kuvvetlerine ait muhribe yeniden sabitledi (Streich, 2019).

Peş peşe gerçekleşen bu iki olayın ardından Japonya Savunma Bakanı Onodera “bir hatayla durum çok tehlikeli bir hal alabilirdi” demiştir. Bunun yanı sıra “Başbakan Abe Şinzo duruma soğukkanlı yaklaşılması gerektiğini ve provokasyona provokasyonla cevap verilmemesi gerektiğini telkin etmiştir” (Sieg & Takenaka, 2013). Japonya'nın bu tutumuna karşılık olarak Çin iddiaları reddetmiştir. Çin Savunma Bakanlığı sitesinde yayınlanan açıklamaya göre Japonya'nın iddiaları gerçekleri yansıtmamaktadır. Açıklamada “Çin Japonya'nın sorumsuz açıklamalar yapmaya ve Doğu Çin Denizindeki gerginliği kışkırtmaya karşı etkili önlemler alacağını ümit etmektedir” denilmiştir (BBC News, 2013). İki ülke arasında serin olan ilişkiler bu olayla birlikte durma noktasına gelmiştir.

26 Aralık 2012 tarihinde Abe Şinzo, yeniden göreve gelmesiyle birlikte Japonya Milli Güvenlik Konseyi'nin kurulacağını ve Japonya'nın ilk Milli Güvenlik Strateji planının yayınlanacağını açıklamıştır. 2013 yılında Milli Güvenlik Konseyinin kurulmasından bir ay sonra Kabine Sekreterliği'nin altında Milli Güvenlik Sekreterliği kurulmuştur (Hosoya, 2019, s. 181). Bunun yanı sıra Abe hükümeti yeni bir güvenlik politikası benimsemiştir. Uluslararası barışa ve uluslararası iş birliğine dayalı proaktif katkı olarak nitelenen “barışa proaktif katkı” adlı bu yeni politika, dönemin Japon güvenlik politikasının merkezini oluşturmuştur. 2013 yılında ilk kez yayınlanan Japonya Milli Güvenlik Stratejisi'nde, Çin'in askeri kapasitesini arttırması ve Doğu Çin Denizi ile Güney Çin Denizi'ndeki hak iddiaları yer almış ve Çin'in askeri ve güvenlik politikalarına karşı Japon hükümeti uyarılmıştır (Japan Ministry of Defense, 2013).

Başbakan Abe önderliğindeki yeni güvenlik politikasında en öne çıkan proje Demokratik Güvenlik Pırlantası (Democratic Security Diamond) olmuştur. 27 Aralık 2012 tarihinde yayınladığı makalede Abe, Güney Çin Denizinin gittikçe “Pekin Gölü” haline getirilmeye

çalışıldığını ve Sovyet Rusya için Othotsk Denizi ne anlama geliyorsa Çin için de o hale getirilmeye çalışıldığını değinmiştir (Abe, 2012). Japonya bu gelişmelerle birlikte Çin'in yükselişini ve bölgedeki etkinliğini kısıtlamayı amaçlamış ve bu yönde adımlar atmıştır.

Çin'de ise 15 Kasım 2012 tarihinde ÇKP'nin Genel sekreteri pozisyonuna Xi Jinping getirilmiştir. Xi Jinping göreve gelmesiyle birlikte "Çin Rüyası" sloganıyla "Çin milletinin büyük yenilenmesini" hedeflemektedir. Xi Jinping bu amaçla öncelikle Çin'in yakın tarihinin en büyük yozlaşma karşıtı operasyonunu başlatmıştır. Bu şekilde potansiyel rakiplerinden kurtulurken iç siyasette karar verme gücünü sağlamlaştırmıştır (Gill, 2022, s. 22). 14 Mart 2013 tarihinde Çin Devlet Başkanı olan Xi Jinping'in önderliğinde Çin, yeni bir bölgesel diplomasi stratejisi belirlemiştir. Dış politikada proaktif bir tutum sergilerken komşularıyla siyasi olarak dostane ilişkiler ve ekonomi ve güvenlikle daha çok iş birliği hedeflemiştir (Pu, 2019, s. 69).

Çin 23 Kasım 2013 tarihinde ilk kez Hava Savunma Tanımlama Bölgesi'ni (ADIZ) devreye sokmuştur. Doğu Çin Denizi'nin Münhasır Ekonomik Bölgenin (MEB) üzerinde olan bu bölge Japonya'nın hak iddia ettiği Senkaku/Diaoyu adalarını da kapsamaktadır. Japonya'nın ve Güney Kore'nin ADIZ sistemlerinin bir kısmına da dahil edilmiş olması iki ülke tarafından da tepkiyle karşılanmıştır. Japonya durumu tehlikeli bir hamle olarak tanımlamış ve Çin'in Tokyo Büyükelçisi'ni çağırıştır. "Hem Japonya hem de Güney Kore bölgede gözetleme hareketlerine devam etmekte ısrar etmişlerdir" (Vanhullebusch & Shen, 2016, s. 122). Çin ise iki ülkenin bölgesel barışı ve güvenliği baltaladıklarını savunmuştur.

2013 yılında Japonya Başbakanı Abe görevinin ikinci yılında Yasukuni Tapınağı'nı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretin Çin ve Kore halklarının hislerini incitme amacı taşımadığını belirten Abe ziyaretini hükümet olarak değil özel olarak gerçekleştirmiştir. Çin Abe'nin ziyaretini şiddetli bir şekilde kınamış ve ziyaretin "ikili ilişkilere karşı gelişmesine karşı büyük bir siyasi engel" olarak tanımlamış ve Japonya'yı bunun sonuçlarının sorumluluğunu almaya çağırıştır (BBC News, 2013).

2013 yılının sonlarına doğru Çin Başkanı Xi resmi Endonezya ve Kazakistan gezilerinde Çin'in yeni Kuşak ve Yol Girişimini (Belt and Road Initiative) duyurmuştur. Kuşak ve Yol Girişimi ile Çin, karadan ve denizden başta tarihi İpek yolu üzerinde bulunan ülkeler

ve Hint-Pasifik'te yer alan limanlar arasında ekonomik iş birliğini artırarak kendisinin öncülüğünde bir ekonomik bölge yaratmayı amaçlamıştır. Bu amaçla, diğer ülkelere altyapı yatırımı bu projenin temelini oluşturmaktadır. 2015 yılında bu girişimin yol haritası olarak “Vizyon ve Hareket” belgesi yayınlanmıştır. “Bu belgede, Kuşak-Yol girişimine dair temel ilkeler, genel çerçeve, iş birliğinin öncelikli alanları, iş birliği yöntemleri ve farklı bölgelere yönelik geliştirilen iş birliği sistemleri açıklanmıştır” (Erkan, 2023, s. 31).

Çin'in Yol ve Kuşak Girişimi'ne karşılık olarak Japonya 2016 yılında “Kalite Altyapı Ortaklık Planı'nı” açıklamıştır. Bu girişimin amacı olarak “doğal afetlere ve diğer güvenlik tehditlerine karşı dayanıklı, uzun süre kullanılabilecek, olumsuz sosyal ve çevresel etkileri az, yerel toplumlara fayda sağlayan altyapılar” inşa etmek hedeflenmiştir (Erkan, 2023, s. 43). Bunun yanı sıra Japonya yine 2016 yılında “Özgür ve Açık Hint-Pasifik Okyanusu” girişimi öne sürmüştür. Bu proje ile “Asya ve Afrika kıtaları arasındaki ilişkilerin gelişmesine ve yoğunlaşmasına paralel olarak Pasifik ve Hint Okyanuslarının bağlantılarının geliştirilmesi ve bu çerçevede, hukukun üstünlüğü temelinde özgür ve açık deniz yolları düzeninin korunması” hedeflenmiştir (Erkan, 2023, s. 44).

Abe ve Xi göreve başladıkları 2012 yılından itibaren iki yıl boyunca ikili arasında resmi görüşme gerçekleşmemiştir. Japonya'nın görüşme taleplerini Çin karşılıksız bıraksa da iki lider 2014 yılında Pekin'de düzenlenen Asya-Pasifik Ekonomi İş birliği (APEC) konferansında görüşme fırsatı yakalamışlardır. Yirmi dakika süren görüşme iki ülke arasındaki donmuş ilişkileri yeniden canlandırmak için bir fırsat olsa da olumlu sonuçlanmamıştır. Abe görüşmenin ardından “Pekin'de Japon medyasına verdiği demeçte Xi'den bir deniz iletişim mekanizması uygulamamızı istediğini ve sanırım bu yönde somut adımlar üzerinde çalışmaya başlayacağını” açıklamıştır (Kaiman, 2014).

Japonya'nın güvenlik politikalarındaki proaktif tutumu devam etmiştir. Bu bağlamda 2014 yılında Abe hükümeti Japonya anayasasının 9. Maddesinin meşru müdafaa hakkı üzerinde yorum değişikliğine gitme kararı almıştır. Bu yasa değişikliği ile BM Sözleşmesi 51. Maddeye ithafen Japonya'nın kolektif meşru müdafaa hakkına sahip olduğu ve Öz Savunma Kuvvetleri'nin kolektif meşru müdafaa adına ülke dışında askeri operasyonlara katılabilmesi amaçlanmıştır. Barış ve Güvenlik Yasası olarak adlandırılan bu yasa 2015

yılında meclisten geçmiştir. Söz konusu yasa “II. Dünya Savaşı sonrası Japon dış ve güvenlik politikasındaki en kayda değer değişim olarak nitelendirilmektedir” (Akçadağ Alagöz, 2018, s. 22). Bu yasa ile birlikte Japonya müttefik ülkelerinden birinin güvenliğini korumak adına askeri müdahalede bulunabilecek hale gelmiştir.

Çin ise Japonya’nın bu tutumuna yönelik olarak Çin Askeri Stratejisi’nde Japonya’nın askeri ve güvenlik politikalarını gözden geçirerek savaş sonrası mekanizmadan kurtulmaya çalıştığını ve bu durumun bölge ülkeleri için endişe kaynağı olduğunu belirtmiştir (The State Council Information Office of the People's Republic of China, 2015).

Çin-Japonya ilişkileri kötü seyrederken ekonomik ilişkileri ise gelişmeye devam etmiştir. 2012 yılında Çin, Japonya ve Güney Kore arasında bir serbest ticaret anlaşması için görüşmelere başlanacağı 21. ASEAN Zirvesi’nde açıklanmıştır. İlk müzakeresine 2013 yılında başlanan anlaşmanın on altıncı müzakeresi 2019 yılında Seul’de gerçekleşmiştir (MOFAJ, 2019). Çin ve Japonya’nın dahil olduğu bir diğer ekonomik iş birliği ise ASEAN ülkelerinin dahil olduğu Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) Anlaşmasıdır. Müzakereleri 2012 yılında başlayan anlaşma 2020 yılında imzalanmıştır (Tijaja & Pambagyo, 2024).

23 Nisan 2015 tarihinde Asya-Afrika Konferansı’nın 60’ıncı yıl dönümünde bir araya gelen Japonya Başbakanı Abe ve Çin Başkanı Xi 25 dakika süren bir zirve görüşmesi gerçekleştirmiştir. Görüşmede iki ülkenin ilişkilerinin Pekin görüşmesinden bu yana gelişme kaydetmesinden memnun olduklarını belirten iki lider, ikili ilişkilerin geleceği hakkında hassas gördükleri konulara değinmiştir. Çin Başkanı Xi tarih meselesi, Yol ve Kuşak Girişimi ve Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) konularına değinirken, Japonya Başbakanı Abe Çin tarafının konularını yanıtlamış ve Doğu Çin Denizi’ndeki gerilime değinmiştir (MOFAJ, 2015). Bu görüşmenin sonunda da iki ülkenin bozulan ilişkilerinde kayda değer bir gelişme kaydedilmemiştir.

14 Ağustos 2015 tarihinde İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinin 70’inci yıldönümünde Japonya Başbakanı Abe bir bildiri yayınlamıştır. Abe bu bildiride, Japonya’nın savaş sırasında yaptıkları için derin pişmanlık duyduğunu söylemiş ve Japonya’nın barış, demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlere sıkıca bağlı olduğunu belirtmiştir (Prime

Minister of Japan and His Cabinet, 2015). Çin bildirinin ardından Japonya'nın Pekin büyükelçisini çağırıp Çin'in "ciddi tutumu" üzerinde durmuştur ancak bildiriye kinamamıştır (Kokubun, Soeya, Takahara, & Kawashima, 2017, s. 196).

9 Haziran 2016 tarihinde Çin Halk Kurtuluş Ordusu'na ait silahlı bir firkateyni Japonya'nın Doğu Çin Denizi'ndeki hak iddia ettiği Senkaku/Diaoyu adaları yakınlarındaki karasularına girmiştir. Bu durum Japonya tarafından protesto edilmiştir (Streich, 2019, s. 113). Bu olayın ardından ağustos ayında Çin Sahil Güvenliği refakatinde 200 ila 300 arası balıkçı teknesi Japonya'nın hak iddia ettiği karasulara girmiştir. Japonya Çin'in bu tutumunun kabul edilemez olduğunu ve bu duruma şiddetle karşı çıktığını belirtmiştir (MOFAJ, 2016). Bu gelişmeler ile birlik iki ülke arasındaki gerilim yükselmiştir.

Asya-Afrika Konferansının ardından ikili ilişkilerini diplomatlar ve bakanlıklar aracılığı ile sürdüren Çin ve Japonya'nın iki lideri Xi ve Abe'nin bir sonraki görüşmesi ancak 11 Kasım 2017 tarihinde APEC Zirvesinde gerçekleşmiştir. Yaklaşık 45 dakika süren görüşmede, Xi 2017 yılının Çin-Japon ilişkilerinin normalleşmesinin 45'inci yıldönümü olduğunu hatırlatarak iki ülkenin barış, dostluk ve iş birliği çerçevesinde ikili ilişkileri iyileştirme ve ileriye taşımının iki liderin amacı olduğunu belirtmiştir (FMPRC, 2017). Abe ise ekonomik iş birliğinin güçlendirilmesi, turizm, Doğu Çin Denizi ve Kuzey Kore meselelerine değinmiştir (MOFAJ, 2017).

2007 yılında Abe'nin girişimi ile oluşan ancak daha sonrasında rafa kalkan Dörtlü Güvenlik Diyalogu (Quad) 2017 yılında ASEAN Zirvesinde yeniden gündeme gelmiştir. "Özgür ve Açık Hint-Pasifik" konulu ilk görüşmede yedi temel tema üzerinde durulmuştur. Bunlar "Asya'da kurallara dayalı düzen, deniz müştereklerinde seyrüsefer ve uçuş özgürlüğü, uluslararası hukuka saygı, bağlanabilirliğin artırılması, deniz güvenliği, Kuzey Kore tehdidi ve yayılmanın önlenmesi ve terörizmdir" (Panda, 2017).

İki ülke arasındaki gerilim 2018 yılına gelindiğinde durulmaya başlamıştır. 12 Eylül 2018 tarihinde dördüncü Doğu Ekonomik Forumu için Rusya'da bulunan Abe ve Xi bir araya gelmiştir. 18 Haziran 2018 tarihinde gerçekleşen Osaka depremi ile ilgili Abe'ye geçmiş olsun dileklerinde bulunan Xi, "Her iki tarafın çabalarıyla Çin-Japonya ilişkilerinin doğru yola girdiğini ve gelişme için önemli bir fırsatla karşı karşıya olduğunu" belirtmiş ve "iki

ülkeyi birbirleriyle yarı yolda buluşmaya, iyi ivmeyi korumaya, ikili ilişkileri istikrarlı bir şekilde ilerletmeye ve yeni koşullar altında daha fazla gelişme sağlamaya çağırıştır” (FMPRC, 2018).

İki ülke arasındaki bir diğer olumlu gelişme ise Japonya Başbakanı Abe’nin ilk resmi Çin ziyaretidir. Göreve gelişinden yaklaşık yedi sene sonra gerçekleşen bu ziyarette, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için alınacak kararlar ve diğer ülkelerin altyapılarını geliştirmek için iki ülke arasında iş birliğini sağlayacak projeler görüşülmüştür. Abe bu konuda “iki ülke artık rekabetten iş birliğine geçebilir” demiştir (Vogel, 2019, s. 400).

İki ülke arasındaki ilişkiler olumlu yönde ilerleme kaydederken Japonya Savunma Bakanlığı 2018 Beyaz Bülten’inde “Çin’in hızlı askeri modernizasyonu da dahil olmak üzere son dönemdeki faaliyetleri ve operasyonel yeteneklerin geliştirilmesi, tek taraflı tırmandırılması Japonya’nın çevresindeki bölgelerdeki eylemler ve şeffaflık eksikliği ile askeri yığınak, Japonya ve uluslararası toplum da dahil olmak üzere bölge için güçlü bir güvenlik endişesi” oluşturduğu şeklinde uyarıda bulunmuştur (Ministry of Defense of Japan, 2018).

2019 yılında G20 Zirvesi için Osaka’da bulunan Çin Başkanı Xi ile Japonya Başbakanı Abe bir araya gelmiştir. İkilinin görüştüğü zirvede Çin ve Japonya’nın yeni dönemde daha fazla ortak çıkar ve endişeyi paylaştığını belirten Xi, “İki tarafı diyalog ve istişare yoluyla farklılıkları ve anlaşmazlıkları yapıcı bir şekilde yönetmeye, diplomatik ve güvenlik diyalogunu güçlendirmeye ve yapıcı bir ikili güvenlik ilişkisi kurmaya” çağırıştır. (Xinhuanet, 2019). Diğer yandan Abe, Çin Başkanı Xi’yi gelecek bahar için Japonya’ya davet etmiş ve “Çin’in önemli rolüne önem atfetmekte olup, serbest ve adil bir ticaret sistemini korumak ve dünya barışı ve istikrarını teşvik etmek için daha fazla sorumluluk üstlenmek üzere Çin tarafıyla iletişim ve iş birliğini güçlendirmeyi dört gözle” beklediğini belirtmiştir (MFAPRC, 2019).

Aralık 2019’da Çin, Japonya ve Güney Kore Üçlü Zirvesi için Pekin’e giden Abe, görüşmede Xi’nin Tokyo ziyareti teklifini yinelemiştir. Bunun yanı sıra “Doğu Çin Denizi’ni bir “Barış, İş Birliği ve Dostluk Denizi” haline getirmek amacıyla iki taraf, savunma makamları arasındaki Deniz ve Hava İletişim Mekanizması ve Japonya-Çin Deniz Arama ve Kurtarma (SAR) Anlaşması kapsamındaki somut girişimler ile savunma

ve deniz kolluk kuvvetleri arasındaki değişimlerin teşvik edilmesi de dâhil olmak üzere deniz güvenliği girişimlerini ilerleteceklerini teyit” etmiştir (MOFAJ, 2019).

2020 yılında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve küresel pandemi halini alan Kovid-19 salgını, olumlu yönde ilerleyen Çin-Japonya ilişkilerini sekteye uğratmıştır. 2020 yılında, Xi’nin 2008 yılında Hu Jintao’nun ardından ilk kez devlet konuğu olarak ağırlanacağı, Japonya imparatoru Naruhito ile görüşme gerçekleştireceği ve Abe ile bir zirve yapacağı Japonya ziyareti Kovid-19 tedbirleri nedeniyle ertelenmiştir (Kyodo News, 2020). İkili ilişkiler için bir dönüm noktası olacak bu ziyaretin ertelenmesi iki ülke açısından da olumsuz olmuştur.

2020 yılında Abe’nin yerine yeni Japonya başbakanı olarak göreve gelen Suga Yoşihide, Çin Başkanı Xi ile olan ilk görüşmesini pandemi dolayısıyla telefon vasıtasıyla gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede Kovid-19 ile mücadelede iş birliği vurgulanmış ve Kuzey Kore gibi bölgesel sorunlarda iki ülkenin iş birliğini sürdüreceği üzerine anlaşılmıştır (MOFAJ, 2020).

2021 yılında da Kovid-19 Çin Japonya ilişkilerinde etkili olmuştur. Bunun yanı sıra Çin’in Doğu Çin Denizi ve Güney Çin Denizi’ndeki aktiviteleri iki ülke ilişkilerinin gündemini kapsamaktadır. Çin Dış İşleri Bakanı Wang Yi ile Japonya Dış İşleri Bakanı Motegi Toşimitsu arasında geçen telefon görüşmesinde Kovid-19 konusundaki iş birliğinin sürdürülmesinin yanı sıra Senkaku/Diaoyu adaları çevresindeki karasularda Çin Kıyı Güvenliği’nin aktiviteleri, Hong Kong’da yaşanan olaylar ve Sincan Uygur Özerk Bölgesindeki insan hakları ihlalleri konularında Japonya endişelerini dile getirmiş ve Çin’i bu konulara dair sağlam eylemler gerçekleştirmesini talep etmiştir (MOFAJ, 2021).

2022 yılında Japonya ekonomik olarak Çin’e karşı olan bağımlılığını azaltmak amacıyla bir ekonomik güvenlik yasası çıkartmıştır. Bu yasa ile Japonya’nın özellikle bilim ve teknoloji alanında otonomi kazanması ve “stratejik olarak vazgeçilmez” bir ülke haline gelmesi amaçlanmıştır (Suzuki, 2023).

2022 yılında APEC Zirvesi nedeniyle bir araya gelen Japonya Başbakanı Kişida Fumio ve Çin Başkanı Xi ikili bir zirve gerçekleştirmiştir. Bu zirvede Çin-Japonya diplomatik ilişkilerinin normalleşmesinin ellinci yıldönümüne değinilmiştir. Japonya Başbakanı

Kışıda Kovid-19'a rağmen ikili ilişkilerin istikrarlı bir şekilde iyileşmeye devam ettiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra zirvede özellikle Senkaku/Diaoyu adalarının çevresi olmak üzere Doğu Çin Denizi meselesi, Çin'in Japonya çevresindeki askeri aktiviteleri ve Çin'in Japon gıda ürünlerine uyguladığı ambargo görüşülen konular arasında olmuştur.

Çin ve Japonya'nın ekonomik ilişkileri iyiye gitmesine rağmen Çin'in Fukuşima nükleer santral suyunun denize boşaltılması konusundaki endişeleri nedeniyle Japon deniz ürünlerine karşı yasağı devam etmektedir. Japonya açısından bu durum ikili ilişkilerdeki en önemli konulardan biri haline gelmiş ve Çin'in yasağı kaldırması konusundaki isteklerini birçok defa dile getirilmiştir. Çin ise yasak konusundaki ısrarlı tutumunu korumuştur (Lee & Murakami, 2024).

2024 yılında yayınlanan Japonya'nın Diplomatik Mavi Kitabı'nda Çin ile ilişkilere değinilmiştir. Sincan Uygur Özerk Bölgesindeki gelişmeleri endişeyle takip ettiği belirten Japonya, Çin'in insan haklarına saygı göstermesini talep etmiş ve bu konudaki endişelerini karşılıklı görüşmelerde Çin'e bildirdiğini belirtmiştir. Ayrıca, Çin'in Güney Doğu Çin Denizi'ndeki aktivitelerini statükonun zorla değiştirilme girişimleri olduğu belirtilmiştir (MOFAJ, 2024).

Bu dönem Çin-Japonya ilişkileri serin seyretmeye devam etmiştir. Çin'de Xi'in, Japonya'da ise Abe'nin göreve gelmesiyle birlikte iki ülkenin dış politikası yeni liderlerinden etkilenmiş ve daha proaktif bir dış politikaya evrilmiştir. İki ülke de uluslararası sistemde kendi etkinliğini arttıracak girişimlerde bulunmuştur. Olağan şekilde iyi ilerleyen ekonomik ilişkiler ise bu dönemde Çin'in Japon deniz ürünlerine getirdiği yasak ve Kovid-19 gibi nedenlerden olumsuz etkilenmiştir.

Çin-Japonya ilişkilerinin tarihsel geçmişine bakıldığında iki ülkenin ilişkilerini etkileyen pek çok gündemin bulunduğu ve bu ilişkilerin şekillenmesinde uluslararası sistemin verdiği sinyallerin yanı sıra ara değişken olan iç faktörlerin de önemli bir rol oynadığı aşikardır. Başta karar alıcıların imajları ve algılarına göre ikili ilişkilerde dönemsel farklılıklar yaşanmıştır. Genel çerçevede iki komşu ülke olarak Çin ve Japonya bulundukları bölgenin en büyük iki gücü olarak sistemin dayattığı kaçınılmaz bir rekabetin içindedir. Ancak yine iki komşu ülke olarak bu rekabetten doğan tehdidi azaltarak kendi ulusal çıkarlarını korumaya çalışırken diğer yandan ekonomik olarak

karşılıklı bağımlılıklarını derinleştirmeye çabalamaktadır. Karar alıcılar ikili ilişkileri ilerletirken, ortak tarihi geçmiş ve bundan hareketle Çin ve Japonya'nın birbirleri hakkındaki algısı, uluslararası sistemin verdiği sinyallerin ötesinde bu değişkenlere bağlı olarak hareket etmektedir.

Bütün bu hususların ışığında Çin-Japonya ilişkilerinde 2012 yılından itibaren yeni bir döneme girdiği söylenebilir. Özellikle bu zamana kadar pasifist bir dış politika izleyen Japonya'nın Abe ile birlikte Çin'in bölgedeki etkinliğini kısıtlamak ve Japonya'nın etkinliğini arttırmak için yaptığı politik girişimler ile Japonya'nın daha proaktif bir dış politika belirlemesine zemin hazırlamıştır. Diğer yandan Çin'de Xi, ÇKP'nin ve kendi liderliğini sağlamlaştırmak için adımlar atmış bu bağlamda Japonya'yı hedef alarak ortak tarihi geçmişi söylem olarak kullanmıştır. Bunun yanı sıra uluslararası düzeyde yaptığı girişimler ile Çin'in bölgesel ve küresel konumunu arttırmaya çabalamıştır. Bütün bu gelişmeler doğrultusunda sonraki bölümde 2012-2024 tarihleri arası dönemde iki ülkenin yaşadığı önemli sorunlar Neoklasik Realizm çerçevesinde ele alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEOKLASİK REALİZM ÇERÇEVESİNDE ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ (2012-2024)

3.1. Çin-Japonya İlişkilerindeki Önemli Sorunlar

3.1.1. Aşağılanma Yüzyılı Meselesi

Çin modern tarihinin en önemli unsurlarından biri olan “Aşağılanma Yüzyılı” aynı zamanda Çin milli kimliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. 1839 ile 1949 yılları arasındaki zamanı kapsayan Aşağılanma Yüzyılı, Birinci Afyon Savaşı (1839-1842), İkinci Afyon Savaşı (1856-1860), Sekiz Ulus Ordusunun işgali ile sonuçlanan Boksör Ayaklanması (1898-1901), Japonya’nın Yirmi Bir Talep’i (1915), İkinci Çin-Japon Savaşı (1931-1945) ve ÇKP’nin zaferiyle sonuçlanan Çin İç Savaşı (1945-1949) oluşturmaktadır. Çin’in anti-emperyalist tutumunu pekiştiren Aşağılanma Yüzyılı, Çin’in hem iç politikasında hem de dış politikasında önemli bir yere sahiptir.

Çin’in emperyalist güçlerle olan başarısız mücadelesini yansıtan bu dönemdeki işgalci aktörlerden birinin de Japonya olması nedeniyle Aşağılanma Yüzyılı, Çin-Japonya ilişkilerinde önemli bir mesele olarak yer almaktadır. Xi Jinping’in 2012 yılında göreve gelmesiyle başlayan söylem ve uygulamalarda da bu önem kendini göstermektedir.

Çin Başkanı Xi, 2012 yılında ÇKP Genel Sekreteri olmasıyla birlikte komite üyeleri ile birlikte Çin Ulusal Müzesi’nin Aşağılanma Yüzyılı döneminin yer aldığı “Dirilişe Giden Yol” sergisini ziyaret etmiştir (CNTV, 2012). Bu hareketiyle Xi yönetimi bu meseleye vereceği değeri göstermiş olmuştur. Özellikle Aşağılanma Yüzyılı sırasında gerçekleşen Nankin katliamı Xi’nin Japonya politikasında önemli bir yere sahiptir.

Nankin katliamı, İkinci Çin-Japonya Savaşı sırasında gerçekleşmiş bir olay olmakla birlikte üzerine çeşitli tartışmalar mevcuttur. Kuomintang hükümetinin başkenti olan Nankin 15 Ağustos 1937 tarihinde Japonya tarafından bombalanmaya başlanmıştır. Japon ordusunun şehre girdiği 13 Aralık tarihine kadar saldırılar devam etmiştir. Şehrin ele geçirilmesinin ardından bir ay boyunca “Japon askerleri, öldürmüş, tecavüz etmiş, yağmalamış ve yakmıştır” (Eykholt, 2000, s. 11). Tarihe Nankin katliamı olarak geçen bu olaylar zincirinde binlerce Çinli hayatını kaybetmiştir. Nankin katliamının kayıpları konusunda ihtilaflar mevcuttur. Japonya’nın 1945 yılındaki teslimiyetine kadarki süreçte işlediği savaş suçlarının cezalandırılması için kurulan Uzak Doğu Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi’ne göre Nankin’in işgalinin ilk altı haftasında öldürülen sivillerin ve savaş mahkumlarının toplam sayısı 200.000’nin üzerinde olduğu var sayılmaktadır (Pritchard & Zaide, 1981, s. 49608). Çin’de ise Günlük Dagong adlı gazetenin 17 Şubat 1946 tarihli sayısında Nankin katliamındaki Çin kaybının yaklaşık 300.000 olduğu belirtilmiş ve bu sayı daha sonrasında Çin’de sabit kurban sayısı haline gelmiştir (Xiaokui, 2017, s. 326). Nankin katliamından sorumlu tutulan en az beş Japon askeri mensubu idam edilmiştir (Yang, 1999, s. 844).

Nankin katliamının bir parçası olduğu Aşağılanma Yüzyılı, Çin için siyasi sisteminin meşrulaştığı bir kayıp ve kefaret anlatısı olmasının yanı sıra ÇKP’nin Çin’i bu mahcup durumdan kurtararak küresel bir aktör haline getirdiği bir yenilenme anlatısının da parçasıdır. Çinli elitler Aşağılanma Yüzyılı meselesini milliyetçiliği teşvik etmek ve emperyalist güçlerin Çin’i yeniden boyunduruk altına almak ya da aşağılama girişimlerini engelleyecek bir rejime destek için kullanmaktadır. “Aşağılanma Yüzyılı anlatısı geçmişin utancını asla unutmamak adına, yabancı karşıtı popüler duyguları güçlendirmek ve uluslararası sahnede saldırgan eylemleri haklı çıkarmak için kullanılabilir (Kaufman, 2010, s. 3). Örneğin, Çin 2021 yılında ABD, İngiltere ve Avusturalya’nın oluşturduğu güvenlik paktını “yeni emperyalizm” olarak adlandırmış ve eleştirmiştir (The News Line, 2021).

Çin tarafından İkinci Çin-Japon Savaşı, Japon Saldırganlığına karşı Çin Halkının Direniş Savaşı ve Anti-Faşizm Savaşı olarak adlandırılmaktadır. Tarihi geçmişin inkârı ve özür talebiyle Çin dış politikasında yer alan Aşağılanma Yüzyılı meselesi Çin-Japonya ilişkilerinde en önemli meselelerden biridir. Öyle ki 2014 yılında, Nankin katliamının

anma töreninde Xi yaptığı konuşmasında “Katliamı inkâr etmeye çalışanlara tarih, ölen 300.000 kurbanın ruhları, 1,3 milyar Çinli ve dünyada barış ve adaleti seven tüm insanlar izin vermeyecektir” (France-Presse, 2014) demiştir. Bu söylem ile açıkça Japonya Başbakanı Abe başta olmak üzere Japon yetkililer hedef alınmış olsa da yine aynı konuşmasında “Küçük bir militarist azınlık saldırgan savaşlar başlattı diye bütün bir ulusa karşı nefret beslememeliyiz,” (France-Presse, 2014) diyerek Japon halkını değil yalnızca Japon politikacıları hedef göstermiştir.

Aşağılanma Yüzyılı meselesi Çin’in Japonya politikasını şekillendiren meselelerden biri olmasıyla da Çin’in dış politikasının iç faktörlerden ne kadar etkilendiğini de göstermektedir. Özellikle Japon savaş suçlularının da yer aldığı Yasukuni Tapınağı Çin için sembolik bir yer tutmaktadır. Japon yetkililer ve politika yapımcılarının tapınağı ziyareti her seferinde tepkiyle karşılanmış ve Japon yetkililer ve politika yapımcılar tarihi gerçekleri inkâr etmekle suçlanmıştır. Bu bağlamda Abe’nin 2013 yılındaki ziyareti de Çin tarafından tepkiyle karşılanmış ve iki ülke arasındaki ilişkiler olumsuz etkilenmiştir.

Bunun yanı sıra Çinli yetkililer ve politika yapımcılar tarafından “eski Çin” söylemi ön plana çıkarılmaktadır. Nitekim Xi ÇKP’nin yüzüncü yıl dönümünde bunu “Yeni-demokratik devrimin zaferi, Çin’in yarı-sömürge, yarı-feodal bir toplum olarak tarihine, eski Çin’de var olan tam bölünmüşlük durumuna ve yabancı güçler tarafından ülkemize dayatılan tüm eşitsiz anlaşmalara ve emperyalist güçlerin Çin’de sahip olduğu tüm ayrıcalıklara son verdi” (Embassy of the People’s Republic of China in the Republic of Latvia, 2021) şeklinde ifade etmiştir. Başta Çin Başkanı Xi olmak üzere ÇKP geçmiş Çin’i bir utanç örneği olarak görmüş ve iç siyasette Çin ulusal stratejik kültürünün önemli bir parçası olmasının yanı sıra ÇKP’nin ve Xi’nin ülkedeki konumunu ve otoritesini sağlamlaştırmak için kullandığı bir araç olmuştur.

Çin Japonya ilişkilerinde ise Aşağılanma Yüzyılı meselesi araçsallaştırılarak iç siyasette ÇKP’nin inşa ettiği “Çin ulusunun büyük yenilenmesi” politikası pekiştirilirken, Çin’in Japonya politikalarında Japonya’ya karşı bir eleştiri aracı olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra Japonya’nın her zaman Çin için tehlike yaratabileceği düşüncesi iç siyasette kullanılmaktadır. Uluslararası sistemde ise Çin ve Japonya bölgesel rakip olarak birbirilerine tehdit oluştursa da Japonya’nın hegemon olma çabası iddiası Çin’in Japonya politikasında yer almamakla birlikte Japonya’ya karşı benzer geçmişe sahip devletler ile

olan ilişkilerinde ve iç siyasette kullandığı bir araçtır. Nitekim Çin Japonya'nın kendi savunmasını arttırmaya yönelik girişimleri bu iddia çerçevesinde tepkiyle karşılaşmış ve her fırsatta Aşağılanma Yüzyılı meselesini Japonya'nın yüzüne çarpmaktan geri durmamıştır.

Japonya açısından ise Aşağılanma Yüzyılı meselesi bir tehdit olarak görülmemektedir ve Japonya, Çin'in konuya ilişkin taleplerine görece ılımlı bir tutum sergilemektedir. Bununla birlikte Çin'in özür talebi, tazminat ve savaş zamanı seks köleleri gibi Aşağılanma Yüzyılı dönemindeki sorunlara ilişkin yapıcı bir tutum sergilemekten kaçınmaktadır. Nitekim 2015 yılında dönemin Başbakanı Abe İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya'nın neden olduğu olaylara ilişkin “derin bir pişmanlık” duyduğunu belirtse de açıkça özür dilemekten kaçınmıştır (BBC News, 2015).

Sonuç olarak Aşağılanma Yüzyılı meselesi Çin-Japonya ortak tarihinde yer alan hem iç siyasette hem de ikili ilişkilerde önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Çin tarafında bir lider ve karar alıcı olarak Xi bu meseleyi Japonya'nın güvenlik politikalarını eleştirmek ve iç siyasette gücünü ve otoritesi arttırmak için kullanmaktadır. Çin'in bir yüzyıl boyunca başta Japonya ve diğer emperyalist güçler tarafından aşağılandığı anlatısı bunun tekrarını önleyeceği iddia edilen politikaların toplum tarafından kabul görmesi için kullanılmakta ve yerel bir kurum olan ÇKP'nin konumunu toplum önünde güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Diğer yandan Japonya bu konuda sorumluluk almayı kabul etse de resmi olarak kendisini uluslararası sistemde kötü gösterecek ve kendi toplumunun bazı kesimlerinde başkaldırıya neden olabilecek adımlar atmaktan kaçınmakta ve Çin'in resmi özür talebine sıcak bakmamaktadır. Bu bağlamda bu meselenin uluslararası sistemin verdiği sinyallerden olmadığı, dış politikayı etkileyen ara değişkenlere bağlı bir mesele olduğu söylenebilir.

3.1.2. Nükleer Güç

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana tartışmalı bir konu olan nükleer silahlanma Çin-Japonya ilişkilerinde de önemli bir yere sahiptir. Nükleer kitle imha silahlarının etkilerini birinci elden deneyimlemiş olan Japonya bu konuda pasifist bir tutum sergilerken diğer yandan Çin uluslararası sistemde nükleer kitle imha silahlarına sahip ülkeler arasında yer almaktadır.

Çin, 1953 yılında atom enerjisinin barışçıl yollarla kullanılması amacıyla nükleer programını ve 1955 yılında ise ilk nükleer silahlanma programını başlatmıştır. Çin'in gerçekleştirdiği 45 nükleer silah testinin ilki 1964 yılının ekim ayında başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir (Center for Arms Control and Non-Proliferation, 2023). Çin'in nükleer silahlanması konusunda Mao Tse-tung meşhur sözüyle atom bombasını “kâğıttan kaplana” benzetmiştir. Bu benzetme ile Mao nükleer silahlar ne kadar artarsa bir nükleer savaşın çıkmasının o kadar ihmal dışı olduğunu belirtmektedir (Propper, 2020). Çin Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'nı en son imzalayan beş nükleer devletten biri olmuştur (Center for Arms Control and Non-Proliferation, 2020).

Çin nükleer silahlanmasına rağmen nükleer bir saldırı altında kalma ihtimalini tehdit olarak görmemiştir. Çinli karar alıcılar Çin'in nükleer, kimyasal ya da biyolojik bir saldırı ile yenilemez olduğu görüşünü paylaşmaktaydı ve gizli askeri belgelerde de bu görüş tekrar edilmişti. Buna gerekçe olarak ise Çin'in geniş sınırları, büyük nüfusu ve sanayi merkezlerinin dağınık düzende olması gösterilmekteydi (Rosa, 2018, s. 19).

Bu görüşe rağmen nükleer silahlanmaya devam eden Çin'in nükleer silahlanma konusundaki uzun yıllar süren politikaları ikinci bir saldırı gerçekleştirebilecek kadar diğer bir deyişle “minimum caydırıcılık” sağlayacak kadar nükleer silaha sahip olmak ve hiçbir zaman nükleer silahları ilk kullanan taraf olmama politikası olan “ilk kullanıma hayır” politikalarıdır (Geller, 2022). Çin, 2019 yılından itibaren nükleer silahlarını modernize etmenin yanı sıra arttırmaya başlamıştır. Yıllar boyunca 200 ila 300 arasında nükleer başlığa sahip olan Çin'in 2022 yılında nükleer başlık sayısı 400'ü bulmuştur (Cunningham, 2023). Bu durum Çin'in yıllardır sürdürdüğü “minimum caydırıcılık” ve “ilk kullanıma hayır” politikalarını terk edecek mi sorusunu ortaya çıkarmıştır.

6 ve 9 Ağustos 1945 tarihlerinde ABD'nin Hiroşima ve Nagazaki'ye attığı atom bombaları ile İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği söylenebilir. Japonya yaşadığı bu tecrübe ile dünyada nükleer silahla saldırıya uğramış olan tek ülke olmuştur. Atom bombasının yaşattığı korkunç yıkıcı güç ve bıraktığı etki Japon halkının nükleer güce ve nükleer silahlanmaya karşı bir tutum sergilemesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'nı kaybetmesiyle birlikte ABD tarafından işgale uğramış ve “barış anayasası” olarak da adlandırılan Japonya'yı pasifist bir devlet haline getiren ABD tarafından hazırlanmış bir anayasa kabul edilmiştir. Barış anayasasının

“9.maddesi Japonya'nın Dünya Savaşı'nın yıkımından sonra ekonomisini yeniden inşa etmeye odaklanırken anavatanı savunmakla sınırlı bir öz savunma gücüne sahip olmasına izin verecek şekilde yorumlanmıştır” (Roehrig, 2017, s. 39). Japonya üç nükleer-dışı prensip açıklamıştır. Bu şekilde nükleer silahların üretimini, bulundurulmasını ve kullanılmasını yasaklamıştır. Japonya bu açıklamasının ardından zaman içinde pek çok kez nükleer silahların varlığına şiddetle karşı olduğunu belirtmiştir. 1955 yılında Atom Enerjisi Temel Kanunu kabul edilse de kanunda atom enerjisinin araştırılması, geliştirilmesi ve kullanılması barışçıl amaçlarla sınırlı olacağı açıkça belirtilmiştir (DiFilippo, 2000, s. 572).

1952 yılında Japonya ve ABD arasında imzalanan güvenlik anlaşmasına göre ABD “nükleer şemsiye” de dahil olmak üzere Japonya'yı dış tehditlerden korurken Japon ordusu Japonya'yı iç tehditlerden koruyacaktır (Ofek, 2018). Japonya nükleer silah karşıtı tutumunu korumaya devam ederken birçok defa ABD'den ihtiyaç durumunda nükleer silah konusunda destek gösterileceğine dair güvence talep etmiştir. Nitekim ABD 1972 yılında Japonya'ya iade ettiği Okinawa adasında Soğuk Savaş boyunca nükleer silahlar bulundurmıştır (National Security Archive, t.y.).

Japonya'nın sarsılmaz denilebilecek nükleer silah karşıtı tutumu birçok defa siyasi elitler tarafından sınanmıştır. Öyle ki Japonya Başbakanı Abe nükleer gücün elektrik ihtiyacı için bir gereklilik olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Abe hükümeti Japonya'nın ülke anayasasında Japonya'nın nükleer silahlara sahip olmasını ya da kullanmasını açıkça yasaklayan hiçbir hüküm bulunmadığını açıklamıştır (Ofek, 2018).

Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesinin üzerine eski Japonya Başbakanı Abe Japonya'nın ABD'nin nükleer silahlarına ev sahipliği yapması gerektiğini savunmuştur. Ancak Abe'nin sözlerine karşılık Japonya Başbakanı Kişida Fumio hızlıca bu söylemi reddederek Japonya'nın nükleer karşıtı politikasını yinelemiştir (McCurry, 2022). Abe görevden ayrılmış olmasına rağmen Japonya'nın nükleer silahlanması gerektiğine vurgu yapmış ve kamuoyunu bu konuda etkilemeye çabalamıştır. Ancak 2021 yılında yapılan bir ankete göre toplumun %75'i Japonya'nın Nükleer Silahların Yasaklanması Anlaşması'nı imzalamasından yana çıkmıştır (Wingfield-Hayes, 2022).

Japonya açısından Çin'in nükleer güç olması uzun vadede endişe yaratacak ciddi bir mesele olmasına rağmen toplumun nükleer silahlanma konusundaki isteksizliği nedeniyle bu konuda yapıcı bir adım atamamaktadır. Çin ile topyekûn bir savaşa girme ihtimali çok düşük olmasına rağmen iki ülke arasındaki başta Senkaku/Diaoyu adaları gibi yaşanan toprak ve sınır anlaşmazlıkları iki ülkeyi karşı karşıya getirebilecek kadar ciddi sorunlardır. Bunun yanı sıra Çin'in artan askeri kapasitesi ve bu konudaki kapalı tavrı bu riski daha fazla arttırmaktadır. Kuzey Kore'nin nükleer güç olması yakın zamanda daha ciddi bir mesele olmasına rağmen Çin'in yarattığı tehdit uzun vadede göz ardı edilemeyecek seviyededir (Roehrig, 2017, s. 64)

Diğer yandan Çin açısından Japonya'nın nükleer silahlanma konusunda pasifist kalmasına rağmen ABD'nin nükleer şemsiyesi altında ABD'nin nükleer silahlarına erişimi olması kendi güvenliği açısından bir tehdit olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra Çin nükleer gücü bir caydırma politikası olarak kabul etmekte ve Çin'in nükleer kapasitesini güncel tutarak ve arttırarak bu caydırma politikasını korumayı amaçlamaktadır. Nitekim Çinli karar alıcılar nükleer silahları büyük güç statüsü olarak kabul etmektedir (Kulacki, 2024).

Sonuç olarak Çin Japonya ilişkilerinde nükleer güç meselesi önemli bir yere sahiptir. Neoklasik Realizmin yanı sıra geleneksel Realist kuramların da değindiği gibi askeri gücün arttırımı güvensizlik doğurmakta ve devletleri bu gücü dengelemeye zorlamaktadır. Japonya'nın ara değişken olan devlet-toplum ilişkilerinde toplumun nükleer silahlanma konusundaki isteksizliği Japonya'nın pasifist kalmasına neden olmaktadır. Ancak Japonya Çin'e karşı nükleer güç arttırımını dengelemek için ABD'nin nükleer şemsiyesi altına girerek aşmaya çalışmış ve güvenliğini sağlamaya çabalamıştır.

3.1.3. ASEAN ile İlişkiler

8 Ağustos 1967 tarihinde Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland dış işleri bakanları Bangkok'ta bir araya gelerek günümüzde ASEAN Deklarasyonunu imzalamasıyla Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği diğer bir deyişle "ASEAN" kurulmuştur. ASEAN'ın amacı üye ülkeler arasında ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, eğitim ve diğer alanlarda iş birliğidir (ASEAN, t.y.). 2007 yılında tüzel kişilik kazanan ASEAN, 2015 yılında ise siyasi-güvenlik, ekonomik ve sosyo-kültürel olmak üzere üç alanda birer

topluluk oluşturmak amacıyla ASEAN Topluluğunu hayata geçirmiştir. Geçirdiği bu değişikliklerin ardından ASEAN günümüzde çeşitli komitelerin binden fazla toplantı yaptığı karmaşık bir örgüt haline gelmiştir (Yukawa, 2017).

Güneydoğu Asya bölgesi hem Japonya hem de Çin dış politikalarında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle ASEAN ile ilişkiler iki ülkenin de dış politikalarından başlıca yer almaktadır. Bu bağlamda, 1994 yılında bölgedeki siyasi ve güvenlik ilişkilerinde iş birliğini sağlamak amacıyla kurulan ASEAN Bölgesel Forumunun (ARF) Çin ve Japonya yesi olmuştur. 1996 yılında ise, iki ülke de ASEAN'ın daveti zerine Asya-Avrupa Zirvesinin (ASEM) yesi olmuşlardır. Bunun yanı sıra, 1997 yılında ASEAN Plus'ın Güney Kore ile birlikte üç üyesinden biri olan Çin ve Japonya ASEAN lkeleri ile derin ikili ilişkiler içindedir.

Japonya'nın bölgeye olan ilgisi ye ülkeler arasında geçmişe dayanan bir şüphe ile karşılanmıştır. Ancak bu durum ekonomik ilişkilerin gelişimini etkilememiştir. Japonya'nın bölgeye yaptığı ODA yardımları 1960'ların ilk yıllarında 200-300 Milyon ABD dolarından katlanarak 1960'ların sonlarında 1.3 Milyar ABD dolarını bulmuştur. 1970'li yıllarda bu artış devam etmiştir (Shoji, 2009, s. 160). Japonya-ASEAN ilişkileri 1977 yılında açıklanan Fukuda Doktrini ile yeni bir boyut kazanmıştır. Dönemin Japonya Başbakanı Fukuda Takeo tarafından açıklanan bu doktrine göre,

Birincisi, barışa adanmış bir ulus olan Japonya, askeri güç rolünü reddetmekte ve bu temelde Güneydoğu Asya'nın ve dünya toplumunun barış ve refahına katkıda bulunmaya karardır. İkinci olarak, Güneydoğu Asya lkelerinin gerçek bir dostu olan Japonya, bu ülkelerle sadece siyasi ve ekonomik alanlarda değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel alanları da kapsayan geniş bir yelpazede "kalpten kalbe" anlayışa dayalı karşılıklı güven ve itimat ilişkisini pekiştirmek için elinden geleni yapacaktır. nc olarak Japonya, ASEAN ve ye ülkelerinin eşit bir ortağı olacak ve bölge dışındaki benzer düşüncedeki diğer uluslarla birlikte dayanışma ve dirençlerini güçlendirme çabalarında onlarla olumlu iş birliği yapacak, aynı zamanda Hindiiini uluslarıyla karşılıklı anlayışa dayalı bir ilişki geliştirmeyi hedefleyecek ve böylece tüm Güneydoğu Asya'da barış ve refahın inşasına katkıda bulunacaktır (ASJA (Asia Japan Alumni) International, 1977).

Fukuda Doktrini ile Japonya'nın Güneydoğu Asya lkeleri ile ilişkileri karşılıklı güven ve itimat ile derinleşmiştir. Nitekim Japonya 1978 yılında ASEAN'ın ilk diyalog partneri olmuştur. Japonya ASEAN'a geleneksel olmayan güvenlik sorunlarına yönelik destekte

bulunmaktadır. Bunların arasında deniz güvenliği, insan güvenliği, siber güvenlik vb. yer almaktadır. Japonya'nın bölgedeki barışı koruma ve barışın yeniden inşası da dahil olmak üzere bölgede geleneksel olmayan güvenlik konusundaki kararlılığı artmıştır (Shoji, 2009, s. 178). Japonya için ASEAN ile ilişkiler 2012 ve 2022 yılları arasında da önemini korumuştur. Bu bağlamda, Abe'nin yeniden göreve geldikten sonra ilk ziyaret ettiği ülkeler ASEAN ülkeleri olmuştur. Abe ziyaretlerinde Japonya'nın ASEAN diplomasisinin beş prensibini açıklamıştır. Bu beş prensip şu şekildedir:

1) İlk olarak, ASEAN üyesi devletlerle birlikte özgürlük, demokrasi ve temel insan hakları gibi evrensel değerleri korumak ve teşvik etmek.

(2) İkinci olarak, ASEAN üyesi devletlerle iş birliği içerisinde en hayati ortak varlık olan özgür ve açık denizlerin güçle değil kanun ve kurallarla yönetilmesini sağlamak ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Asya-Pasifik bölgesine yönelik yeniden dengelenmesini memnuniyetle karşılamak.

(3) Üçüncü olarak, Japonya'nın ekonomik canlanması ve hem Japonya'nın hem de ASEAN üyesi ülkelerin refahı için çeşitli ekonomik ortaklık ağları aracılığıyla mal, para, insan ve hizmet akışları da dahil olmak üzere ticaret ve yatırımı daha fazla teşvik etmek.

(4) Dördüncü olarak, Asya'nın çeşitli kültürel miraslarını ve geleneklerini korumak ve beslemek.

(5) Ve beşinci olarak, karşılıklı anlayışı daha da geliştirmek için genç nesiller arasında değişimleri teşvik etmek. (MOFAJ, 2013)

Abe'nin açıkladığı bu beş prensip ile Japonya'nın “özgür ve açık Hint-Pasifik” ve “barışa karşı proaktif katkı” politikalarının ASEAN ile ilişkilerinde de temel aldığını göstermektedir. Japonya, ASEAN ile ilişkilerinde, ABD'nin bölgedeki müttefikinden daha fazlası olduğu aşikardır. “Japonya, Güneydoğu Asya'nın uzun süredir devam eden direnç oluşturma, “ASEAN merkeziliğini” sürdürme ve herhangi bir dış gücün bölgeyi yönetmesini engelleme hedeflerine ulaşmasında kilit rol oynamaktadır” (Ciorciari, 2021, s. 26).

Çin'in ASEAN ile ilişkilerine gelinirse Japonya'nın aksine ikili ilişkiler Çin'in Soğuk Savaş politikaları nedeniyle olumlu gelişmemiştir. Çin'in bölgedeki komünist güçlere verdiği destek ASEAN üyesi Tayland, Singapur, Malezya, Endonezya ve Filipinler için sorun teşkil etmiştir. Ancak 1980'li yıllardan itibaren Çin'in bölge politikasını

değiştirmesiyle Çin-ASEAN ilişkileri olumlu yönde gelişmeye başlamıştır. 1997 yılında yaşanan Asya Ekonomik Krizinden ağır şekilde etkilenen ASEAN üye ülkelerine karşın krizden neredeyse hiç etkilenmeyen Çin üye ülkelere yönelik bir dizi destek üretmiştir. Böylelikle Çin ASEAN'ın en yakın ekonomik partnerlerinden biri haline gelmiştir (Shoji, 2009, s. 166). Öncelikle ekonomik ilişkilerin geliştiğı Çin ve ASEAN ilişkileri, Çin ve ASEAN Serbest Ticaret Anlaşmasının imzalanmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır.

Çin'in 2012 sonrası ASEAN politikasında da "Çin Rüyası" politikası açıkça görülmektedir. ABD'nin ve Japonya'nın bölgedeki etkisi Çin tarafından hegemonya olarak tanımlanmakta ve Çin kendisini Asya'nın merkezine alarak Asya bölgesinin yalnızca Asyalılara ait olduğunu savunmaktadır. Nitekim 2014 yılında Çin Başkanı Xi konuya ilişkin olarak Asya meselelerini yürütmesi, Asya sorunlarını çözümülemesi ve Asya'nın güvenliğinin korunması Asya halkları tarafından yapılması gerektiğini savunmuştur. Böylelikle Çin yükselecek ve Asya'nın merkezindeki doğal statüsünü geri kazanacaktır (Strangio, 2020, s. 12).

Çin ve ASEAN arasındaki ekonomik ilişki o kadar ilerlemiştir ki 2020 yılında ASEAN Çin'in en büyük partneri olmuştur (Huld, 2024). ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşının tırmanmasıyla birlikte Çin Güneydoğu Asya piyasasına yönünü çevirmiş ve Güneydoğu Asya'dan çip ithalatını arttırmıştır. Bunun yanı sıra ABD'nin uyguladığı gümrük vergisinden kaçınmak için üretim üslerini bölgeye taşımıştır. Ancak bu gelişkin ekonomik ilişkilere karşın ASEAN, Çin'in yükselişi konusunda endişelere sahiptir. Bu endişeler, ASEAN ülkelerinin sahip olduğı Çin kökenli nüfusun yanı sıra Çin'in Güney Çin Denizi politikalarıdır. 2009 yılında Çin, Güney Çin Denizi'nin yüzde 90'ına sahip olduğunu gösteren sözde dokuz çizgili bir haritayı Birleşmiş Milletlere sunmuştur. Bu tarihten itibaren Çin'in bölgedeki itilafı alanlar üzerinde tartışılmaz egemenlik iddiasında bulunması ve 2012 yılında Scarborough Sığılığı'nın etkin kontrolünü Filipinler'den alması gibi gelişmeler Çin ve Güney Çin Denizi'ndeki diğerk aktörlerin ilişkilerine olumsuz yansımıştır (Brands & Cooper, 2018, s. 15).

Harita 3.1. Çin'in Güney Çin Denizindeki İddia Ettiği Karasuları

SOUTH CHINA SEA

Territorial disputes in South China Sea

China's territorial claims over the strategic waterway overlap with exclusive economic zone claims of Brunei, Malaysia, the Philippines and Vietnam

Kaynak: (Al Jazeera Staff, 2024).

Çin'in bölgedeki orta ve uzun vadeli stratejik planları ASEAN için bir belirsizlik yaratmaktadır. ASEAN, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki hak iddiaları ve başlıca Vietnam ve Filipinler'i etkileyen politikalarına yaklaştığı çözüm, bu sorunları uluslararası hukuka uygun barışçıl yollarla çözmektir. Bu bağlamda, Çin ve ASEAN ilişkileri ekonomik açıdan istikrarlı bir şekilde derinleşirken siyasi ve güvenlik ilişkileri istikrarsız bir yol izlemektedir.

Çin-Japonya ilişkilerine gelindiğinde, ASEAN ile ilişkiler, iki ülkenin de bölgedeki çıkarlarının çatışmasıyla birlikte bir çeşit rekabete dönüşmüştür. İki ülke de ASEAN üye devletlerini kendi etki alanlarına almaya çalışmaktadır. Çin ve Filipinler'in arasındaki Spratly adalarının hak iddiası sorununa karşılık Japonya, Güney Çin Denizi'nden geçen deniz yollarının kesintiye uğrama ihtimaline karşı Filipinler'e kıyı güvenliği sağlayacak tekneler satın alması için ODA yardımı planı çıkartmıştır (Chung, 2013, s. 820). Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki hak iddiaları, bu iddialardan etkilenen ASEAN üye ülkeleri ile Japonya'yı daha da yakınlaştırmıştır.

Çin'in Güney Çin Denizindeki agresif tutumuna karşın Japonya, “özgür ve açık Hint-Pasifik” politikası doğrultusunda ASEAN ülkeleri ile ilişkileri geliştirmeye ve karşılıklı iş birliğine ağırlık vermiştir. Abe'nin teşvik ettiği bu politikanın “hukukun üstünlüğü; seyrüsefer özgürlüğü ve serbest ticaretin teşvik ve tesisi; ekonomik refah arayışı, barış ve istikrara bağlılık” olmak üzere üç temel unsuru vardır. “ASEAN üye devletleri, özellikle gelişmiş bağlantı ve ekonomik kalkınmaya yaptığı vurgu olmak üzere, özgür ve açık Hint-Pasifik ile temel bir mutabakat içindedir. Aynı zamanda, stratejiye açık bir onay veya kesin bir destek vermekten kaçınma eğilimi de yadsınmamaktadır” (Shoji, 2018).

Japonya'nın 2012 sonrası önemli bir diğer politikası olan “barışa proaktif katkı” politikası doğrultusunda Japonya ASEAN ile güvenlik ilişkilerini derinleştirirken, Çin'in “Kuşak ve Yol Girişimi” de dahil olmak üzere ASEAN ile ekonomik iş birliği derinleşmeye devam etmiştir. Çin ve Japonya'nın bölgedeki rekabetinin yanı sıra bölgedeki kendi etkinliğini arttırma arzusu olduğu söylenebilir. Nitekim Japonya'nın Çin'e karşı olarak ABD'nin yanı sıra daha fazla aktör ile iş birliği yaparak özgür ve açık Hint-Pasifik yaratma arzusu, ASEAN ile ilişkilerinde açıkça görülmektedir. Bu bağlamda ASEAN ile ilişkilerde Japonya ASEAN'ın da parçası olduğu, Avusturalya, Hindistan ve Yeni Zelanda gibi ülkelerin üyesi olduğu Doğu Asya Zirvesi'ne dikkatini vermekte iken Çin bu ülkelerin bulunmadığı ASEAN Plus Three Zirvesine dikkatini vermektedir.

Çin'in ekonomik olarak yükselmesi ve Çin Halk Kurtuluş Ordusunun gittikçe genişlemesi, Japonya için ASEAN gibi örgütlerle iş birliğini derinleştirmeyi zorunluluk haline getirmiştir. Bu amaçla Japonya ASEAN ülkelere deniz güvenliğini arttırmaya yönelik desteklerde bulunarak özellikle Güney Çin Denizi'nde Çin'i dizginlemeyi amaçlamıştır (Oba, 2020).

Japonya'nın “Çin tehdidi” söylemine karşılık Çin'in ASEAN ülkeleri ile olan derin ekonomik ilişkileri ASEAN ülkelerini Çin karşıtı bir tutum sergilemekten kaçınmalarına neden olmaktadır. ASEAN örgüt olarak Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki eylemlerine temkinli yaklaşmakta ve sorunların diplomatik araçlarla barışçıl bir şekilde çözümlenmesinden yana bir tutum sergilemektedir. Çin ise Güney Çin Denizi'ndeki diğer ülkelere zorbalık etmeyeceğini ve “hegemonya” altına almayacağını savunmaktadır. Konuya ilişkin Çin Başkanı Xi Çin, “ASEAN'ın iyi bir komşusu, iyi bir dostu ve iyi bir ortağıydı ve her zaman da öyle olacaktır” demiştir (Reuters, 2021). Ancak Çin'in

bölgedeki atılgan politikaları, Xi'nin yatıştırıcı söylemleriyle tezat oluşturmakta ve bölgede bir güvenlik tehdidi olduğu söylemi kabul görmekte ve ASEAN ülkelerini buna karşı Japonya ile yakınlaştırmaktadır.

Çin-Japonya ilişkilerinde ASEAN ülkeleri ve ASEAN ile ilişkiler bölgede etkinliğini arttırmak için iki ülke olan Çin ve Japonya'yı karşı karşıya getiren bir meseledir. Japonya Başbakanı Kişida Fumio 2023 yılında ASEAN için Japonya'nın Küresel Güney'deki en "en yakın ve en önemli ortağı" olduğunu belirtmiştir (Kamisuna, 2025). Bunun yanı sıra Japonya'nın Açık ve Özgür Hint-Pasifik girişiminde önemli bir liman olan ASEAN ülkelerinin Japonya açısından önemi büyük olmakta ve bu açıdan ülkelere güvenlik ve ekonomik ilişkileri derinleştirme üzerine adımlar atmaktadır. Çin açısından ASEAN ülkeleri bölgede Japonya ve ABD etkinliğini azaltıp kendi etkinliğini artırma konusunda önemli bir yere sahiptir. Ancak bölgedeki hak iddiaları ve bu konudaki kararlı ve sert tutumu bu ilişkileri baltalamaktadır.

Neoklasik Realizm açısından Çin-Japonya ilişkilerinde ASEAN ülkeleri ile ilişkiler geleneksel Realist kuramlarla paralel bir seyir izlemektedir. Çin ve Japonya rasyonel aktörler olarak bölgedeki etkinliklerini artırma yarışı içindedir. Bunu gerçekleştirmek için ASEAN ülkeleri ile ilişkileri derinleştirmeye çabalamakta ve diğerinin etkinliği azaltmaya çalışmaktadırlar. ASEAN ülkeleri ise buna karşılık Japonya ile olan kanlı geçmiş ve Çin'in hak iddialarına rağmen rasyonel davranmakta ve iki ülke ile de ilişkilerini derinleştirerek çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Ara değişkenlerin etkisi iki ülkenin de politikalarında ön plana çıkmamakla birlikte Çin'in bölgedeki proaktif politikaları Xi'nin "tek Çin" politikasına yaklaşımını etkisini gösterir niteliktedir.

3.1.4. Dörtlü Güvenlik Diyalogu (QUAD)

2004 yılında Hint Okyanusu'nda gerçekleşen yıkıcı tsunami ile mücadele kapsamında ABD, Hindistan, Avusturalya ve Japonya bir araya gelerek acil durumda müdahale etmek ve insani yardımı koordine etmek amacıyla "Tsunami Çekirdek Grubunu" oluşturmuştur (Fraser, 2023). Bu grup daha sonrasında dört ülkenin dahil olduğu gayri resmi dörtlü bir stratejik diyaloga evrilmiştir. 2007 yılında Hindistan ziyaretinde Hindistan Parlamentosunda,

Pasifik ve Hint Okyanusları artık özgürlük ve refah denizleri olarak dinamik bir birleşim meydana getirmektedir. Coğrafi sınırları ortadan kaldıran “daha geniş bir Asya” artık belirgin bir şekil almaya başlıyor. Ülkelerimiz bu denizin daha da genişlemesini sağlama ve bu denizleri besleyip zenginleştirerek en açık şeffaflık denizleri haline getirme kabiliyetine ve sorumluluğuna sahiptir. (MOFAJ, 2007)

şeklinde yaptığı açıklama ile Japonya Başbakanı Abe ilk kez “özgür ve açık Hint-Pasifik” politikasına değinmiş ve Asya’da Hindistan’ın da dahil olduğu bir diyalog girişimi başlatmayı hedeflemiştir. Abe, dört demokratik ülkenin, ortak değerlerini Asya’ya yaymak ve iş birliğini arttırmak amacıyla bir araya gelerek dörtlü bir diyalog kurulması gerektiğini savunmuştur (Rai, 2018, s. 139). Nitekim Abe’nin bu girişimi sonuç vermiş, ABD başkan yardımcısı Dick Cheney, Avusturalya Başbakanı Jon Howard ve Hindistan Başbakanı Manmohan Singh’in desteğiyle, 2007 yılının ağustos ayında Filipinler’de düzenlenen ASEAN Bölgesel Forumu zirvesinde “Dörtlü Güvenlik Diyalogu (Quadrilateral Security Dialogue)” kurulmuştur.

1992 yılından beri ABD ve Hindistan’ın ortaklığı ile Malabar bölgesinde deniz tatbikatı yapılmaktadır. 2007 yılında bu tatbikatların ikincisine Dörtlü Güvenlik Diyalogu’nun diğer ortakları olan Japonya ve Avusturalya ile birlikte Singapur da dahil olmuştur. Bu tatbikat Çin tarafından tehdit olarak algılanmış ve Çin, Dörtlü Güvenlik Diyalogu ’nu “Asya NATO’su” olarak adlandırmıştır (Gopal, 2020).

2008 yılında Avusturalya Çin ile olan ilişkilerinin etkilenmesinden çekindiği ve Dörtlü Güvenlik Diyalogu ile ilgili başka çekinceleri olduğu için oluşumdan ayrılmaya karar vermiştir. Hindistan da Dörtlü Güvenlik Diyalogu’nun dış politikasını etkilemesinden çekinmiştir (Envall, 2019, s. 3). Bunun üzerine, Dörtlü Güvenlik Diyalogu’nun mimarı olan Abe’nin istifa etmesiyle birlikte diyalog rafa kaldırılmıştır. Ancak bu durum diyalogun sonunu getirmemiş, yalnızca duraklamasına neden olmuştur.

Nitekim Abe’nin 2012 yılında yeniden Japonya Başbakanı seçilmesiyle birlikte Dörtlü Güvenlik Diyalogu yeniden gündeme gelmiştir. Abe yeniden ABD, Hindistan, Avusturalya ve Japonya’nın bir arada olduğu bir “güvenlik pırlantası” projesinden bahsetmiştir. Bu konuya ilişkin Abe Project Syndicate’de yayınladığı yazısında (2012):

Doğu Çin Denizi ve Güney Çin Denizinde devam eden anlaşmazlıklar Japonya’nın dış politikada en büyük önceliğinin ülkenin stratejik ufuklarını genişletmesi gerektiği

anlamına gelmektedir. Japonya olgun bir deniz demokrasisidir ve yakın ortakları seçimi bu gerçekliği yansıtmalıdır. Hint Okyanusu bölgesinden Batı Pasifik'e kadar uzanan ortak deniz varlıklarını korumak amacıyla, Avustralya, Hindistan, Japonya ve ABD'nin Hawaii eyaletinin bir pırlanta oluşturacağı bir strateji öngörmekteyim.

şeklinde açıklamada bulunmuştur. Abe'nin tartışmalı “güvenlik pırlantası” önerisinin ardından üç yıl içerisinde Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki agresif hak iddiaları şiddetlenmiştir. Çin, bölgedeki Spratly adalarında hak iddia etmiş ve yakınlarına yapay adalar inşa etmeye başlamıştır. 2012 ile 2015 yılları arasında Spratly adalarının batık resiflerinde yedi adet yapay ada inşa eden Çin bu adalar sayesinde askeri gücünü genişletmiştir. 2016 yılında ise Vietnam'ın da hak iddia ettiği Paracel adalarında bulunan Woody adasına anti-savaş uçak füze rampaları konuşlandırmıştır (Lee & Lee, 2016, s. 288). Abe ise Hindistan ve Avustralya ile ikili ilişkileri geliştirmeye odaklanmış ve planladığı güvenlik pırlantasını gerçeğe dönüştürmek amacıyla çalışmalara başlamıştır (Yoshikatsu, 2016). Ancak güvenlik üzerine ülkeler arası iş birliği artsa da Abe'nin hayalindeki pırlanta gerçekleşmemiştir.

Harita 3.2. Dörtlü Güvenlik Diyalogu (QUAD)

Kaynak: (Vajirao & Reddy Institute, 2024).

ABD başkanlığına Donald Trump'ın gelmesiyle birlikte 2017 yılında Dörtlü Güvenlik Diyalogu yeniden gündeme gelmiştir. ABD'nin Çin ile girdiği ticaret savaşının yanı sıra Çin'in Doğu ve Güney Çin Denizi'ndeki bölgesel hak talepleri Dörtlü Güvenlik

Diyaloğu'nun yeniden doğuşuna ön ayak olmuştur. Kısaca "QUAD" adını alan oluşum, ayrıca "QUAD 2.0" olarak da adlandırılmaktadır.

Japonya'nın "özgür ve açık Hint-Pasifik" politikasını destekleyen QUAD, Çin tarafından başta ciddiye alınmamıştır. Öyle ki Çin Savunma Bakanı Wang Yi QUAD için "Pasifik veya Hint Okyanusu'ndaki deniz köpüğü gibidirler: biraz ilgi çekerler ama kısa sürede dağılırlar" demiştir (Rudd, 2021). Ancak yalnızca iki yıl sonra Çin QUAD'ı Hint-Pasifik bölgesinin NATO oluşumu olarak nitelendirerek eleştirmiştir (Asia Society Policy Institute, 2023). 2017 yılında ASEAN zirvesinde, 2019 yılında New York'ta, ABD, Hindistan, Avusturalya ve Japonya dış işleri bakanları bir araya gelmiştir. 2020 yılında Tokyo'da yapılan görüşmede ise yılda bir kez toplanma konusunda uzlaşmaya varmışlardır (Fujita, 2020). 2020 yılından bu yana iki deniz tatbikatı gerçekleştirmiş olan QUAD resmi olarak bir güvenlik ittifakı olarak kabul görmese de Çin tarafından bölgesel istikrarı ve barışı bozduğu iddia edilmektedir. 2022 yılında Japonya'da düzenlenen "QUAD zirvesinde yapılan ortak açıklamada dört ülke lideri Hint-Pasifik'te özgürlük, hukukun üstünlüğü, toprak bütünlüğü ve egemenlik ilkelerini yeniden vurgulamıştır" (Çokgüçlü, 2022, s. 334).

Çin-Japonya ilişkilerinde QUAD meselesi ikili ilişkileri olumsuz yönde etkilemiştir. QUAD oluşumu Japonya için başarı ile sonuçlanmıştır. Çin'in bölgedeki eylemleri ve artan militarizasyonu Japonya için açıkça tehdit unsuru olmaktadır. Japonya'nın "özgür ve açık Hint-Pasifik" politikasına Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki eylemleri engel teşkil etmektedir. Japonya'nın QUAD konusundaki ısrarlı tutumu ve girişimi ile özellikle Doğu Çin Denizi'ndeki hak iddialarını korumak ve Çin'i çevreleyerek kendini Çin'e karşı korumayı amaçlamıştır. Abe'nin "Pekin gölü" söylemi başta ABD olmak üzere QUAD ülkeleri tarafından karşılığını bulmuş ve böylelikle QUAD yeniden doğmuştur.

Diğer yandan Çin açısından QUAD büyük bir sorun teşkil etmektedir. Çin'e göre bu oluşum diğer Asya ülkelerine doğru genişleyebilir ki QUAD Plus görüşmeleri bu ihtimali gerçekçi kılmaktadır. QUAD, Çin'in bölgedeki konumunu doğrudan etkilemektedir. Ancak başta ASEAN olmak üzere bölge ülkeleri özellikle Çin ile olan ilişkileri nedeniyle QUAD oluşumuna temkinli yaklaşmaktadır. Ancak Çin'in yükselişi ve özellikle Güney Çin Denizi'ndeki proaktif tutumu QUAD'ı bu ülkeler için bir alternatif haline getirmektedir.

Sonuç olarak QUAD girişimi Japonya Başbakanı Abe'nin ısrarlı girişimleriyle başarılmış bir oluşumdur. Japonya'nın 2012 sonrası dış politikasını destekleyen oluşum ile Çin'in bölgede dizginlenerek Japonya'nın ve müttefiklerinin çıkarları korunması amaçlanmıştır. Çin'e karşı bir dengeleme girişimi olan oluşumu Çin tepkiyle karşılamış ve üye ülkelerle ilişkilerinde bu tepkisini dile getirmiştir. Bir lider olarak Japonya Başbakanı Abe'nin oluşumdaki emeği göz önüne alındığında Japon dış politikasını şekillendirdiği söylenebilir. Bu açıdan karar alıcının imajı dış politikayı etkilemiş ve başarılı bir dengeleme politikası yürütülmüştür.

3.1.5. Kuşak ve Yol Girişimi

Çin Başkanı Xi 2012 yılında “Dirilişe Giden Yol” sergisinde yaptığı konuşmada, “Çin Rüyası”ndan bahsetmiştir. Xi'nin cümleleriyle,

Herkesin bir ideali, hırslı ve hayali vardır. Şu anda hepimiz Çin rüyasından bahsediyoruz. Kanaatimce, Çin ulusunun yenilenmesini sağlamak, modern zamanların ortaya çıkışından bu yana Çin halkının en büyük rüyası olmuştur. Bu rüya, Çin halkının birkaç neslinin uzun zamandır beslediği umudu somutlaştırmakta, Çin ulusunun ve Çin halkının genel çıkarlarını ifade etmekte ve Çin ulusunun tüm evlatlarının ortak arzusunu temsil etmektedir. (Achieving Rejuvenation Is the Dream of the Chinese People, 2012)

“Çin Rüyası” politikası Xi'ye göre Çin'in hem iç hem de dış politikasının temel taşlarından biri olmuştur. Nitekim bu politikanın bir parçası olarak tarihi ipek yolunu yeniden canlandırma projesi olan “Kuşak ve Yol Girişimi” ortaya çıkmıştır. 2013 yılında Kazakistan'da Çin Başkanı Xi modern “İpek Yolu Ekonomi Kuşağı” projesini duyurmuştur. Bu duyuruyu aynı yıl Endonezya'daki “21.yüzyıl Deniz İpek Yolu” projesini açıklaması izlemiştir (Xu, 2018, s. 52). Bu iki proje birlikte “Bir Kuşak Bir Yol Girişimi” olarak adlandırılmıştır ve daha sonra günümüzdeki “Kuşak ve Yol Girişimi” halini almıştır. 28 Mart 2015 tarihinde Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu, Kuşak ve Yol Girişimi'nin ortaklaşa inşasına ilişkin bir belge yayınlamıştır. “Vizyon ve Hareket” adlı bu belgeyle birlikte Kuşak ve Yol Girişiminin temel çerçevesi, temel iş birliği alanları ve iş birliği mekanizmaları belirlenmiştir. Kuşak ve Yol Girişimi'nin Kuşak kısmı Çin'i Orta Asya ve Rusya üzerinden Avrupa'ya, Orta Asya'dan Orta Doğu'ya, Güneydoğu Asya'dan Güney Asya'ya ve Hint Okyanusuna bağlamaktadır. Yol

kısmı ise Çin'i Güney Çin Denizi ve Hint Okyanusu üzerinden Avrupa'ya ve Güney Çin Denizi üzerinden Güney Pasifik Okyanusu'na bağlamaktadır (Schortgen, 2018, s. 25).

Harita 3.3. Kuşak ve Yol Girişimi

Kaynak: (World Bank Group, 2018).

Kuşak ve Yol Girişimi'nin beş önceliği bulunmaktadır. Bunlar, politika koordinasyonu, tesis bağlantıları, engelsiz ticaret, finansal entegrasyon ve insanlar arası bağdır. Kuşak ve Yol Girişimi ile Çin, Avrasya ile iş birliği kurarak iç ekonomik yapısını yeniden yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra Çin Başkanı Xi'nin "Çin rüyası" ve "ulusal yenilenme" politikalarının bir parçası olarak bu girişim ile birlikte Çin'in uluslararası normları şekillendirmesi ve küresel ekonomik düzeni etkilemesi amaçlanmaktadır (Nie, 2016, s. 423). Kuşak ve Yol Girişimi, uluslararası camiaya bir çeşit kazan-kazan projesi olarak tanıtılmıştır. Bu girişim ile yalnızca Çin değil girişime dahil olan diğer ülkeler arasında da iş birliği, etkileşim ve bağlantılık artacaktır.

Kuşak ve Yol Girişimi, Çin'in kendi hızlı kalkınma stratejisinin temel bir özelliği olan devasa altyapı çabalarının örnek alındığı, karayolları, demiryolları, petrol ve doğalgaz boru hatları, fiber optik ve iletişim sistemleri, limanlar ve havayollarından oluşan devasa bir projedir (Lairson, 2018, s. 40). Düşük ekonomik kalkınma seviyeleri ve geri kalmış altyapılar nedeniyle ekonomik olarak büyüyemeyen birçok Asya ve Avrupa ülkesi için Kuşak ve Yol Girişimi gibi bir proje fırsat olarak görülmüştür. Bu girişim, bu ülkelerde kısa vadede istihdam yaratıp ekonomik büyümeye olanak sağlayabilmekteyken uzun

vadede ekonomik büyüme potansiyelinin iyileştirebilmektedir. Bu sayede yalnızca gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkeler değil ayrıca küresel ekonomik büyümeye katkı sağlanarak hem gelişmekte olan hem de gelişmiş dünyaya fayda sağlamaktadır (Lin, 2018, s. 33). Kuşak ve Yol Girişimi projeleri ve yatırımları Asya, Afrika, Avrupa ve Güney Amerika olmak üzere çok sayıda ülkede hayata geçirilmiştir. 2023 yılı itibarıyla 150'den fazla ülke ve 30 uluslararası kuruluşla 200'ün üzerinde Kuşak ve Yol Girişimi İş Birliği Anlaşması imzalanmıştır (Feingold, 2023).

Kuşak ve Yol Girişimi'nin maddi açıdan fonlanması amacıyla Çin'in öncülüğünde Asya ülkelerinin üyesi olduğu Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (AIIB)'nin yanı sıra Çin tarafından İpek Yolu Fonu kurulmuştur. Çin "ayrıca İpek Yolu Ekonomik Kuşağı için 40 milyar dolar, Deniz İpek Yolu için 25 milyar dolar, AIIB için 50 milyar dolar ve İpek Yolu Fonu için 40 milyar dolar ayırarak girişimi önemli bir mali taahhülle desteklemiştir" (Clarke, 2017, s. 71).

Japonya Kuşak ve Yol Girişimi'ne çekinceli yaklaşmaktadır. ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki olan Japonya, Çin'in bölgede etkisini arttıracak bu girişimin bir parçası olmaktan kaçınmıştır. Bunun yanı sıra Kuşak ve Yol Girişimi'ne alternatif olarak 2015 yılında Japonya Başbakanı Abe "Kalite Altyapı Ortaklık Planı'nı" açıklamıştır. Bu plan ile Uluslararası İş Birliği Ajansı, Asya Kalkınma Bankası ve Japonya Uluslararası İş Birliği Bankası ile iş birliği yaparak Asya'da yüksek kaliteli kalkınma projelerine fon sağlamak amaçlanmıştır. Bu plan için gelecek 5 yıl için Japonya ve Asya Kalkınma Bankası 110 Milyar ABD doları ayrılmıştır. Bu plan ile Hindistan, Moğolistan ve Vietnam'da çeşitli altyapı projeleri desteklenmiştir (Jingye, 2019).

Japonya'nın Kuşak ve Yol Girişimine alternatif olarak olduğu bir diğer girişim ise "Özgür ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi" olmuştur. 2018 yılında Abe'nin "Özgür ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi olarak açıkladığı projenin Asya ve Afrika'yı birleştirmeyi amaçlayan üç hedefi bulunmaktadır. Bu hedeflerden ilki Hint-Pasifik bölgesinde hukukun üstünlüğü, serbest seyrüsefer ve serbest ticaretin oluşturulmasıdır. İkincisi liman ve demiryolları gibi altyapı projeleri ile ekonomik refahı canlandırmaktır. Son olarak ise deniz hukukunun uygulanması, insani yardım ve terörle mücadele gibi alanlarla bölgedeki barışın ve istikrarın korunmasıdır (Zengin, 2021, s. 135).

Japonya 2017 yılına kadar Kuşak ve Yol Girişimi'ne destek vermemiştir. Ancak 2017 yılında Japonya Kuşak ve Yol Girişimi'ne belli başlı şartlar ile dahil olmuştur. Bu şartlar 5 Japon bakanlığı bir araya gelerek oluşturduğu kılavuz ile belirlenmiştir. Bu kılavuza göre Japonya'nın yatırım yapabileceği Kuşak ve Yol projeleri enerji tasarrufu ve güneş santralleri ve yahut rüzgâr panellerinin geliştirilmesi gibi çevre koruma üzerine, Doğu Tayland'da endüstriyel parkların ortaklaşa geliştirilmesi gibi sanayileşmenin iyileştirilmesi ve Çin Avrupa demiryoluna bağlı sistemlerin geliştirilmesi gibi lojistik üzerine olan alanlardır. Ancak kılavuza göre askeri amaçlı kullanılma potansiyeli olan projeler desteklenmeyecektir (Jingye, 2019).

Japonya Kuşak ve Yol Girişimi'ne duyurulduğu 2013 yılından bu yana temkinli yaklaşmasının yanı sıra girişimin önemli bir parçası olan AIIB'ye üye olmamayı tercih etmektedir. Japonya'nın AIIB'ye katılmamasının nedenleri arasında bankanın Kuzey Kore'ye yatırım yapma potansiyelinin olması ve bunun da kendisine yönelik bir tehdit olduğu düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Joe, 2022). AIIB'ye üye olmayı istemeyen ancak yine de Kuşak ve Yol Girişimi'ne kısmi olarak müdahil olmayı tercih eden Japonya, Başbakan Abe'nin Ekim 2018'de Pekin'e yaptığı resmi ziyaret sırasında, Çin ile üçüncü ülkelerle iş birliği konusunda mutabık kalarak 52 Uzlaşî Belgesine imza atmıştır (Ito, 2019, s. 125).

Kuşak ve Yol Girişimi başta Asya-Pasifik ve Hint-Pasifik bölgelerinde Çin'in etkisini arttırmıştır. Bu durum Japonya'nın bölgedeki etkisine ve çıkarlarına karşı bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Japonya bölgedeki etkisini arttırmak ve Çin'i dizginlemek amacıyla Kalite Altyapı Ortaklık Planı'nı ve Özgür ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi'ni hayata geçirmiştir. Ancak bu projeler Japonya'nın istediği kadar etkin olmamıştır. 2017 yılına kadar girişime dahil olmayan Japonya 2017 yılında şartlı şekilde dahil olarak ekonomik ve siyasi çıkarlarını korumayı amaçlamıştır. Nitekim Abe Kuşak ve Yol Girişiminin “Asya'yı birbirine bağlama potansiyeli olduğunu” belirtmiştir (Ito, 2019, s. 125).

Sonuç olarak Kuşak ve Yol Girişimi Çin'in ekonomik gücünü ve küresel etkinliğini arttıracak bir girişimdir. Bu şekilde bölgesel olarak rekabet ettiği Japonya'ya karşı gücünü arttırmanın yanı sıra Japonya'nın en önemli ortaklarından ABD'nin de etkinliğini azaltmayı amaçlamıştır. Xi'nin “büyük Çin yenilenmesi” politikasının bir parçası olan

oluşum başarılı bir şekilde oluşturulmuş ve küresel anlamda ilgi görmüştür. Neoklasik Realizm'in de vurguladığı gibi karar alıcının imajı Çin dış politikasını şekillendiren unsur olmuştur. Japonya ise girişimden olabildiğince uzak durmaya çalışmış ve Abe önderliğinde alternatifler üretilmeye çabalanmıştır. Ancak girişimin büyümesiyle bir parçası olmayı seçmek durumunda kalmıştır.

3.1.6. Doğu Çin Denizi

“Doğu Çin Denizi doğuda Ryukyu Adaları zincirine; kuzeyde Japonya'nın ana adalarının en güneyi olan Kyūshū'ya; kuzeybatıda Güney Kore açıklarındaki Cheju Adası'na ve batıda Çin'e kadar uzanmaktadır” (LaFond, 2024). Doğu Çin Denizi zengin yer altı kaynaklarına sahip olmasına rağmen bölgede yaşanan sınır anlaşmazlıkları nedeniyle yeterince keşfedilememiştir. Çin ve Japonya'nın bölgede sınır anlaşmazlıklarının bir parçası olan Senkaku/Diaoyu adaları meselesi ayrı bir başlık altında incelendiği için burada değinilmemiştir.

Doğu Çin Denizi balıkçılık açısından önemli bir bölgedir. Çin neredeyse toplam deniz üretiminin yarısını Doğu Çin Denizi'nden karşılamaktadır (Küçükdeğirmenci, 2021, s. 192). Bunun yanı sıra bölgede başta doğal gaz olmak üzere zengin hidrokarbon yatakları olma ihtimali vardır. Ayrıca deniz balıkçılık için önemli bir kaynak görevi görmektedir (Kashyap, 2023). Ancak bölgedeki ihtilafli durumlar yeterince keşif yapılmasının önüne geçmiştir.

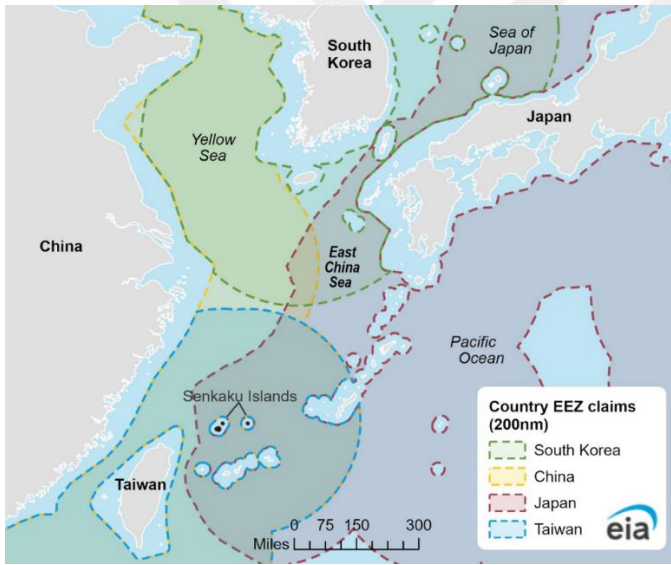
Harita 3.4. Doğu Çin Denizi

Kaynak: (U.S. Energy Information Administration, 2024).

Doğu Çin Denizine kıyısı olan Çin ve Japonya, başta deniz sınırları olmak üzere birçok konuda karşı karşıya gelmiştir. İki ülke de Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin parçasıdır. 1996 yılında sözleşme iki ülkede de yürürlüğe girmiştir. 1996 yılında sözleşmenin yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra Japonya kıta sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge kanunlarını yürürlüğe koymuştur. Japonya bu kanun ile Japonya'nın temel hattından itibaren 200 deniz mili sınırına kadarki denizde, deniz tabanında ve deniz altı toprağında yerleşik kaynaklardan tek başına yararlanma hakkına sahip olmuştur. 1998 yılında ise Çin'in kendi kıta sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge kanunu yürürlüğe girmiştir. İki ülkenin de Münhasır Ekonomik Bölgesi çakışmaktadır. Sözleşmenin 74. Maddesi uyarınca Münhasır Ekonomik Bölgelerin sınırlarını belirlemek için Çin ve Japonya'nın müzakere etmesi gerekmektedir (Song, 2019, s. 22-23).

Harita 3.5. Doğu Çin Denizi Münhasır Ekonomik Bölgeleri

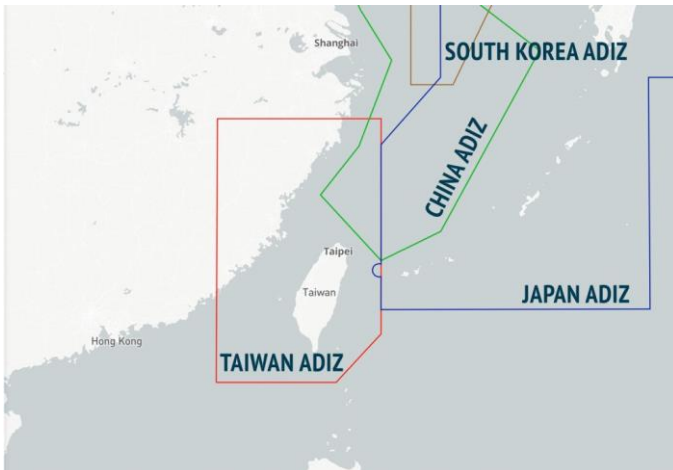
Kaynak: (U.S. Energy Information Administration, 2024).

Münhasır Ekonomik Bölgeler ve kıta sahanlığı konusunda iki ülke açısından da istenilen sonuca varılamamıştır. Bu durum ikili ilişkilerde olumsuz bir mesele olarak var olmaya devam etmektedir. 2012 yılında Çin, Birleşmiş Milletler Kıta sahanlığı Komisyonu'na Doğu Çin Denizi'nde temel hatlardan itibaren kıta sahanlığının 200 deniz mili ötesine dair bilgileri sunmuştur. Japonya, bu durumu protesto etmiş ve komisyondan sunulan bilgilerin dikkate alınmamasını talep etmiştir. 2013 yılında Çin Başkanı Xi, “deniz gücü

inşasının Çin özelliklerine sahip sosyalizmin kritik bir parçası olduğunu vurgulamıştır” (Tsai, 2016, s. 77).

Çin, 1994 yılından itibaren Doğu Çin Denizi’ni yeraltı kaynakları arama çalışmalarına açmıştır. Çin’in Japonya ile ihtilafı olan Münhasır Ekonomik Bölge’de de çalışmalarını sürdürmesi Japonya’nın tepkiyle karşılaşmasına neden olmuştur. Bu konuda 2008 yılında iki ülke konuya ilişkin mutabakata varmıştır. Bu mutabakat ile Japon firmaları Çin’in Chunxiao projesine müdahil olma hakkı kazanmışlardır. Ancak 2010 yılında Çin mutabakattan ayrılmıştır (Manicom, 2013). Japonya baş kabine sekreteri 2015 yılında Çin’in Doğu Çin Denizi’nde 2013 yılından beri yaptığı doğalgaz sahası tesis inşaatlarına tepki göstermiştir. Buna karşılık Çin Dış İşleri Bakanı Sözcüsü Hua Chunying Çin’in ilgili faaliyetleri herhangi bir anlaşmazlığın ötesinde Çin’in yetki alanındaki sularda olduğu açıklaması yapmıştır. Hua, Japonya’nın protestolarının temelsiz olduğunu ve Çin’in Japonya’nın mantıksız talebini kabul etmediğini belirtmiştir (Tsai, 2016, s. 78-79). Bu gelişmelerin yanı sıra Senkaku/Diaoyu adalarının Japonya tarafından millileştirilmesi ile yükselen iki ülke arasındaki gerginlik 23 Kasım 2013 tarihinde Çin’in Doğu Çin Denizi’nde Senkaku/Diaoyu adalarının da dahil olduğu bir Hava Savunma Tanımlama Bölgesi (ADIZ)² ilan etmesiyle yeni bir boyut almıştır (Feng, 2014).

Harita 3.6. Doğu Çin Denizi’nde ADIZ sistemleri

Kaynak: (The Asia Maritime Transparency Initiative, t.y.).

² “Bir ADIZ, bir ülkenin egemenlik alanının ötesinde, devletin ulusal güvenlik amacıyla uçakların tanımlanmasını, konumlandırılmasını ve hava trafik kontrolünü gerektirdiği bir hava sahasıdır” (Slevison, 2015). İlk kez 1950 yılında ABD tarafından ilan edilen bu mekanizma Soğuk Savaş döneminin bir mirası olmakla birlikte günümüzde yirmi ülkenin kendi ADIZ sistemi mevcuttur.

Doğu Çin Denizi'nde Çin'in yanı sıra Japonya, Güney Kore ve Tayvan'ın ADIZ sistemi bulunmaktadır. Ancak Çin ADIZ ilan etmesi ile birlikte bölge ülkelerinin ADIZ sistemleri çakışmıştır. Çin'in ADIZ kuralları gereğince bölgeye giren her yabancı uçağın istikameti Çin olsun olmasın uçuş planlarını sunmaları, telsiz temasını sürdürmeleri, transponderlerini çalıştırmaları, milliyetlerini ve bağlılıklarını açıkça belirtmeleri ve Çin Hava Kuvvetlerinin verdiği talimatlara uymaları gerekmektedir. Çin'in ADIZ kuralları Japonya ve ABD'nin ADIZ kurallarından farklıdır. Çin'in ADIZ kuralları göre Çin kıyılarından 600 km uzaklığını kapsayan ADIZ'in hava sahasının Çin'in kendi hava sahası olarak belirlenmesine eş değerdir (Mulgan, 2013). Çin Savunma Bakanlığı konuya ilişkin açıklamasında “Çin silahlı kuvvetleri, tanımlamada iş birliği yapmayan veya talimatlara uymayı reddeden uçaklara karşılık vermek için savunma amaçlı acil durum önlemleri alacağını” belirtmiştir (BBC News, 2013). Çin'in ADIZ kararına karşılık olarak Japonya Dış İşleri Bakanlığı “kararın hiçbir geçerliliği olmadığını” belirtmiştir ve Japonya Dış İşleri Bakanı Çin'in eylemlerini “Doğu Çin Denizi'ndeki statükoyu tek taraflı olarak değiştiren, durumu tırmandıran ve istenmeyen sonuçlara neden olabilecek son derece tehlikeli eylemler” olarak nitelendirmiştir (Park, 2013).

Çin'in ADIZ kararı ile bölgede ihtilaflı olduğu Japonya'yı hedef aldığı aşikardır. Ancak Çin konuya ilişkin belirli bir milletin hedef alınmadığını belirtmiştir (Mulgan, 2013). Japonya Çin'in uluslararası normlar ve kuralları ve denizde hukukun üstünlüğü ilkelerine sorunlu yaklaştığını savunmaktadır. 2015 yılı kasım ayında düzenlenen 18'inci ASEAN-Japonya zirvesinde Japonya Başbakanı Abe “şimdi denizde hukukun üstünlüğüne ilişkin üç ilkeye sıkı sıkıya bağlı kalma zamanı olduğunu vurgulayarak, Japonya'nın Çin'i ortak uluslararası kural ve normlara uyarken bölgesel ve küresel meselelerde daha yapıcı ve işbirlikçi bir rol oynamaya teşvik etmeyi sürdüreceğini” belirtmiştir (Yoshimatsu, 2021, s. 138).

Çin-Japonya ilişkilerinde Doğu Çin Denizi en sorunlu meselelerden biridir. Doğu Çin Denizi “Asya'nın en güçlü iki ülkesinin ana suları olduğu için, her iki ülke için de önemli bir güvenlik bölgesidir” (Küçükdeğirmenci, 2021, s. 189). Çin “tek Çin” ve “Çin Rüyası” politikalarını sıkı sıkıya bağlı şekilde bölgede egemenlik haklarını korumak için mevcut statükoyu değiştirmekten çekinmemektedir. Diğer yandan Japonya da kendi egemenlik haklarını korumak amacıyla Çin'in atılğan tavrına karşılık vermektedir. Ancak iki ülke

de doğrudan karşı karşıya gelerek gerilimin yükselmesi ve olası bir çatışmaya dönüşmesinden çekinmektedir. Nitekim Çin ADIZ'e giren hava araçlarının kurallara uyulmaması durumunda Çin Silahlı Kuvvetlerince önlem alınacağını belirtmesine rağmen kurala uymayan Japonya'ya ait hava araçlarına karşı bir eylem gerçekleşmemiştir. Diğer yandan Japonya kendi bitişik bölgesine ve karasularına girmekte ısrar eden Çin teknelerine karşı sert eylemlerde bulunmaktan kaçınmaktadır.

Sonuç olarak Doğu Çin Denizi Çin-Japonya ilişkilerinde iki ülkenin de doğrudan egemenlik haklarını etkilemekte ve diğeri için güvensizlik yaratmaktadır. Geleneksel Realizm'in de vurguladığı gibi devletler toprak bütünlüğünü ve egemenliğini korumayı amaçlamaktadır. Bu durumda iki ülke de kendi sınırları korumaya çalışmakta ancak ikisinin de sınırlarını çakışması sebebiyle iki ülke arasında çatışma alanı ortaya çıkmaktadır.

3.1.7. Senkaku (Diaoyu) Adaları Sorunu

Japonya tarafından Senkaku, Çin tarafından Diaoyu ismiyle anılan Senkaku/Diaoyu adalarının egemenliği konusunda tartışmalar mevcuttur. Adalar üzerinde Japonya, Çin ve Tayvan hak iddia etmektedir. Kimsenin yaşamadığı bu adaların egemenliği konusunda Japonya, Senkaku/Diaoyu adalarının 1895 yılında Japonya'nın eline geçene kadar terra nullius (sahipsiz toprak) olduğunu savunmaktadır. Japonya'ya göre, terra nullius statüsündeki bu adalar 14 Ocak 1895 tarihli kabine kararı ile Japon toprağı olmuştur. Nansei Şoto adalarının (Güneybatı adaları) bir parçası olan Senkaku/Diaoyu adaları hiçbir zaman Tayvan'ın ve yahut da Japonya'nın Çin'den aldığı Pescadore adalarının bir parçası olmamıştır. Bu nedenle Senkaku/Diaoyu adaları 1954 yılında Japonya'nın yenilgisi ile imzalanan San Francisco Barış Anlaşması'nın ikinci maddesi gereğince Japonya'nın iade ettiği topraklar arasında yer almamış, ABD tarafından yönetilen Nansei Şoto adalarının bir parçası olarak ABD kontrolüne geçmiş, Okinawa'nın 1972 yılında Japonya'ya iadesiyle birlikte yeniden Japon toprağı olmuştur (Hickey, 2014, s. 493-494).

Çin ise terra nullius statüsündeki Senkaku/Diaoyu adalarının Çin belgelerinde Ming Hanedanlığı (1368-1644) dönemi kaynaklarında söz edildiğini ve Çin toprağı sayıldığını savunmaktadır. Çin'e göre Senkaku/Diaoyu adaları Tayvan ile birlikte 1895 yılında Japonya ile imzalanan Shimonoseki Anlaşması ile Japonya'ya bırakılmıştır. 1941 yılında

Kuomintang hükümeti Shimonoseki Anlaşması dahil olmak üzere Japonya ve Çin arasındaki bütün anlaşmaları geçersiz saymıştır (Tseng, 2014, s. 76). Daha sonrasında 1943 yılındaki Kahire Deklarasyonu ve 1945 yılındaki Potsdam Deklarasyonu'nda Müttefikler Japonya tarafından Tayvan, Pescadores adaları ve Mançurya'nın Çin'e iade edilmesine karar vermişlerdir. Çin, 1951 yılında Japonya ve Çin Cumhuriyeti arasında imzalanan San Francisco Barış Anlaşması'nı kabul etmemektedir. Ancak Kahire ve Potsdam deklarasyonlarına göre Senkaku/Diaoyu adalarının ayrılmaz bir bütünü olduğu Tayvan ile birlikte Çin'e bırakıldığını savunmaktadır. Çin, Senkaku/Diaoyu adalarının ABD tarafından haksız yere işgal edildiğini ve bu sebeple Okinawa ile birlikte Japonya'ya iade edilemeyeceğini savunmaktadır. Bu nedenle Çin tarafından Senkaku/Diaoyu adaları Çin'in "tek Çin" politikasının bir parçası olarak kabul görmektedir.

Harita 3.7. Senkaku/Diaoyu Adaları

Kaynak: (Dyer, 2013).

11 Eylül 2012 tarihinde Japonya Senkaku/Diaoyu adalarının beş ana adasından üçünü Kurihara Kunioki'den 2.05 Milyar Yen karşılığında satın almıştır. Bu şekilde Senkaku/Diaoyu adaları Japonya tarafından millileştirilmiştir. Bu duruma karşılık olarak Çin'in çeşitli yerlerinde Japonya'nın bu kararına karşılık protestolar düzenlenmiştir. Seksen beşten fazla şehirde düzenlenen bu protestolara binlerce Çinli katılmış hem Çin hem de Japonya hükümetleri bu protestolarda Japonya vatandaşlarına ve Japon mallarına zarar verilmesinden endişe duymuştur (Smith, 2013, s. 27).

Çin'in resmi olarak Devlet Konseyi Enformasyon Ofisi tarafından yayınladığı yazıya göre, “Diaoyu Dao ve ona bağlı adalar Çin topraklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Diaoyu Dao, tüm tarihi, coğrafi ve hukuki açılarından Çin'in doğal toprağıdır ve Çin, Diaoyu Dao üzerinde tartışılmaz bir egemenliğe sahiptir” (State Council Information Office of The People's Republic of China, 2012). Bunun yanı sıra Çin, Japonya'ya göz dağı vermek amacıyla bölgeye iki devriye teknesi göndermiştir. Çin dış işleri bakanı konuya ilişkin “Çin hükümeti ve ordusunun toprak bütünlüğünü koruma konusundaki kararlılığı ve iradesi kesindir. Durumu yakından takip ediyor ve gerekli tedbirleri alma hakkımızı saklı tutuyoruz” demiştir (Associated Press, 2012). Japonya ise Senkaku/Diaoyu adaları konusundaki kararlı tutumunu korumuştur. 2013 yılında Abe, Senkaku/Diaoyu adalarına ilişkin Çin'e karşılık olarak “sert bir tutum” sergileyeceklerini belirtmiştir. Japonya'nın adalar üzerindeki egemenliğinin “müzakere edilemez” olduğunu söylemiştir (Heberer, 2014, s. 122).

Çin-Japonya ilişkilerinde belki de en önemli meselenin Senkaku/Diaoyu adaları meselesi olduğu söylenebilir. İki ülke de adaların egemenliğinin kendisine ait olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle iki ülkenin de egemenliğinin tehdit altında olduğu söylenebilir. Özellikle adalar civarında potansiyel yer altı kaynaklarının varlığı adaların önemini arttırmaktadır. Japonya Çin'in egemenlik iddiasının da bu kaynaklar nedeniyle olduğunu savunmaktadır. İki ülke de önem verdiği adalar meselesine önceki dönemlerde temkinli yaklaşmıştır. Ancak 2012 yılı sonrasındaki dönemde, Çin'in Xi döneminden itibaren daha sert bir tutum alan “tek Çin” politikasına proaktif yaklaşımı ve Japonya'nın adaları millileştirmek gibi proaktif eylemleri iki ülke arasında tansiyonu yükseltmektedir. İki ülkenin de egemenliği söz konusu olduğu için sorunun bir çatışmaya dönme olasılığı her geçen gün artmaktadır. Ancak ABD'nin Japonya'nın müttefiki olması, iki ülkenin sahip olduğu derin ekonomik ilişkiler ve uluslararası sistemdeki itibarları gibi nedenler tarafları dizginlemektedir.

SONUÇ

Asya'nın en önemli aktörlerinden olan Çin ve Japonya ortak tarihi boyunca çalkantılı bir ilişki içinde olmuştur. Japonya Çin'in "küçük kardeşi" konumundayken Meiji döneminde yaşadığı etkili modernleşme ile Çin'i geride bırakmıştır. Modernleşme ile birlikte yeni kaynaklar ve güç arayışına giren Japonya bu amaçla Çin dahil olmak üzere Asya'da birçok bölgeyi işgal etmiştir. Çin açısından emperyalist bir güç olarak tanınan Japonya'nın güç arayışı başarısızlıkla sonuçlanmış ve nihayetinde ülke ABD tarafından işgal edilmiştir. Çin ise Japonya'ya karşı zafer kazansa da bir iç savaşa sürüklenmiş ve ikiye bölünmüştür. Soğuk Savaş dönemine bu şekilde giren iki komşu ülke uluslararası sistemin dayatmaları nedeniyle resmi ilişki kuramamıştır. Bunun yerine ekonomik ve siyasi ilişkilerin ayrılığı anlamına gelen "seikei bunri" politikası ile gayri resmi şekilde ekonomik ilişkiler sürdüren iki ülke için bu politika ikili ilişkileri belirleyen dönüm noktası olmuştur. Nitekim 1972 yılında normalleşme sürecine giren ikili ilişkilerde "sıcak ekonomik ilişkiler serin siyasi ilişkiler" politikası sürmeye devam etmiştir. Bu politika sayesinde iki tarihi rakip ülke olan Çin ve Japonya karşılıklı ekonomik bağımlılıkları artarken ekonomik ilişkilerden bağımsız dış politikalar sürdürebilmiştir.

Çin ve Japonya'nın başta Hint-Pasifik ve Asya-Pasifik bölgeleri olmak üzere bölgesel çıkar çatışmaları iki ülkeyi karşı karşıya getirmekte ve iki ülke arasındaki tarihi rekabeti perçinlemektedir. Bunun yanı sıra özellikle 2012 yılı sonrası iki ülkede de yaşanan hükümet değişiklikleri, iki ülkenin de daha proaktif bir dış politika benimsemesine neden olmuştur. Bu nedenle Çin ve Japonya arasındaki siyasi ilişkiler genel anlamda serin ve gergin seyretmektedir. Çin'in kaçınılmaz yükselişi ve ABD ile girdiği ticaret savaşı ABD'nin bölgedeki en yakın ortaklarından olan Japonya'nın Çin ile ilişkilerine de yansımıştır. Ancak Japonya açısından Çin'in yükselişi ABD ile ilişkilerinin yanı sıra kendi bölgesel çıkarları için de sorun oluşturmaktadır. Dolayısıyla bölgedeki çıkarlarını

korumak amacıyla Japonya da başta Asya-Pasifik ve Hint-Pasifik bölgeleri olmak üzere uluslararası anlamda daha aktif bir rol üstlenmeye çalışmaktadır. Diğer yandan Çin, Xi yönetimi ile birlikte yıllardır süren “tek Çin” politikasında daha sert ve etkin bir tutum göstermenin yanı sıra dış politikada proaktif bir politika olan “Çin Rüyası”nı benimsemiştir.

Bu tez çalışmasında 2012-2024 yılları arası Çin-Japonya ilişkileri Neoklasik Realizm çerçevesinde ele alınmıştır. Bu bağlamda tez üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde kuramsal çerçeve ele alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle Realist kuramının doğuşuna ve öncülerine değinilmiştir. Buna göre Realizm Thukydides, Machiavelli ve Hobbes’a dayanmaktadır. Realist kuram genel çerçeveden devletleri anarşik bir düzende, çıkar peşinde koşan rasyonel aktörler olarak kabul etmektedir. Klasik Realizm devletlerin bu davranışına neden olarak insan doğasını öne sürmüştür. Buna göre, insan doğası gereği bencil, çıkarıcı ve güç düşkünü bir varlıktır. Devletler de insanlar tarafından kuruldukları için onların özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle devletler anarşik düzende güç arayışı içinde birbirleriyle savaşmaktadır. Klasik Realizm’in peşinden gelen Yapısal Realizm ise Realizm’e yeni bir bakış açısı getirmiştir. Devletlerin davranışının insan doğasından kaynaklandığı düşüncesini reddeden Yapısal Realizm devletlerin davranışını anarşik düzenin kendisinden kaynaklandığını savunmuştur. Devletler uluslararası sistemin dayatmalarına göre hareket etmektedir. Buna göre devletler güç arayışından ziyade güvenlik arayışı peşindedir. Devletin üniter yapıda olduğunu savunan Yapısal Realizm devletleri kara kutuya benzetmiştir. Saldırgan Realizm Yapısal Realizm’in güvenlik arayışı argümanına karşılık devletlerin güvensizlikten doğan bir güç arayışında olduğu argümanı ile yanıt vermektedir. Buna göre devletler güçlerini en üst seviyeye çıkarmaya çalışmaktadır. Savunmacı Realizm ise devletlerin güç arttırımı, diğer güçlerin ittifaklar kurarak dengelemeye çalışacağını belirtmiştir. Tezin kuramsal çerçevesini oluşturan Neoklasik Realizm’e göre ise devlet davranışı karar alıcıların uluslararası sistemin verdiği sinyalleri iç faktörlerden oluşan bir süzgeçten geçirerek oluşmaktadır. Klasik Realizm’den ve Yapısal Realizm’den etkilenen Neoklasik Realizm önceki Realist kuramların aksine analizine iç faktörleri de dahil ederek devletin kara kutusunu açmıştır. Buna göre karar alıcılar, karar alıcıların algısı ve imajı, stratejik kültür, devlet-toplum ilişkileri ve yerel kurumların dahil olduğu iç faktörlerden etkilenecek uluslararası sistemin verdiği sinyalleri yanıtlar ve politikalar üretirler.

İkinci bölümde Çin-Japonya ilişkilerinin tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Bu bağlamda Çin ve Japonya'nın ikili ilişkileri neredeyse 1,500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu süreçte birçok defa karşı karşıya gelen Çin ve Japonya arasında yaşanan Birinci Çin-Japon Savaşı'nın ardından Shimonoseki Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmayla Çin, Tayvan ve Pescadores adalarını Japonya'ya vermek zorunda kalmıştır. Bu anlaşma daha sonrasında Doğu Çin Denizi'ndeki sınır anlaşmazlıklarının temelini oluşturmuştur. Japonya'nın Çin'i işgal etmesiyle başlayan İkinci Çin-Japon Savaşı, Çin'de milliyetçiler ve komünistlerin ortak çabasıyla Çin'in başarısı ile sonuçlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı ile paralel ilerleyen bu savaşın ardından Japonya ABD tarafından işgal edilmiştir. Çin ise iç savaşa sürüklenmiş ve ikiye bölünmüştür. Japonya daha sonra tanımış olduğu Tayvan yönetimi ile bir barış anlaşması imzalamıştır. ÇHC bu anlaşmayı tanımamaktadır. İlişkilerin normalleştiği 1972 yılına kadar ÇHC ve Japonya gayri resmi ilişkiler içindeydi. Japonya'nın "seikei bunri" olarak adlandırdığı politika ile iki ülke derin ticari ilişkiler içindeydi. 1972 yılında Japonya ÇHC'yi tanımıştır. Bu tarihten itibaren ikili ilişkiler resmi olarak devam etmiştir. 1972-1980 yılları arası Çin-Japonya ilişkileri resmi ilişkilerin kurulma sürecinin yanı sıra Japonya'nın Tayvan ile ilişkilerinden de etkilenmiştir. Çin'in Japonya'nın Tayvan ile ilişkilerini bitirme talebine Japonya pragmatik yaklaşmış ve gayri resmi olarak ticari ilişkilerini devam ettirmeyi tercih etmiştir. Senkaku/Diaoyu adaları meselesine ise Çin Devlet Başkanı Deng ılımlı yaklaşmış ve iki ülke arasındaki iş birliğini vurgulamıştır.

1981-1990 arası Çin Japon ilişkilerinde ikili ilişkileri zedeleyen iki olay yaşanmıştır. Bunlardan ilki 1982 yılındaki ders kitabı krizidir. Japon tarih kitaplarında İkinci Çin-Japon Savaşı'nda yaşananların daha ılımlı bir bakış açısı ile yazılacağı iddiası Çin-Japonya ilişkilerini zedelemiş ve Çin'de Japonya karşıtı gösterilere neden olmuştur. Bu gösteriler Çin hükümeti tarafından da desteklenmiştir. Daha sonrasında haberlerin asılsız çıkmasıyla kriz çözülmüştür. İkili ilişkileri zedeleyen diğer olay ise Japonya Başbakanı Nakasone'nin Yasukuni Tapınağı'nı ziyaretidir. Japon savaş suçlularının ruhlarının da bulunduğu Yasukuni Tapınağı sembolik önem taşımaktadır. Nakasone kendi kardeşinin ruhu da bulunan tapınağı 1985 yılında ziyaret etmiştir. Bu ziyaret başta Çin olmak üzere dünya kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır. Bu olaydan sonra Yasukuni Tapınağı ikili ilişkilerde önemli bir yer edinmiş ve özellikle Japon milliyetçiler için sembolik bir önem

kazanmıştır. Ayrıca 1989 yılında yaşanan Tiananmen katliamı uluslararası kamuoyu gibi Japonya’da da tepkiyle karşılanmış ve ikili ilişkileri zedelemiştir.

1991-2000 yılları arasında Çin-Japonya ilişkilerinde ABD ile Japonya’nın Çin politikalarının ayrıştığı görülmektedir. ABD, Çin’in dilediği gibi Tayvan bağımsızlığını ve uluslararası kamuoyunda görünürliğini desteklemeyeceğini açıklamıştır. Ancak Japonya müttefiki ABD’den bağımsız bir dış politika izlemeyi tercih etmiş ve Tayvan’la gayri resmi ilişkiler içinde olsa da Tayvan bağımsızlığı konusunda çekimser kalmayı tercih etmiştir. Bu durum ikili ilişkilere zarar vermiştir. İkili ilişkileri zedeleyen bir diğer olay ise 1996 yılında Çin’in Senkaku/Diaoyu adaları çevresinde petrol arama çalışmalarıdır. Adalarda hak iddia eden Japonya bu duruma şiddetle karşı çıkmıştır. Sonuç olarak bu dönem ilişkileri Japonya’nın Tayvan politikası ve Çin’in Senkaku/Diaoyu politikaları nedeniyle gergin seyretnmiştir.

2001-2011 yılları arasında Çin-Japonya ilişkilerinde 2006 yılına kadarki dönem Çin-Japonya ilişkilerinin en kötü dönemi olarak adlandırılmaktadır. Buna neden olarak dönemin Japonya Başbakanı Koizumi ön plana çıkmaktadır. Milliyetçi tutumuyla dikkat çeken Koizumi göreve geldiği 2001 yılından görevi bıraktığı 2006 yılına kadar her sene tartışmalı Yasukuni Tapınağı’nı ziyaret etmiştir. Bu duruma tepki olarak Çinli yetkililer kendisiyle etkileşimde bulunmayı reddetmişlerdir. 2007 yılında Abe’nin göreve gelmesiyle ikili görüşmeler yeniden başlamıştır. Abe’nin “açık ve özgür Hint-Pasifik” politikası kapsamında Hindistan, Avusturalya, ABD ve Japonya’nın yer aldığı Çin’in dahil olmadığı bir güvenlik oluşumu oluşturma girişimi olmuştur. Quad adını alan oluşum 2017 yılında yeniden canlanacak olsa da 2008 yılında Avusturalya’nın çekilmesi ve Abe’nin istifası ile dağılmıştır. İkili ilişkilerde bir başka mesele Japonya’nın Senkaku/Diaoyu adalarının yakınında yakaladığı balıkçı teknesidir. Japonya’nın tekne kaptanını yargılamak istemesi üzerine iki ülke arasında diplomatik kriz çıkmıştır. Sonuç olarak bu dönem ilişkilerinde Japon karar alıcıların algısı ve imajının önemli bir etmen olduğu söylenebilir.

2012-2024 yılları arası Çin-Japonya ilişkilerinde önceki dönemki gergin durum devam etmektedir. Bu durumun nedenlerinden biri 2012 yılında Senkaku/Diaoyu adalarının Japonya tarafından millileştirilmesidir. Bu duruma adalarda hak iddia eden Çin şiddetle karşı çıkmıştır. Bunun yanı sıra Japonya’da Abe tekrar göreve gelirken Çin’de Xi göreve

gelmiştir. Bu gelişmeler ile birlikte Çin-Japonya ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Abe göreve gelmesiyle birlikte Japonya'nın güvenlik politikalarında değişime gitmiş ve Milli Güvenlik Stratejisi'ni oluşturmuştur. Bunun yanı sıra 2014 yılında Japonya anayasasının 9.maddesinde yorum değişikliğine imza atmıştır. Böylelikle Japonya dış güvenlik politikalarında proaktif bir tutum edinmiştir. Diğer yandan Xi göreve gelmesiyle birlikte “Çin rüyası” politikasını açıklamıştır. 2013 yılında bu politika kapsamında “Kuşak ve Yol” girişimini duyurmuştur. Kazan-kazan prensibi ile tanıtılan girişim Çin'in küresel anlamda etkinliğini ve gücünü arttırmıştır. Abe'nin 2012 yılında değindiği güvenlik pırlantası girişimi 2017 yılında Quad'ın yeniden canlanması ile gerçekleşmiştir. Böylelikle Japonya Çin'in bölgedeki etkinliğini kısıtlayacak başarılı bir ittifak oluşturmuştur. Sonuç olarak bu dönem ilişkilerinde iki ülkenin de dış politikası değişime uğramış ve daha proaktif bir tutum benimsenmiştir. İki ülke de ulusal çıkarlarını korumak ve bölgede gücünü arttırmak için girişimlerde bulunmuştur.

2012 yılı sonrası Çin-Japonya ilişkilerin incelendiğinde iki ülkenin de dış politikada yeni liderlerinden etkilendiği açıkça görülmektedir. İki rakip komşu ülke olarak uluslararası sistemin dayattığı gibi iki ülke de kendi çıkarlarını korumaya çalışırken bölgedeki gücünü arttırmaya çalışmakta ve bu nedenle çıkarları çatışmaktadır. Ancak 2012 sonrası ikili ilişkiler incelendiğinde uluslararası sistemin ikili ilişkilerdeki gelişmeleri tek başına açıklamada yetersiz kaldığı görülmektedir. Çin'de Xi ve Japonya'da Abe, karar alıcı olarak iç siyasi faktörlerden yararlanarak dış politikayı belirledikleri gibi dış faktörlerle iç siyaseti de etkilemektedirler. Çin'in “Çin rüyası” politikası Xi'nin ve partisi ÇKP'nin ülkede otoritesini ve konumunu güçlendirirken proaktif bir dış politikayla vatandaşlarının milli duygularını beslemektedir. Diğer yandan Japonya'da Abe yönetimi yıllardır pasifist bir dış politika güden Japonya'nın “barışa proaktif katkı” politikası ve Japonya'nın yeni güvenlik politikaları ile dış politikasında etkin bir değişim gerçekleştirerek dış politikada daha etkin ve aktif olan bir Japonya imajı yaratmıştır. İki lider de proaktif politikalar ile ülkelerinin çıkarlarını korumaya çalışmakta ve uluslararası sistemin dayattığı gibi karşı karşıya gelmektedir.

Bu tezde Çin ve Japonya'nın ikili ilişkilerinin gelişim süreci incelenmiştir. Bunun sonucunda iki komşu ülkenin de ilişkilerin ilk kez kurulmasından itibaren karşılıklı olarak birbirini etkilediği açıkça görülmektedir. Ancak bu etkileşim aynı zamanda savaşlar ve

işgallerle dolu ortak bir miras bırakmıştır. Bu durum ikili ilişkilere ket vurmaktadır. İki ülke de zaman zaman ikili ilişkileri normalleştirme amacıyla adımlar atsa da ortak geçmiş, bölgedeki ulusal çıkarların çatışması ve iki ülke arasındaki rekabet bu adımları boşa çıkarmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise Neoklasik Realizm çerçevesinde Çin ve Japonya arasındaki sorunlar ele alınmıştır. Çin milli kimliğinin bir parçası olan Aşağılanma Yüzyılı, Xi yönetiminin iç siyasette sık sık kullandığı bir politik unsur olmakla birlikte Çin'in Japonya dış politikasında da etkin bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Japonya'nın Abe yönetimi altında 2014 yılında Japonya Anayasasının yeniden yorumlanmasının imzalanmasıyla birlikte Japonya müttefiklerine savunma amaçlı askeri destek gönderebilecek hale gelmiştir. Bu gelişmeyi Çin Japonya'nın re-militarizasyonu olarak kabul etmiş ve Japonya'yı emperyalist ruhu hortlatmakla itham etmiştir. Bu bağlamda Japonya'nın emperyalist geçmişi Çin'in Japonya politikasında yer edinmektedir. Diğer yandan Japonya geçmişte Asya ülkelerine yaşattıkları konusunda sorumluluk kabul etmekle birlikte bu konuda toplumda bazı kesimlerin de bunu talep etmesine rağmen resmi bir özür dilemek gibi yapıcı bir adım atmaktan kaçınmaktadır. Uluslararası sistemdeki bu yöndeki baskıya da Japon karar alıcılar olumsuz yanıt vermektedir.

Çin'in "Çin Rüyası" politikası kapsamındaki eylemlerinden biri nükleer silahlanma konusundaki etkin tutumudur. Xi yönetimi altında Çin nükleer silahlarını güncel hale getirmiş ve arttırmıştır. Bu güç arttırımı başta Japonya olmak üzere bölge aktörlerini endişelendirmiştir. Nükleer silahlanma konusunda pasifist olan Japonya'da Abe yönetimi nükleer silahlanma konusunda daha olumlu bir tavır sergilese de Japon kamuoyunun bu konudaki kesin tavrı nükleer silahlanmaya engel olmaktadır. Nitekim Abe yerine gelen Kişida da nükleer karşıtı bir tutum içindedir. Bu duruma alternatif olarak Japonya ABD'nin nükleer şemsiyesi altına girerek Çin'i dengelemeye çalışmaktadır.

Çin "tek Çin" ve "Çin rüyası" politikalarının bir parçası olarak Güney Çin Denizi'nde proaktif politikalar yürütmektedir. Bu doğrultuda Çin bölge ülkelerinin ulusal çıkarlarına ve egemenliklerine ters düşen eylemlerde bulunmaktadır. Bölgedeki adalarda hak iddiasında bulunan Çin, bunun yanı sıra bölgede silahlandığı yapay adalar inşa etmektedir. Bu bağlamda Çin Güneydoğu Asya'da önemli bir aktör olan ASEAN ülkeleri ile karşı karşıya gelmektedir. Xi yönetimiyle birlikte "tek Çin" politikasında sertleşen

Çin'e karşılık Japonya ASEAN ülkeleri için bir alternatif görevi görmektedir. Japonya'da bunun farkında olarak bölgedeki etkinliğini arttırmak için ASEAN ülkeleri ile ekonomik ve güvenlik konularında ilişkilerini derinleştirmeye çabalamaktadır. ASEAN ülkelerinin Abe'nin "açık ve özgür Hint-Pasifik" stratejisi için önemli bir yere sahip olması bu ilişkileri daha da önemli hale getirmektedir. Ancak Çin bölgede yarattığı güvensizliği bölgeye yaptığı ekonomik yatırımlar ve anlaşmalar ile kapatmaya çalışmaktadır. Bu nedenle ASEAN ülkeleri iki ülke arasında tarafsız kalmaya özen göstermektedir.

Çin'in Doğu Çin Denizi'ndeki eylemleri ise bölgedeki bir diğer aktör olan Japonya ile Çin'i doğrudan karşı karşıya getirmektedir. İki ülke de hak iddia ettiği Senkaku/Diaoyu adalarını egemenlik sınırlarına dahil etmektedir. Bu nedenle iki ülkenin de Münhasır Ekonomik Bölgesi ve ADIZ sistemleri çakışmaktadır. Bu bağlamda iki ülke de kendi bölgelerini korumak ve denetlemek adına ihtilaflı bölgelere devriye tekneleri ve uçaklar göndermektedir. Bu durum bölge istikrarını ve statükoyu tehdit etmektedir. Ancak iki ülke de bölgedeki istikrarın ve statükonun diğeri tarafından tehdit edildiğini iddia etmektedir. İki ülke arasında ihtilaflı bölge olan Senkaku/Diaoyu adalarına gelinecek olursa iki ülkenin de adalar üzerinde egemenlik iddiası mevcuttur. Bu iddiayı kendi tezleriyle destekleyen Çin ve Japonya bu şekilde karşılıklı olarak birbirlerinin egemenlik sınırlarını ihlal etmektedir. 2012 yılında adaların Japonya tarafından millileştirilmesiyle birlikte ikili ilişkilerin durma noktasına gelmesi ve Çin'de yapılan sert protestolar bu meselenin taraflar açısından önemi göstermektedir. Bu bağlamda Senkaku/Diaoyu adaları meselesi her iki ülke açısından da karşılıklı olarak olağanüstü eylemler alacak kadar önemli ve ciddi bir sorundur.

Çin'in yükselişi Japonya tarafından ulusal çıkarları için bir tehdit olarak görülmektedir. Bu nedenle Japonya bölgede Çin'i dizginlemek için girişimlerde bulunmaktadır. QUAD da bu girişimlerden biridir. Bu amaçla Hindistan, Avustralya ve ABD ile bir güvenlik diyalogu kuran Japonya'nın ilk girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ancak Trump döneminde Çin'in ABD tarafından güvenlik tehdidi olarak ilan edilmesi ve Çin ile ABD arasında ticaret savaşının başlaması ile bu girişim yeniden gündeme gelmiştir. QUAD oluşumu Japonya'nın Çin tehdidine karşılık başarılı bir güvenlik ittifakıdır. Çin tarafından başta dikkate alınmayan bu oluşum daha sonrasında Çin için potansiyel bir güvenlik sorunu haline gelmiştir.

Çin hızlı yükselişini sürdürmek amacıyla çeşitli politikalar gütmektedir. Kuşak ve Yol Girişimi de bu politikalardan biridir. Bu girişim ile Çin tarihi ipek yolunu canlandırarak bölge aktörleri ile ilişkilerini geliştirmek ve ekonomi koridorları oluşturmayı amaçlamaktadır. Girişim büyük ölçüde başarılı olmuştur. Ancak Japonya Çin'in etkinliğini arttıran bu girişime sıcak bakmamıştır. Girişime alternatifler üreterek kendi etkinliğini artırmayı çabalasa da bu alternatifler Kuşak ve Yol Girişimi kadar başarılı olmamışlardır. Nitekim 2017 yılında Japonya da girişimin bir parçası olmuştur.

Tezin giriş bölümünde ortaya konulan sorular çerçevesinde bir değerlendirme yapılacak olursa yanıtlanacak ilk soru Çin'de Xi'nin göreve gelmesiyle Çin'in Japonya politikasında bir değişim görülüp görülmediği ile ilgilidir. Çin'de Xi'nin göreve gelmesiyle birlikte yaptığı geniş çaplı yolsuzluk soruşturması Xi'nin iç siyasetteki konumunu ve otoritesini güçlendirmiştir. Bunun ardından Xi yeni bir bölgesel diplomasi stratejisi belirlemiş ve göreve gelmesinden kısa bir süre sonra açıkladığı “Çin rüyası” politikası ile Çin dış politikada daha etkin ve atılgan bir tutum almıştır. Eski Çin'in yerine Japonya gibi emperyalist güçlere karşı duran bir yeni Çin iddiası ile Xi Japonya'yı Çin için bir tehdit konumuna yerleştirmiştir. Bunun yanı sıra Doğu Çin Denizi'nde ADIZ ilanı ve başta Senkaku/Diaoyu adası olmak üzere bölgesel gelişmeler iki ülkeyi karşı karşıya getirmiştir. Bütün bunlar göz önüne alındığında Çin'de Xi'nin göreve gelmesiyle Çin'in Japonya politikasının değişim yaşadığı söylenebilir.

Tezde sorulan diğer bir soru Japonya'da Abe'nin göreve gelmesiyle Japonya'nın Çin politikasında değişim gözlenip gözlenmediği ile ilgilidir. Japonya'da Abe'nin göreve gelmesiyle Japonya başta güvenlik politikaları konusunda değişim yaşamış ve dış politikada daha proaktif bir tutum almıştır. Abe'nin Milli Güvenlik Strateji'nin yanı sıra “Demokratik Güvenlik Pırlantası” girişimi sonuç vermiş ve QUAD yeniden canlanmıştır. Bunun yanı sıra Abe'nin önderliğinde “özgür ve açık Hint-Pasifik” ve “barışa proaktif katkı” politikaları ile Japonya küresel anlamda daha etkin ve atılgan olmuştur. QUAD oluşumu ve açık ve özgür Hint-Pasifik politikası ile Japonya bölgede Çin'i kısıtlayacak yeni ittifaklar ve stratejiler kurmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda Abe'nin göreve gelmesiyle Japonya'nın Çin politikasının değişim yaşadığı söylenebilir.

Tezde sorulan bir diğer soru Çin ve Japonya arasındaki sorunların ve çatışma alanlarının neler olduğuyla ilgilidir. Çin-Japonya ilişkilerine bakıldığında derin ekonomik ilişkilere

rağmen çeşitli alanlarda çatıştıkları söylenebilir. İki komşu ülke de bölgede etkinliğini arttırmak ve ulusal çıkarlarını korumak istemektedir. Bu bağlamda iki ülke arasındaki en şiddetli çatışma noktası Doğu Çin Denizi ve bölgede bulunan Senkaku/Diaoyu adalarıdır. İki ülkenin de adaları kendi toprağı olarak kabul etmesi ve bölgedeki kaynaklar bölgenin içinden çıkılmaz bir çatışma potansiyeline sahip olmasına neden olmakta ve iki ülkeyi karşı karşıya getirmektedir. İki ülkeyi karşı karşıya getiren diğer bir unsur ortak tarihi geçmiştir. Japonya'nın emperyalist bir güç olarak Çin'i işgal etmesi ÇKP'nin de desteklediğı Çin milli kimliğı anlatısının önemli bir parçasıdır. Bu anlatı Japonya'yı Çin halkı gözünde bir düşman olarak lanse etmekte ve ÇKP'yi bu düşmana karşı Çin'i koruyan bir kahraman pozisyonuna sokmaktadır. Bu bağlamda ÇKP'nin otoritesi ve konumu açısından tarihi geçmiş önemli bir yere sahiptir. Japonya açısından ise Çin'in düşman Japonya anlatısına karşı ılımlı bir duruş sergilemekte ve geçmişteki yaşattığı yıkımı kabul etmektedir. Ancak Çin'in resmi özür talebine karşı çekimser kalmaktadır.

İki ülke arasındaki diğer bir çatışma alanı ise iki ülkenin bölgedeki rekabetidir. İki ülke de başta Hint-Pasifik ve Asya-Pasifik olmak üzere bölgede etkin olmak istemekte ve bu nedenle de karşı karşıya gelmektedir. Çin bölgedeki gücünü arttırmak ve ekonomisi güçlendirmek için “Kuşak ve Yol” girişimini duyurmuştur. Başarılı olan bu girişim ile Çin'in bölgedeki görünürlüğü ve etkisi artmıştır. Öyle ki Japonya başta isteksiz olsa da girişime dahil olmak durumunda kalmıştır. Diğer yandan Japonya Çin'i dengelemek için Kuşak ve Yol girişimine alternatif girişimler üretmeye çalışmıştır. Bunlardan biri olan “açık ve özgür Hint-Pasifik” stratejisi Abe'nin 2007 yılından beri savunduğı politikanın bir parçasıdır. Bu politika ile Japonya bölgedeki görünürlüğünü ve etkinliğini arttırırken Çin'in yükselişini kısıtlamayı amaçlamıştır. Bu politikalardan bir diğeri de Quad oluşumu olmuştur. Yine Abe'nin girişimi ile 2007 yılında gündeme gelen oluşumun 2017 yılında yeniden canlanmasıyla Çin'in bölgede kısıtlanması amaçlanmıştır. Bu nedenle oluşum Çin tarafından “Asya'nın NATO'su” olarak nitelendirilmiş ve eleştirilmiştir.

Tezde sorulan bir diğer soru Neoklasik Realizm'in iki ülke ilişkilerini açıklamaya uygun olup olmadığıdır. Bu bağlamda öncelikle Neoklasik Realizm'e değinmek gerekmektedir. Neoklasik Realizm devlet davranışını açıklarken uluslararası sistemin yanı sıra iç siyasi faktörlere de değinmektedir. Kuramda en öne çıkan unsur karar alıcılar ve karar alıcıların uluslararası sistemin verdiği sinyalleri algılarından geçirerek yanıtlamalarıdır. Tezin

ikinci bölümünden de anlaşılacağı üzere Çin-Japonya ilişkilerinde liderlerin, diğer bir deyişle karar alıcıların uluslararası sisteme verdiği yanıtlar önemli bir yere sahiptir. Nitekim iki ülke de uluslararası sistemin dayatmalarına kendi bakış açılarıyla cevap vermiş ve ikili ilişkileri de bu çerçevede şekillendirmiştir. Bu bağlamda Neoklasik Realizm'in iki ülke ilişkilerini açıklamaya uygun olduğu söylenebilir.

Tezde sorulan diğer bir soru ise iç faktörlerin ikili ilişkilerde etkin olup olmadığı üzerinedir. 2012 yılı sonrası Çin-Japonya ilişkileri incelendiğinde iki ülkenin de yaşadığı hükümet değişikliği ile dış politikasında bir dönüşüm yaşadığı açıkça görülmektedir. Bunun yanı sıra ikili ilişkilerin gelişim sürecine bakıldığında uluslararası sistemin dayatmalarının yanı sıra politikaları belirleyen diğer unsurların da olduğu görülmektedir. Çin özelinde ÇKP'nin ve dönem liderinin imajı devlet davranışını belirlemekte öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra ÇKP'nin de desteklediği ulusal stratejik kültür devlet davranışını belirlemede rol oynamaktadır. Japonya özelinde ise demokratik bir ülke olmasına ve ÇKP gibi otoriter bir yönetim altında olmamasına rağmen Japonya'nın devlet davranışında da lider imajı ön plana çıkmaktadır. Nitekim 2001 ile 2006 yılları arasında Japonya Başbakanı Koizumi Çin ile ilişkilerini etkileyeceğini bilmesine rağmen Yasukuni Tapınağı'nı ziyaret etmeyi sürdürmüş ve bu konuda uluslararası sistemin sinyallerine tepkisiz kalmıştır. Bunun yanı sıra Japonya'da devlet-toplum ilişkileri nedeniyle nükleer silahlanma hala bir tabu olarak kabul görmekte ve liderlerin arzusuna rağmen Japonya pasifist kalmaya devam etmektedir. Bu bağlamda iç faktörlerin ikili ilişkileri etkilediğini söylemek mümkündür.

Özetle ifade etmek gerekirse Çin-Japonya ilişkilerinin Neoklasik Realizm çerçevesinde incelendiği bu çalışmada, Neoklasik Realizm'in uluslararası sistemin verdiği sinyallerin yanı sıra iç faktörlerin de etkili olduğu varsayımının iki ülke ilişkilerini açıklamada yardımcı olduğu açıkça görülmektedir. Çin-Japonya ilişkilerinin tarihi gelişimi incelendiğinde dönem liderlerinin algısı, ulusal stratejik kültür, devlet-toplum ilişkileri ve yerel kurumlar gibi ara değişkenlerin ikili ilişkileri şekillendirmede önemli rol oynadığı görülmektedir.

2012 yılında Çin'de Xi'nin, Japonya'da ise Abe'nin göreve gelmesiyle birlikte iki ülkenin de dış politikaları dönüşüm geçirmiş ve daha proaktif hale gelmiştir. İki lider de Çin-Japonya ilişkilerine yaklaşımlarını uluslararası sistemin verdiği sinyallerin yanı sıra kendi

imaj ve algıları ile şekillendirmiştir. İki ülke arasındaki önemli sorunlara bakıldığında ara değişkenlerin iki ülkenin dış politikasını ve ikili ilişkilerini şekillendirmede önemli rol oynadığı görülmektedir. Nitekim iki ülke de uluslararası sistemde çıkarlarını korumak ve bölgesel etkinliğini arttırmaya çalışırken ara değişkenlere bağımlı olarak hareket etmekte ve bu sebeple yeri geldiğinde ara değişkenlere bağlı olarak Japonya'nın nükleer silahlanmadaki pasifist tutumu gibi çıkarlarına ters düşen politikalar yürütmek zorunda kalmaktadır.

Tezin argümanı olarak Çin Japonya ilişkilerinin Neoklasik Realizm çerçevesinde açıklanabileceği savunulmuştur. Neoklasik Realizm devlet davranışını açıklamada iç faktörlere verdiği önem ile diğer Realist kuramlardan ayrılmaktadır. 2012 yılı sonrasında Çin-Japonya ilişkileri incelendiğinde de görüldüğü gibi iç faktörler devlet davranışını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda tezin argümanının ispatlandığı ve bu bağlamda Çin-Japonya ilişkilerinin Neoklasik Realist kuramla açıklanabildiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abe, S. (2012, Aralık 27). *Asia's democratic security diamond*. Project Syndicate. <https://www.project-syndicate.org/magazine/a-strategic-alliance-for-japan-and-india-by-shinzo-abe>
- Achieving rejuvenation is the dream of the Chinese people*. (2012, Kasım 29). The Information Center of NEAC. <https://www.neac.gov.cn/seac/c103372/202201/1156514.shtml>
- Akçadağ Alagöz, E. (2018). Şinzo Abe döneminde Japon dış politikasında yaşanan değişim. *Tesam Akademi Dergisi*, 5(2), s. 11-37.
- Akgül-açıkmeşe, S. (2011). Algı mı, söylem mi? Kopenhag okulu ve yeni klasik gerçekçilikte güvenlik tehditleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8(30), s. 43-73.
- Al Jazeera Staff. (2024, Ekim 11). *What's behind escalating China-Philippines tensions in the South China Sea?* Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2024/10/11/whats-behind-escalating-china-philippines-tensions-in-the-south-china-sea>
- ASEAN. (t.y.). *The founding of ASEAN*. ASEAN. <https://asean.org/the-founding-of-asean/>
- Asia Society Policy Institute. (2023, Mayıs 16). *China's response to the Quad*. Asia Society Policy Institute. <https://asiasociety.org/policy-institute/chinas-response-quad>
- ASJA (Asia Japan Alumni) International. (1977). *Fukuda doctrine*. ASJA (Asia Japan Alumni) International. <https://asja.gr.jp/en/asja/fukuda.html>
- Associated Press. (2012, Eylül 11). *China warns of consequences as Japan announces purchase of disputed islands*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2012/sep/11/china-warns-japan-disputed-islands>
- Aydın, M. (2004). Uluslararası ilişkilerin “gerçekçi” teorisi: Kökeni, kapsamı, kritiği. *Uluslararası İlişkiler*, 1(1), s. 33-60.
- Banks, M. (1985). The Inter-paradigm debate . M. Light, & A. Groom (Dü) içinde, *International relations: A handbook of current theory* (s. 7-26). Frances Pinter.
- Baş, Z. (2025). *A neoclassical realist analysis of The People's Republic Of China's policy towards the Taiwan issue during the Xi Jinping era* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BBC News. (2012, Eylül 5). *Japan government 'reaches deal to buy' disputed islands*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-asia-19485565>
- BBC News. (2013, Kasım 23). *China establishes 'air-defence zone' over East China Sea*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-asia-25062525>
- BBC News. (2013, Şubat 8). *China rejects Japan radar-lock allegation*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-asia-21378035>

- BBC News. (2013, Aralık 26). *Japan PM Shinzo Abe visits Yasukuni WW2 shrine*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-asia-25517205>
- BBC News. (2015, Nisan 22). *Japan-China: PM Abe offers 'remorse' but no WW2 apology*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-asia-32410001>
- Benvenuti, A., Chung, C.-P., Khoo, N., & Tan, A. T. (2022). *China's foreign policy: The emergence of a great power*. Routledge.
- Brands, H., & Cooper, Z. (2018). Getting serious about strategy in the South China Sea. *Naval War College Review*, 71(1), s. 12–32.
- Brawley, M. R. (2009). *Political economy and grand strategy: a neoclassical realist view*. Routledge.
- Bu, P., & Kitaoka, S. (Dü). (2014). *The history of China–Japan relations: From ancient world to modern international order*. Palgrave Macmillan.
- Bull, H. (1969). The twenty years' crisis thirty years on. *International Journal*, 24(4), s. 625-638.
- Carr, E. (1946). *Twenty years crisis 1919-1939: An introduction to the study of international relations*. Macmillan & Co Ltd.
- Center for Arms Control and Non-Proliferation. (2020, Nisan 2). *Fact sheet: China's nuclear inventory*. Center for Arms Control and Non-Proliferation. <https://armscontrolcenter.org/fact-sheet-chinas-nuclear-arsenal/>
- Center for Arms Control and Non-Proliferation. (2023). *China*. Center for Arms Control and Non-Proliferation. <https://armscontrolcenter.org/countries/china/>
- Cheng, J. Y.-S. (2015). *China's Japan policy: Adjusting to new challenges*. World Scientific.
- Chung, C.-P. (2013). China and Japan in “ASEAN Plus” multilateral arrangements: raining on the other guy's parade. *Asian Survey*, 53(5), s. 801-824.
- Chung, C.-P. (2016). *Contentious integration: Post-Cold War Japan–China relations in the Asia-Pacific*. Routledge.
- Ciorciari, J. D. (2021). Japan as the key to Southeast Asian diversification. J. D. Ciorciari, & K. Tsutsui (Dü) içinde, *The courteous power: Japan and Southeast Asia in the Indo-Pacific Era* (s. 25-53). University of Michigan Press.
- Clarke, M. (2017). The Belt and Road Initiative: China's new grand strategy? *Asia Policy*, 24, s. 71-79.
- CNTV. (2012, Kasım 30). *CPC leaders visit 'road to revival'*. China.org.cn. http://www.china.org.cn/video/2012-11/30/content_27272086.htm
- Cunningham, F. S. (2023, Haziran). *The unknowns about China's nuclear modernization program*. Arms Control Association. <https://www.armscontrol.org/act/2023-06/features/unknowns-about-chinas-nuclear-modernization-program>
- Çalış, Ş., & Özlük, E. (2007). Uluslararası ilişkiler tarihinin yapısökümü: İdealizm-realizm tartışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(18), s. 225-243.

- Çokgüçlü, Y. (2022). Asya Pasifik ve Hint Pasifik'te ABD öncülüğünde geliştirilen ittifakların (Aukus- The Quad) ABD-Çin ilişkilerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 326-347.
- Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral Science*, 3, s. 201-215.
- DiFilippo, A. (2000). Can Japan craft an international nuclear disarmament policy? *Asian Survey*, 40(4), s. 571-598.
- Donnelly, J. (2004). *Realism and international relations*. Cambridge University Press.
- Donnelly, J. (2013). Realism. S. Burchill, A. Linklater, R. Devetak, J. Donnelly, T. Nardin, M. Paterson, . . . J. True içinde, *Theories of international relations* (s. 32-56). Palgrave Macmillan.
- Dougherty, J. E., & Pfaltzgraff, Jr, R. L. (2001). *Contending theories of international relations: A comprehensive survey*. Longman.
- Drifte, R. (2005). *Japan's security relations with China since 1989: From balancing to bandwagoning?* RoutledgeCurzon.
- Dyer, G. (2013, Kasım 27). Gwynne Dyer: *Playing chicken in the East China Sea over the Senkaku/Diaoyu islands*. Georgia Straight. <https://www.straight.com/news/538881/gwynne-dyer-playing-chicken-east-china-sea-over-senkaku-diaoyu-islands#>
- Elman, C. (2007). Realism. M. Griffiths (Dü.) içinde, *International relations theory for the twenty-first century: An introduction* (s. 11-20). Routledge.
- Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Latvia. (2021, Temmuz 1). *Speech by Xi Jinping at a ceremony marking the centenary of the Communist Party of China*. http://lv.china-embassy.gov.cn/eng/xwdt/202107/t20210702_8990960.htm
- Envall, H. D. (2019). Background and trajectory. *The Quadrilateral Security Dialogue: Towards an Indo-Pacific order?* (s. 3-4). içinde S. Rajaratnam School of International Studies.
- Erkan, K. (2023). Çin'in Kuşak-Yol girişimi ekseninde Japonya-Çin ilişkileri. *Kapadokya Akademik Bakış Dergisi*, 7(1), s. 28-54.
- Eykholt, M. (2000). Aggression, victimization, and Chinese historiography of the Nanjing Massacre. J. A. Fogel (Dü.) içinde, *The Nanjing Massacre in history and historiography* (s. 11-69). University of California Press.
- Feingold, S. (2023, Kasım 20). *China's Belt and Road Initiative turns 10. Here's what to know*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/stories/2023/11/china-belt-road-initiative-trade-bri-silk-road/>
- Feng, Z. (2014, Kasım 25). *China's first ADIZ decision: One year later*. Asia Maritime Transparency Initiative. <https://amti.csis.org/chinas-first-adiz-decision-one-year-later/>
- FMPRC. (2017, Kasım 11). *Xi Jinping meets with Prime Minister Shinzo Abe of Japan*. Ministry of Foreign Affairs The People's Republic of China. https://www.fmprc.gov.cn/eng/zy/jj/2017zt/xjpcxdeswjapcebnylnwjxgsfw/202406/t20240606_11380726.html

- FMPRC. (2018, Eylül 12). *Xi, Abe meet on further improving China-Japan ties*. Ministry of Foreign Affairs The People's Republic of China. https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zzjg_663340/yzs_663350/xwlb_663352/202406/t20240606_11395216.html
- France-Presse, A. (2014, Aralık 13). *China remembers Nanjing Massacre*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2014/dec/13/china-remembers-nanjing-massacre>
- Fraser, D. (2023, Mayıs 16). *The Quad: A backgrounder*. Asia Society Policy Institute. <https://asiasociety.org/policy-institute/quad-backgrounder>
- Fujita, Y. (2020, Ekim 6). *Quad ministers agree to meet once a year*. Nikkei Asia. <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Quad-ministers-agree-to-meet-once-a-year>
- Geller, P.-J. (2022, Eylül 14). *China's nuclear expansion and its implications for U.S. strategy and security*. The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/missile-defense/commentary/chinas-nuclear-expansion-and-its-implications-us-strategy-and-security>
- Gill, B. (2022). *Daring to struggle: China's global ambitions under Xi Jinping*. Oxford University Press.
- Gopal, P. (2020, Ekim 28). *Rebirth of the Malabar: Promises and portents for India*. The Interpreter. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/rebirth-quadrilateral-malabar-promises-portents-india>
- Gözlü, A., & Efe, A. (2023). Antik bir savaş kuramcısı: Thukydides. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(31), s. 393-414.
- Harris, L. J. (2018). *The Peking Gazette : A reader in nineteenth-century Chinese history*. Brill.
- He, Y. (2009). *The search for reconciliation: Sino-Japanese and German-Polish relations since World War II*. Cambridge University Press.
- Heberer, T. (2014). China in 2013: The Chinese dream's domestic and foreign policy shifts. *Asian Survey*, 54(1), s. 113-128.
- Herz, J. H. (1957). Rise and demise of the territorial state. *World Politics*, 9(4), s. 473-493.
- Hickey, D. V. (2014). Taiwan and the rising tensions in the East China Sea: A mouse that roared. *Asian Survey*, 54(3), s. 492-514.
- Hobbes, T. (2007). *Leviathan*. (S. Lim, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.
- Hoppens, R. (2015). *The China problem in postwar Japan: Japanese national identity and Sino-Japanese relations*. Bloomsbury Academic.
- Hosoya, Y. (2019). Japan's security policy and East Asia. Y. Sohn, & T. Pempel (Dü) içinde, *Japan and Asia's contested order: The interplay of security, economics, and identity* (s. 177-190). Palgrave Macmillan.

- Hsiung, J. C. (2007). Introduction: theory and the long-running tussle. J. C. Hsiung (Dü.) içinde, *China and Japan at odds: Deciphering the perpetual conflict* (s. 1-22). Palgrave Macmillan.
- Huld, A. (2024, Ağustos 9). *China-ASEAN trade and investment relations*. China Briefing. <https://www.china-briefing.com/news/china-asean-trade-and-investment-relations/>
- Inada, J. (2002). Japan's ODA: Its impacts on China's industrialization and Sino-Japanese relations. H. G. Hilpert, & R. Haak (Dü) içinde, *Japan and China: Cooperation, competition and conflict* (s. 121-139). Palgrave.
- Ito, A. (2019). China's Belt and Road Initiative and Japan's response: from non-participation to conditional engagement. *East Asia*, s. 115-128.
- Itoh, M. (2017). *The making of China's peace with Japan: What Xi Jinping should learn from Zhou Enlai*. Palgrave Macmillan.
- Japan Ministry of Defense. (2013, December 17). *National security strategy*. https://japan.kantei.go.jp/96_abe/documents/2013/_icsFiles/afieldfile/2013/12/18/NSS.pdf
- Jash, A. (2023). *China's Japan policy: Learning from the past*. Palgrave Macmillan.
- Jervis, R. (1978). Cooperation under the security dilemma. *World Politics*, 30(2), s. 167-214.
- Jingye, L. (2019). Quality infrastructure partnership plan (Japan). C. Fang, & P. Nolan (Dü) içinde, *Routledge handbook of the Belt and Road*. Routledge.
- Joe, T. C. (2022, Haziran 20). *Balancing rivalry and cooperation: Japan's response to the BRI in Southeast Asia*. E-International Relations. <https://www.e-ir.info/2022/06/20/balancing-rivalry-and-cooperation-japans-response-to-the-bri-in-southeast-asia/>
- Johnson, C. (1972). How China and Japan see each other. *Foreign Affairs*, 50(4), s. 711-721.
- Johnson, L. M. (1993). *Thucydides, Hobbes, and the interpretation of realism*. Northern Illinois University Press.
- Johnson, T. J. (1996). The idea of power politics: The sophistic foundations of realism. B. Frankel (Dü.) içinde, *Roots of realism* (s. 194-247). Routledge.
- Kaiman, J. (2014, Kasım 10). *Japan's Abe and China's Xi hold ice-breaking meeting as APEC starts*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2014/nov/10/xi-jinping-shinzo-abe-ice-breaking-meeting-apec-starts>
- Kamisuna, T. (2025, Şubat 14). *Why ASEAN is crucial to a free and open Indo-Pacific*. The Japan Times. <https://www.japantimes.co.jp/commentary/2025/02/14/world/asean-japan-free-open-indo-pacific/>
- Kant, I. (1960). *Ebedi barış üzerine felsefi deneme*. (Y. Abadan, & S. L. Meray, Çev.) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.

- Kardeş, M. E. (2017). Machiavelli: Barışı sevmek ve savaşmayı bilmek. *FLSF Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi*(24), s. 337-52.
- Kashyap, N. (2023, Kasım 13). *Assessing China's claims in the South China Sea and East China Sea*. Geopolitical Monitor. <https://www.geopoliticalmonitor.com/assessing-chinas-claims-in-the-south-china-sea-and-east-china-sea/>
- Kaufman, A. A. (2010). The "Century of Humiliation," then and now: Chinese perceptions of the international order. *Pacific Focus*, 25(1), s. 1-33.
- Kayacı, M. (2017). Tartışmalı düşünür Machiavelli hakkında kısa bir değerlendirme. *Dicle Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(14), 221-235.
- King, A. (2016). *China–Japan relations after World War II: Empire, industry and war, 1949–1971*. Cambridge University Press.
- Kiraz, S. (2018). Suriye İç Savaşı sırasındaki Türk dış politikasının Neoklasik Realizmin bakış açısından analizi (2011-2017) (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi.
- Kızıl, A. A. (2022). 21. Yüzyılda Asya Pasifik'te güç dengesi: Çin- Japonya ilişkileri (Yayınlanmamış doktora tezi). Kırıkkale Üniversitesi.
- Kokubun, R., Soeya, Y., Takahara, A., & Kawashima, S. (2017). *Japan-China relations in the modern era*. (K. Krulak, Çev.) Routledge.
- Kulacki, G. (2024, Nisan 1). *Xi Jinping's thoughts on China's nuclear weapons*. The Union of Concerned Scientists. <https://blog.ucs.org/gregory-kulacki/xi-jinpings-thoughts-on-chinas-nuclear-weapons/>
- Kurnaz, İ., & Avcı, Y. (2024). Machiavelli ve Realist uluslararası ilişkiler teorisi. *Toplum Ekonomi Ve Yönetim Dergisi*, 5(1), s. 102-124.
- Küçükdeğirmenci, O. (2021). Çin ve Japonya'nın Doğu Çin Denizi ihtilafı üzerine bir değerlendirme: Senkaku/Diaoyu adaları, dünü ve bugünü. *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 4(2), s. 184-211.
- Kyodo News. (2020, Mart 5). *China's Xi postpones state visit to Japan amid virus outbreak*. Kyodo News. <https://english.kyodonews.net/news/2020/03/d7482e808313-breaking-news-chinas-xi-postpones-state-visit-to-japan-amid-virus-outbreak.html>
- LaFond, E. C. (2024, Aralık 5). *East China Sea*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/East-China-Sea>
- Lairson, T. D. (2018). The global strategic environment of the BRI: Deep interdependence and structural power. W. Zhang, I. Alon, & C. Lattemann (Dü) içinde, *China's Belt and Road Initiative: Changing the rules of globalization* (s. 35-54). Palgrave Macmillan.
- Lasswell, H. D., & Kaplan, A. (2017). *Power and society : a framework for political inquiry*. Routledge.
- Lee, L., & Lee, J. (2016, Ağustos). Japan–India cooperation and Abe's democratic security diamond: Possibilities, limitations and the view from Southeast Asia. *Contemporary Southeast Asia*, 38(2), s. 284-308. <https://www.jstor.org/stable/24916633>

- Lee, L., & Murakami, S. (2024, Aralık 25). *China, Japan foreign ministers agree visit, security dialogue*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/china-japan-foreign-ministers-meet-beijing-seafood-trade-agenda-2024-12-25/>
- Lin, Y. (2018). The Belt and Road and a new model of international development cooperation. W. Liu (Dü.) içinde, *China's Belt and Road Initiatives: Economic geography reformation* (s. 33-38). Springer.
- Lobell, S. E. (2009). Threat assessment, the state, and foreign policy: a neoclassical realist model. S. E. Lobell, N. M. Ripsman, & J. W. Taliaferro (Dü) içinde, *Neoclassical realism, the state, and foreign policy* (s. 42-74). Cambridge University Press.
- Lobell, S. E., Ripsman, N. M., & Taliaferro, J. W. (2009). Introduction: Neoclassical realism, the state, and foreign Policy. S. E. Lobell, N. M. Ripsman, & J. W. Taliaferro (Dü) içinde, *Neoclassical realism, the state, foreign policy* (s. 1-41). Cambridge University Press.
- Long, D. (1991). J. A. Hobson and idealism in international relations. *Review of International Studies*, 17(3), s. 285-304.
- Machiavelli, N. (2016). *Hükümdar*. (N. Adabağ, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Manicom, J. (2013, Eylül 12). *China's energy development in the East China Sea*. China Brief: <https://jamestown.org/program/chinas-energy-development-in-the-east-china-sea/> adresinden alındı
- McCurry, J. (2022, Mart 1). *China rattled by calls for Japan to host US nuclear weapons*. The Guardian: <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/01/china-rattled-by-calls-for-japan-to-host-us-nuclear-weapons> adresinden alındı
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. W. W. Nanon & Company.
- Measheimer, J. J. (2013). Structural Realism. T. Dunne, M. Kurki, & S. Smith (Dü) içinde, *International relations theories: Discipline and diversity* (s. 51-67). Oxford University Press.
- Mendl, W. (1978). *Issues in Japan's China policy*. Palgrave Macmillan.
- MFAPRC. (2019, Haziran 27). *Xi Jinping meets with Prime Minister Shinzo Abe of Japan*. Ministry of Foreign Affairs The People's Republic of China. https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/jj/2019zt/xjpcxesgjtfh/202406/t20240606_11379929.html
- Ministry of Defense of Japan. (2018). *Defense of Japan 2018*. Ministry of Defense of Japan.
- Mitter, R. (2022). The war years, 1937-1949. J. N. Wasserstrom (Dü.) içinde, *The Oxford history of modern China* (s. 175-206). Oxford University Press.
- MOFAJ. (1972, Eylül 29). *Joint Communique of the Government of Japan and the Government of the People's Republic of China*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/joint72.html>
- MOFAJ. (2007, Ağustos 22). *"Confluence of the two seas" speech by H.E.Mr. Shinzo Abe, Prime Minister of Japan at the Parliament of the Republic of India*. Ministry

- of Foreign Affairs of Japan. <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/pmv0708/speech-2.html>
- MOFAJ. (2013, Ocak 18). *Prime Minister Abe's visit to Southeast Asia (Overview & evaluation)*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/pmv_1301/overview.html
- MOFAJ. (2015, Nisan 23). *Japan-China summit meeting*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page1e_000041.html
- MOFAJ. (2016, Ağustos 26). *Status of activities by Chinese government vessels and Chinese fishing vessels in waters*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. <https://www.mofa.go.jp/files/000180283.pdf>
- MOFAJ. (2017, Kasım 11). *Japan-China summit meeting*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page4e_000711.html
- MOFAJ. (2019, Aralık 23). *Japan-China summit meeting and dinner*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page3e_001144.html
- MOFAJ. (2019, Kasım 29). *Japan-China-Republic of Korea Free Trade Agreement*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_002715.html
- MOFAJ. (2020, Eylül 25). *Japan-China summit telephone talk*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page3e_001063.html
- MOFAJ. (2021, Nisan 5). *Japan-China Foreign Ministers' telephone talk*. Ministry of Foreign Affairs of Japan: https://www.mofa.go.jp/press/release/press1e_000182.html adresinden alındı
- MOFAJ. (2024). *Diplomatic bluebook 2024*.
- Morgenthau, H. J. (1985). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. Alfred A. Knopf.
- Mulgan, A. G. (2013, Aralık 8). *China's ADIZ risks conflict with Japan*. The East Asia Forum. <https://eastasiaforum.org/2013/12/08/chinas-adiz-risks-conflict-with-japan/>
- National Security Archive. (t.y.). *Nuclear weapons on Okinawa declassified december 2015, photos available since 1990*. National Security Archive. <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/japan-nuclear-vault/2016-02-19/nuclear-weapons-okinawa-declassified-december-2015-photos-available-1990>
- Nie, W. (2016). Xi Jinping's foreign policy dilemma: One Belt, One Road or the South China Sea? *Contemporary Southeast Asia*, 38(3), s. 422-444.
- Niebuhr, R. (2013). *Moral man and immoral society: A study in ethics and politics*. Westminster John Knox Press.
- Oba, M. (2020, Eylül 9). *Post-Abe: Japan-ASEAN partnership crucial in navigating great power rivalry*. Think China. <https://www.thinkchina.sg/politics/post-abe-japan-asean-partnership-crucial-navigating-great-power-rivalry>
- Ofek, R. (2018). Is Japan considering joining the nuclear arms race? *Begin-Sadat Center for Strategic Studies*.

- Panda, A. (2017, Kasım 13). *US, Japan, India, and Australia hold working-level quadrilateral meeting on regional cooperation*. The Diplomat. <https://thediplomat.com/2017/11/us-japan-india-and-australia-hold-working-level-quadrilateral-meeting-on-regional-cooperation/>
- Park, M. (2013, Kasım 27). *Why China's new air zone incensed Japan, U.S.* CNN World. <https://edition.cnn.com/2013/11/25/world/asia/china-japan-island-explainer/index.html>
- Pojman, L. P. (2005). Kant's perpetual peace and cosmopolitanism. *Journal of Social Philosophy*, 36(1), s. 62-71.
- Prime Minister of Japan and His Cabinet. (2015, Ağustos 14). *Statement by Prime Minister Shinzo Abe*. Prime Minister of Japan and His Cabinet. https://japan.kantei.go.jp/97_abe/statement/201508/0814statement.html
- Pritchard, R. J., & Zaide, M. S. (Dü). (1981). *The Tokyo war crimes trial* (Cilt 20). Garland Publishing.
- Propper, E. (2020). Possible changes in China's nuclear policy and the significance for arms control. *Institute for National Security Studies*.
- Pu, X. (2019). To dream an impossible dream: China's visions of regional order and the implications for Japan. Y. Sohn, & T. J. Pempel (Dü) içinde, *Japan and Asia's contested order: The interplay of security, economics, and identity* (s. 65-84). Palgrave Macmillan.
- Rai, A. (2018). Quadrilateral Security Dialogue 2 (Quad 2.0) – a credible strategic construct or mere “foam in the ocean”? *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India*, 14(2), s. 138-148. doi: 10.1080/09733159.2019.1572260
- Rathbun, B. (2008). A rose by any other name: Neoclassical realism as the logical and necessary extension of structural realism. *Security Studies*, 2, s. 294-321.
- Reuters. (2021, Kasım 22). *Xi tells Southeast Asian leaders China does not seek 'hegemony'*. CNN World. <https://edition.cnn.com/2021/11/22/asia/xi-jinping-asean-leaders-summit-bullying-intl-hnk/index.html>
- Ripsman, N. M., Taliaferro, J. W., & Lobell, S. E. (2016). *Neoclassical realist theory of international politics*. Oxford University Press.
- Roehrig, T. (2017). *Japan, South Korea, and the United States nuclear umbrella: Deterrence after the Cold War*. Columbia University Press.
- Rosa, P. (2018). *Neoclassical realism and the underdevelopment of China's nuclear doctrine*. Palgrave Macmillan.
- Rose, G. (1998). Neoclassical realism and theories of foreign policy. *World Politics*, 51(1), s. 144-172.
- Rosenboim, O. (2023). Realism. J. Baylis, S. Smith, & P. Owens içinde, *The globalization of world politics: An introduction to international relations* (s. 132-146). Oxford University Press.
- Rudd, K. (2021, Aralık 9). *Why the Quad alarms China*. Asian Society. <https://asiasociety.org/magazine/article/why-quad-alarms-china>

- Russell, B. (2004). *Power: A new social analysis*. Routledge Classics.
- Scheuerman, W. E. (2009). *Hans Morgenthau: Realism and beyond*. Polity Press.
- Schortgen, F. (2018). China and the twenty-first-century silk roads: A new era of global economic leadership? W. Zhang, I. Alon, & C. Lattemann (Dü) içinde, *China's Belt and Road Initiative: Changing the rules of globalization* (s. 17-34). Palgrave Macmillan.
- Shao, W. (2023). *China's foreign policy and practice: A survey*. Routledge.
- Shoji, T. (2009). Pursuing a multi-dimensional relationship: Rising China and Japan's Southeast Asia policy. J. Tsunekawa (Dü.) içinde, *The rise of China: Responses from Southeast Asia and Japan* (s. 157-184). The National Institute for Defense Studies, Japan.
- Shoji, T. (2018, Eylül 18). *ASEAN's ambivalence toward the vision of a "Free and Open Indo-Pacific"*. The Sasakawa Peace Foundation: <https://www.spf.org/iina/en/articles/shoji-southeastasia-foips.html> adresinden alındı
- Sieg, L., & Takenaka, K. (2013, Şubat 6). *Japan protests to China after radar pointed at vessel*. Reuters. <https://www.reuters.com/article/world/japan-protests-to-china-after-radar-pointed-at-vessel-idUSBRE91410Q/>
- Slevison, A. (2015, Ekim 13). *An ADIZ with Chinese characteristics*. The Strategist. <https://www.aspistrategist.org.au/an-adiz-with-chinese-characteristics/>
- Smith, P. J. (2013). The Senkaku/Diaoyu island controversy: A crisis postponed. *Naval War College Review*, 66(2), 27–44.
- Snyder, J. L. (1977). *The Soviet strategic culture: Implications for limited nuclear*. Rand Corporation.
- Song, Y.-h. (2019). Peaceful proposals and maritime cooperation between Mainland China, Japan, and Taiwan in the East China Sea: Progress made and challenges Ahead. S. Lee, H. Lee, L. Bautista, & K. Zou (Dü) içinde, *Asian yearbook of international law: Volume 22 (2016)* (s. 20-49). Brill.
- State Council Information Office of The People's Republic of China. (2012). *Diaoyu Dao, an inherent territory of China*. The State Council of The People's Republic of China. https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474983043212.htm
- Strangio, S. (2020). *In the dragon's shadow: Southeast Asia in the Chinese century*. Yale University Press.
- Streich, P. (2019). *The ever-changing Sino-Japanese rivalry*. Routledge.
- Sutter, R. G. (2021). *Chinese foreign relations: Power and policy of an emerging global force*. Rowman & Littlefield.
- Suzuki, K. (2023, Mayıs 9). *How will the economic security law change Japan's sci-tech policy?* The Tokyo Foundation for Policy Research. <https://www.tokyoofoundation.org/research/detail.php?id=943>

- Takamine, T. (2006). *Japan's development aid to China: The long-running foreign policy of engagement*. Routledge.
- The Asia Maritime Transparency Initiative. (t.y.). *Air defense identification zones over the East China Sea*. The Asia Maritime Transparency Initiative. https://amti.csis.org/primer-m503-civil-aviation-asia/adiz_/
- The Guardian. (2012, Eylül 11). *China warns of consequences as Japan announces purchase of disputed islands*. The Guardian. <https://theguardian.com/world/2012/sep/11/china-warns-japan-disputed-islands>
- The News Line. (2021, Eylül 17). *'Cold War mentality' – China slams UK, US & Australia's new imperialist alliance*. Workers Revolutionary Party. <https://wrp.org.uk/news/cold-war-mentality-china-slams-uk-us-australias-new-imperialist-alliance/>
- The State Council Information Office of the People's Republic of China. (2015, Mayıs). *China's military strategy*. Ministry of National Defense of the People's Republic of China. <http://eng.mod.gov.cn/xb/Publications/WhitePapers/4887928.html>
- Thucydides. (2009). *History of the Peloponnesian War*. (R. Crawley, Çev.) Dover Publications.
- Tijaja, J., & Pambagyo, I. (2024, Kasım 8). *ASEAN should take the RCEP reins to strengthen economic and political security*. East Asia Forum. <https://eastasiaforum.org/2024/11/08/asean-should-take-the-rcep-reins-to-strengthen-economic-and-political-security/>
- Toft, P. (2005). John J. Mearsheimer: an offensive realist between geopolitics and power. *Journal of International Relations and Development*, 8(4), 381–408. doi:10.1057/palgrave.jird.1800065 .
- Treaty of Shimonoseki. (1895, Nisan 17). <https://reparations.qub.ac.uk/assets/uploads/Treaty-of-Shimonoseki.pdf>
- Tsai, C.-M. (2016). Sino-Japanese relations over the East China Sea. *The Journal of Territorial and Maritime Studies*, 3(2), s. 71-87.
- Tseng, H.-Y. K. (2014). China's territorial disputes with Japan. *The Journal of Territorial and Maritime Studies*, 1(2), s. 71-95.
- Tunçoku, A. M. (2002). *Japonya-Çin Halk Cumhuriyeti ilişkileri*. ASAM.
- U.S. Energy Information Administration. (2024, Temmuz 1). *East China Sea*. U.S. Energy Information Administration. https://www.eia.gov/international/analysis/regions-of-interest/East_China_Sea
- Vajirao & Reddy Institute. (2024, Eylül 25). *What is Quad and what is objectives, significance and challenges of QUAD?* Vajirao & Reddy Institute. <https://www.vajiraoinstitute.com/upsc-ias-current-affairs/what-is-quad-and-what-is-objectives-and-challenges.aspx>
- Vanhullebusch, M., & Shen, W. (2016). China's Air Defence Identification Zone: Building security through lawfare. *China Review*, 16(1), s. 121-150.
- Viotti, P. R., & Kauppi, M. V. (2012). *International relations theory*. Longman.

- Vogel, E. F. (2019). *China and Japan : Facing history*. The Belknap Press of Harvard University Press.
- Walt, S. M. (1987). *The origins of alliances*. Cornell University Press.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley Publishing Company.
- Waltz, K. N. (1986). Political structures. R. O. Keohane (Dü.) içinde, *Neorealism and its critics* (s. 70-97). Colombia University Press.
- Waltz, K. N. (1990). Realist thought and Neorealist theory. *Journal of International Affairs*, 44(1), s. 21-37.
- Wan, M. (2016). *Understanding Japan-China relations: Theories and issues*. World Scientific Publishing.
- Wei, S. (2017). *News under fire: China's propaganda against Japan in the English-language press, 1928–1941*. Hong Kong University Press.
- Wheeler, N. J. (2011). Beyond Waltz's nuclear world: More trust may be better. K. Booth (Dü.) içinde, *Realism and World Politics* (s. 249-268). Routledge.
- Wilczynski, J. (1981). *An encyclopedic dictionary of Marxism, Socialism and Communism*. Palgrave.
- Wingfield-Hayes, R. (2022, Mart 26). *Will Ukraine invasion push Japan to go nuclear?* BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-asia-60857346>
- Wohlforth, W. C. (2008). Realism. C. Reus-Smit, & D. Snidal (Dü) içinde, *The Oxford handbook of international relations* (s. 131-149). Oxford University Press.
- World Bank Group. (2018, Mart 29). *Belt and Road Initiative*. World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/topic/regional-integration/brief/belt-and-road-initiative>
- Xiaokui, W. (2017). Historical shifts in remembering China's "Nanjing Massacre". *Chinese Studies in History*, 50(4), s. 324-334.
- Xinhuanet. (2019, Haziran 28). *Xi, Abe agree to build China-Japan relations in accordance with needs of new era*. Xinhuanet. http://www.xinhuanet.com/english/2019-06/28/c_138179475.htm
- Xu, F. (2018). *The Belt and Road: The global strategy of China high-speed railway*. Springer.
- Yahuda, M. (2014). *Sino-Japanese relations after the Cold War: Two tigers sharing a mountain*. Routledge.
- Yang, D. (1999). Convergence or divergence? Recent historical writings on the Rape of Nanjing. *The American Historical Review*, 104(3), s. 842-865.
- Yoshikatsu, S. (2016, Şubat 8). *Abe's Indo-Pacific "Security Diamond" begins to shine*. Nippon.com. <https://www.nippon.com/en/column/g00339/>
- Yoshimatsu, H. (2021). *Japan's Asian diplomacy: Power transition, domestic politics, and diffusion of ideas*. Palgrave Macmillan.

- Yukawa, T. (2017). The ASEAN way as a symbol: an analysis of discourses on the ASEAN norms. *The Pacific Review*, 31(3), s. 298–314.
- Yurdusev, A. N. (2006). Thomas Hobbes and international relations: from realism to rationalism. *Australian Journal of International Affairs*, 60(2), s. 305-321.
- Zakaria, F. (1992). Realism and domestic politics: A review essay. *International Security*, 17(1), s. 177-198.
- Zengin, Z. (2021). Japan's alternative projects for the Belt and Road Initiative: Competition over the new Silk Road and beyond. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(15), s. 129-142.

